

Pravnik

revija za pravno teorijo in prakso

Letnik 78 (140)

kot naslednik revije

SLOVENSKI PRAVNIK

Številka 3-4/2023

Slovenski pravnik je prvič izšel leta 1862 (izdajatelj dr. Jakob Radoslav Razlag), v letih 1870–1872 so izšli trije letniki revije *Pravnik slovenski* (izdajatelj dr. J. R. Razlag). Leta 1881 je kot 1. letnik izšla revija *Slovenski pravnik* in nato še leta 1882 in 1883 (izdajatelj dr. Alfons Mosche). Leta 1888 je izšel 4. letnik revije (izdajatelj društvo Pravnik), ki je nato izhajala (razen v letih 1918 in 1919) do leta 1944. Leta 1946 (kot 1. letnik) je začela izhajati revija *Ljudski pravnik*, ki se je leta 1953 preimenovala v *Pravnik*; od 1. januarja 1965, po združitvi z revijo Javna uprava, izhaja *Pravnik* kot revija za pravno teorijo in prakso, maja 2015 pa je postala tudi naslednik revije Slovenian Law Review, ki jo je Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani izdajala od leta 2004.

Revija *Pravnik* je vključena v mednarodne bibliografske baze *Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur* (IBZ), *CSA Philosopher's Index*, *ProQuest* in *HeinOnline*, Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS) pa jo je vključila med slovenske revije v mednarodnih bazah podatkov iz seznama ARRS.

*Izdajo najstarejše slovenske pravne revije sofinancira
Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.*

Uredniški odbor:

**dr. Matej Accetto, dr. Mitja Deisinger, Hinko Jenull, dr. Miha Juhart,
dr. Erik Kerševan, Boštjan Koritnik, dr. Janez Kranjc, dr. Marijan Pavčnik,
dr. Konrad Plauštajner, dr. Saša Prelič, Mojca Seliškar Toš, dr. Darja Senčur Peček,
dr. Grega Strban, dr. Alenka Šelih, dr. Mirjam Škrk, dr. Verica Trstenjak,
dr. Lojze Ude, dr. Dragica Wedam Lukić**

Mednarodni uredniški odbor:

**dr. Mihajlo Dika, dr. Katja Franko-Aas, dr. Tatjana Machalová,
dr. Miomir Matulović, dr. Ivan Padjen, dr. Joseph (Jože) Straus, dr. Jernej Sekolec**

Odgovorna urednica:

dr. Dragica Wedam Lukić

Strokovni urednik:

Boštjan Koritnik

Tehnični urednik:

Dean Zagorac

Pravnik Izdajatelj in založnik: Zveza društev pravnikov Slovenije, v sodelovanju s
Pravno fakulteto Univerze v Ljubljani

Naslov: Poljanski nasip 2, 1000 Ljubljana

Tisk: Litteralis, d.o.o.

Naklada: 400 izvodov

Izide 12 števil na leto, v šestih zvezkih.

Spletna stran s kazalom, povzetki, navodili za avtorje in naročilnico
(tudi v angleščini): **www.revija-pravnik.si**

Naročila

e-naslov: pravnik@revija-pravnik.si, tel.: 01 42 03 113, faks: 01 42 03 115

Letna naročnina (cene z DDV):

- za pravne osebe 100,02 EUR, posamezni zvezek 25,00 EUR
- za posameznike 70,00 EUR, posamezni zvezek 20,00 EUR
- za študente 30,00 EUR, posamezni zvezek 10,00 EUR
- za tujino 180,00 EUR, posamezni zvezek 40,00 EUR

IBAN: SI56 6100 0000 9259 676

VSEBINA

Uvodnik

- Nataša Pirc Musar Odgovornost zaščititi v teoriji in praksi – 105
(prevod v angleškem jeziku) – 109

Članki

- Katja Štemberger Prepoved *reformatio in peius* v upravnem
postopku in nekatera povezana vprašanja – 111
- Andreja Krabonja Zagotavljanje sodniške neodvisnosti prek
sistema imenovanja in razrešitev sodnikov v
sodni praksi Evropskega sodišča za človekove
pravice – 131

Drugi članki in prispevki

- Boštjan Koritnik Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani že kar
30. na svetu – 151
- Anton Tomažič 50 let pravne informatike v Sloveniji – 155
- Vasilka Sancin Odgovornost zaščititi in njene omejitve ter še
neizrabljene priložnosti – 161

Prikazi knjig

- Zala Breclj Sodniške insignije v evropskem in slovenskem
pravnem izročilu – 165

Avtorski sinopsisi

(v slovenskem in angleškem jeziku) – 169

Navodila za avtorje

*(v slovenskem, angleškem in hrvaškem
jeziku) – 183*

CONTENTS

Editorial

- Nataša Pirc Musar Responsibility to Protect in Theory and Practice – 109

Articles

- Katja Štemberger Prohibition of *Reformatio in Peius* in Administrative Procedure and Some Other Related Issues – 111
- Andreja Krabonja Ensuring Judicial Independence through the System of Appointment and Dismissal of Judges in the Case-Law of the European Court of Human Rights – 131

Other Articles and Contributions

- Boštjan Koritnik University of Ljubljana Faculty of Law 30th in the World – 151
- Anton Tomažič 50 Years of Legal Informatics in Slovenia – 155
- Vasilka Sancin The Responsibility to Protect and its Limits and Untapped Opportunities – 161

Reviews of Books

- Zala Breclj Judicial Insignia in European and Slovenian Legal Tradition – 165

Authors' Synopses

(in Slovenian and English language) – 169

Guidelines for Authors

*(in Slovenian, English and Croatian
language) – 183*

ODGOVORNOST ZAŠČITITI V TEORIJI IN PRAKSI*

Nataša Pirc Musar,

Univerzitetna diplomirana pravnica, doktorica pravnih znanosti, predsednica Republike Slovenije

Z veseljem ugotavljam, da je Slovenija bila in namerava biti še naprej zanesljiva in verodostojna članica Organizacije združenih narodov. Verjamemo v pomen in moč večstranske diplomacije, saj je ključna za našo varnost, blaginjo in spoštovanje suverene enakosti držav.

Slovenija je vedno močno zagovarjala odgovornost zaščititi, poleg tega je moja država pred skoraj dvajsetimi leti sodelovala pri oblikovanju tega pomembnega načela. Na vrhu svetovnih voditeljev leta 2005 je bila to najmanj verjetna zamisel, ki naj bi bila uspešna, a je vendarle ugledala luč sveta in bila proti vsem pričakovanjem praktično vsesplošno potrjena. Že od njenih začetkov so prizadevanja konference Odgovornost zaščititi (angl. *Responsibility to Protect* – R2P) usmerjena v globalno razumevanje in sprejemanje.

Zato mi je v veliko veselje, da lahko nagovorim zbrane na tej – že šesti – konferenci Odgovornost zaščititi v teoriji in praksi, deset let po tem, ko so se te konference začele organizirati v naši državi. Iskreno čestitam organizatorjem, zlasti profesorici dr. Vasilki Sancin in njeni skupini, da so uspešno nadaljevali tradicijo združevanja uglednih akademikov, strokovnjakov v praksi in vseh drugih udeležencev z vsega sveta, ki jih zanima spodbujanje načela odgovornost zaščititi.

Bistvo načela odgovornost zaščititi je priznanje, da se spodbujanje in varstvo človekovih pravic ne ustavita ob državnih mejah. Države imajo primarno odgovornost, da zaščitijo prebivalstvo na svojem ozemlju, mednarodna skupnost pa je skupno odgovorna za zaščito ranljivih skupin pred najhujšimi kršitvami njihovih splošnih človekovih pravic.

* Prispevek je za objavo prirejen otvoritveni govor na šesti mednarodni znanstveni konferenci Odgovornost zaščititi v teoriji in praksi, ki je potekala 11. in 12. maja 2023 na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.

Politični voditelji imamo moralno dolžnost in odgovornost, da v okviru svojih zmožnosti in političnega vpliva storimo vse, kar je v naši moči, da preprečimo konflikte in nasilje ter zaščitimo prebivalstvo pred množičnimi grozodejstvi. Trdno sem prepričana, da je preventivno ukrepanje najboljši in najbolj stroškovno učinkovit odziv. Najboljša naložba, ki jo lahko naredimo, so naši nacionalni sistemi človekovih pravic in učinkoviti mehanizmi zgodnjega opozarjanja.

Kadar pa država očitno ne zaščiti svojega prebivalstva, je mednarodna skupnost odgovorna, da ukrepa in zaščiti žrtve. Zaradi žrtev genocida, vojnih hudodelstev, etničnega čiščenja in hudodelstev zoper človečnost sta nujni naši človeška solidarnost in podpora. Žrtve imajo pravico do seznanitve, pravico do pravnega varstva in učinkovitih pravnih sredstev, pravico do polne odškodnine in jamstva, da se to ne bo ponovilo.

Vendar vemo, da iz številnih ali pravzaprav večine pokonfliktnih razmer znova izbruhne konflikt. Število oboroženih spopadov po vsem svetu je osupljivo. Podnebne spremembe pa čedalje bolj postajajo ne le oteževalni dejavnik glede nestabilnosti in vojn, temveč kar izhodišče negotovosti.

Zato se je treba spomniti, da so bila kazniva dejanja zoper okolje med prvimi, za katera je bilo predlagano, da se vključijo v statut Mednarodnega kazenskega sodišča, ko se je ta šele oblikoval. Vendar se je že zelo zgodaj v pripravljalnem procesu zdelo, da je to kaznivo dejanje prezahtevno za pogajanja med državami, zato je bilo kmalu opuščeno s seznama kaznivih dejanj, ki naj bi jih obravnavalo prihodnje svetovno kazensko sodišče.

Ob tem se je v zadnjih nekaj letih uveljavil pojem podnebne pravičnosti. Slovenija je vložila kandidaturo za mesto nestalne članice Varnostnega sveta Organizacije združenih narodov. Verjamemo v širšo prepoznavnost koristi, ki bi jih Slovenija lahko prinesla Varnostnemu svetu, zato nameravamo, če bo Slovenija izvoljena v to ugledno telo Organizacije združenih narodov, nadaljevati delo na področju podnebne varnosti. Pri tem želimo okrepiti zlasti povezavo med vzpostavljanjem in krepitevijo miru, podnebnimi ukrepi in ženskami, vedno pa bomo izhajali iz prava človekovih pravic.

Ženske ter marginalizirane skupine, otroci in mladi so pravi akterji tako za mir kot tudi podnebne ukrepe. Mir in narava sta poglavitna za preživetje njihovih družin in njihovo prihodnost. Popolnoma nerazumno je, da se pri poskusu zagotavljanja miru iz odločanja izključi polovica prebivalstva. Vedno znova spoznavamo, da vzpostavljanje miru brez smiselnega vključevanja žensk in pomembnih družbenih skupin preprosto ne bo uspešno. Brez žensk preprosto ne bo niti miru niti blaginje.

Načelo odgovornost zaščititi se je po tem, ko je bilo leta 2005 potrjeno v sklepnem dokumentu svetovnega vrha, zelo uveljavilo, kljub temu ne manjka izzivov, ki se pojavljajo na številnih področjih. Spoznanja in priporočila, predstavljena na konferencah, kot je ta, so pomemben prispevek k informirani razpravi tudi med odločevalci, ki se ukvarjajo z nerešenimi izzivi in iščejo rešitve z dejanskim potencialom za učinkovito preprečevanje množičnih grozodejstev in zaščito prizadetega prebivalstva.

RESPONSIBILITY TO PROTECT IN THEORY AND PRACTICE

Nataša Pirc Musar,

Bachelor of laws, PhD in law, President of the Republic of Slovenia

I am glad to observe that Slovenia has been and intends to continue to be a reliable and credible member of the UN family. We believe in the importance and strength of multilateral diplomacy as we depend on it for our safety, well-being and respect for the sovereign equality of States.

Not only has Slovenia always been a strong supporter of the Responsibility to Protect, my country was also co-creating this important principle almost twenty years ago. It was the least likely idea to succeed at the World Leaders Summit in 2005, yet it saw the light of day and, against all odds, was practically universally endorsed. Since its inception, the R2P has continued to strive for global understanding and acceptance.

So, it is my distinct pleasure to address this – already sixth – “R2P in Theory and Practice” conference, ten years after the practice of holding such R2P conferences started in our country. I sincerely congratulate the organisers and particularly Prof Dr Vasilka Sancin and her team for successfully carrying on with the tradition of bringing together distinguished academics, practitioners and all other participants from every corner of the world interested in the promotion of the R2P principle.

At the very core of the R2P is the recognition that the promotion and protection of human rights do not stop at national borders. While States have a primary responsibility to protect the population on their territory, the international community holds a shared responsibility to protect vulnerable groups from the worst violations of their universal human rights.

We, the political leaders, have a moral obligation and responsibility to do everything within our abilities and political influence to prevent conflicts and violence and to protect populations from mass atrocity crimes. I firmly believe that preventive action is the best and by far most cost-effective response. The

best investment that we can make is in our national human rights systems and effective early-warning mechanisms.

When a State, however, manifestly fails to protect its population, the international community has a responsibility to act and protect the victims. Victims of genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity demand our human solidarity and support. Victims have the right to know, the right to justice and effective remedies, the right to full reparation and a guarantee of the non-recurrence thereof.

Yet, we know that many, or in fact most, post-conflict situations relapse into conflict. The number of armed conflicts worldwide is staggering. And increasingly, climate change is becoming not only an aggravating factor as regards instability and war but an insecurity trigger in itself.

It is therefore worth remembering that so-called 'eco-crime' was among the very first crimes proposed for inclusion in the Statute of the International Criminal Court when it was being conceptualised. However, very early on in the preparatory process, it was thought to be too difficult a crime to negotiate among States and was hence soon abandoned from the list of crimes to be dealt with by the future world criminal court.

Meanwhile, the concept of climate justice has been gaining traction in the past few years. Slovenia put forward its candidature for a non-permanent seat on the UN Security Council. Trusting in the wider recognition of the benefit Slovenia could bring to the Council, we have every intention of continuing to work on climate security if elected to this august UN body. In doing so, and always rooted in human rights law, we, in particular, wish to strengthen the nexus between peace-making and peace-building, climate action and women.

Women, as well as marginalised groups, children and youth, are the true actors for both peace and climate action. They depend on peace and nature for the survival of their families and for their future. It is utterly unreasonable to exclude half of the population from decision-making in attempting to ensure peace. Time and again, we learn that peace-building without the meaningful inclusion of women and important social groups will just not hold. There will simply be no peace and no well-being without women.

The principle of the Responsibility to Protect has come a long way since its endorsement in the World Summit Outcome Document in 2005; nevertheless, there is no lack of challenges, which it faces on many fronts. The insights and recommendations presented at conferences, such as the present one, are an important contribution to informed debate also among decision-makers addressing the outstanding challenges in search of solutions with real potential to prevent mass atrocities and protect affected populations effectively.

PREPOVED REFORMATIO IN PEUIS V UPRAVNEM POSTOPKU IN NEKATERA POVEZANA VPRAŠANJA

Katja Štemberger,

magistrica prava, doktorica pravnih znanosti, asistentka na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani

1. UVOD

Načelo prepovedi *reformatio in peius* je eno temeljnih postopkovnih načel zakonsko urejenih postopkov, tudi upravnega postopka. Njegovo bistvo je v tem, da se oseba, ki vloži pravno sredstvo, ne sme znajti v manj ugodnem položaju, kot če pravnega sredstva ne bi vložila. Gre za element učinkovitega izvrševanja ustavno zagotovljene pravice do pritožbe proti odločbam državnih in drugih organov, s katerimi ti odločajo o njegovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih (25. člen Ustave Republike Slovenije, v nadaljevanju: Ustava RS¹), ki jo bo vlagatelj lahko izrabil le takrat, ko bo pravno sredstvo vložil brez tehtanja in strahu, da si bo z vložitvijo poslabšal pravni položaj.² Zato je treba vse izjeme od tega pravila razlagati restriktivno.

Zaradi nejasnosti določbe drugega odstavka 253. člena Zakona o splošnem upravnem postopku (ZUP)³ so se v teoriji uveljavila različna stališča o dosegu načela prepovedi *reformatio in peius* v upravnem postopku, kar lahko vodi do različne uporabe te določbe v praksi, to pa ogroža pravno varnost. Namen tega prispevka je celovito predstaviti načelo prepovedi *reformatio in peius* pri odločanju organov⁴ v upravnem postopku na prvi in drugi stopnji, izjeme od

¹ Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99 in 75/16 – UZ70a.

² Sklep Vrhovnega sodišča RS X Ips 341/2016 z dne 25. aprila 2018.

³ Uradni list RS, št. 24/06 – uradno prečiščeno besedilo, 105/06 – ZUS-1, 126/07, 65/08, 8/10, 82/13 in 175/20 – ZIUOPDVE.

⁴ Gre za organe v smislu določb prvega odstavka 5. člena ZUP.

tega načela in nekatera druga povezana vprašanja. V prvem delu prispevek obravnava vsebino prepovedi *reformatio in peius* na splošno ter ureditev tega instituta v izbranih primerjalnopравnih ureditvah, v drugem delu pa se prispevek osredinja na analizo načela prepovedi *reformatio in peius* v slovenski ureditvi upravnega postopka. V sklepnem delu so predstavljene ugotovitve glede obravnavane tematike, podani pa so tudi nekateri predlogi rešitev.

Temeljni pristop pri preučevanju sta bili primerjalna in dogmatična metoda, ki vključuje jezikovno, formalno-logično in sistematično analizo ter obravnavo tako pravnih aktov kot tudi domače in tuje pravne literature ter sodne prakse. Na tej podlagi je bila z uporabo aksiološke metode opravljena kritična analiza naslovne problematike, tudi z vidika ureditve *de lege ferenda*. Celotna študija se opira tudi na uporabo raziskovalne metode študij primera, ki je omogočila preučitev konkretnih primerov, pomembnih glede na predmet raziskovanja.

Osrednja teza tega prispevka je, da organ druge stopnje ni absolutno vezan na načelo prepovedi *reformatio in peius*, ko odloča o pritožbi zoper odločitev organa prve stopnje.

2. VSEBINA PREPOVEDI REFORMATIO IN PEIUS

Izvor načela prepovedi *reformatio in peius* najdemo že v rimskem pravu, kjer se je uveljavilo v civilnem postopku, pozneje pa je svoje mesto našlo še v kazenskem⁵ in upravnem postopku. Je eno od jamstev poštenega postopka, varovano pa je tudi v okviru pravice do pravnega sredstva, ki je zagotovljena v 25. členu Ustave RS. Smisel tega ustavnega zagotovila namreč ni le v tem, da posamezniku zagotavlja pravico do vložitve pravnega sredstva, temveč predvsem v tem, da lahko z vložitvijo pravnega sredstva učinkovito brani in varuje svoje pravne interese.⁶ Svoje pravice in pravne interese pa bo posameznik lahko učinkovito uveljavljal šele ob zavedanju, da si z vložitvijo pravnega sredstva ne bo poslabšal pravnega položaja,⁷ torej da pritožba ne more povzročiti slabšega rezultata kot njena nevložitev.

Kot temeljno načelo (upravnega) procesnega prava je priznано tudi v pravu Evropske unije. Sodišče Evropske unije je v zvezi s predhodnim vprašanjem v zadevi C-455/06 *Heemskerk in Schaap* zavzelo stališče, da pravo Skupnosti nacionalnega sodišča ne more zavezati, da mora po uradni dolžnosti uporabiti določbo Skupnosti, če bi taka uporaba lahko vodila do izključitve načela prepovedi *reformatio in peius*, ki je zasidrano v nacionalnem procesnem pravu.

⁵ C. Herke in C. D. Tóth, nav. delo, str. 95–96.

⁶ U-I-98/91 z dne 10. decembra 1992.

⁷ Sodba Višjega delovnega in socialnega sodišča Psp 404/2013 z dne 30. januarja 2014.

Pojasnilo je, da taka obveznost ne bi trčila le ob načelo spoštovanja pravic do obrambe, načelo pravne varnosti in načelo zaupanja v pravo, temveč bi posameznika, ki bi vložil tožbo zoper akt, ki ga zadeva, izpostavila tudi tveganju, da se zaradi tožbe znajde v manj ugodnem položaju od položaja, v katerem bi bil, če tožbe ne bi vložil.⁸ S tem omenjeno načelo postavi ob bok preostalom pravnim načelom in povzdigne njegov pomen. Na račun pravilnega rezultata tako odločbe ni mogoče spremeniti v škodo stranke, ki se je pritožila. Podobno stališče je zavzelo tudi v zadevi C-18/13 *Maks Pen EOOD*.⁹

Prepoved spremembe odločbe v škodo posameznika je najbolj dosledno izpeljana v kazenskem (procesnem) pravu. Velja v pritožbenem postopku pred sodiščem druge stopnje, v pritožbenem postopku pred sodiščem tretje stopnje, v ponovljenem postopku po razveljavitvi sodbe in tudi v postopku po ugodeni zahtevi za obnovo kazenskega postopka ter zahtevi za varstvo zakonitosti, torej v postopku z rednim in tudi izrednimi pravnimi sredstvi. Uzakonjena je v 385. členu Zakona o kazenskem postopku (ZKP)¹⁰ v skladu s katerim se sodba ne sme spremeniti v škodo obdolženca glede pravne presoje dejanja in kazenske sankcije, če je pritožba podana samo v njegovo korist. V slabši položaj lahko pride le na podlagi uspešne pritožbe, ki jo je tožilec vložil v njegovo škodo. Učinkuje pa ta prepoved v novem pritožbenem postopku, torej po tistem, ko je bila po razveljavitvi sodbe v ponovljenem postopku izdana nova sodba. Če je prva sodba razveljavljena po pritožbi, podani samo v obdolženčevo korist, velja v pritožbenem postopku zoper novo sodbo prepoved *reformatio in peius* tudi, če sta se pritožili obe stranki in celo če se je pritožil samo tožilec.¹¹ Po sodni praksi se načelo prepovedi spremembe na slabše ne nanaša le na pravno presojo dejanj in kazensko sankcijo, temveč tudi na dejansko stanje. Sodišče v ponovljenem postopku tako ne sme ugotavljati oziroma upoštevati dejstev, ki so v obdolženčevo škodo. Pri odločitvi mora sodišče v novem sojenju izhajati iz dejanskega stanja, kot je bilo ugotovljeno v prvi, razveljavljeni sodbi.¹² V pravnem postopku, na drugi strani, prepoved *reformatio in peius* velja samo za pritožbeno sodišče, ko spreminja sodbo sodišča prve stopnje (pod pogojem, da se je pritožila le stranka, ki ji je sprememba sodbe v škodo, 359. člen Zakona

⁸ Sodba v zadevi C-455/06 *Heemskerk BV in Firma Schaap v Productschap Vee en Vlees* z dne 25. novembra 2008, točki 46 in 47.

⁹ Sodba v zadevi C-18/13 *Maks Pen EOOD* z dne 13. februarja 2014.

¹⁰ Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 47/13, 87/14, 8/16 – odl. US, 64/16 – odl. US, 65/16 – odl. US, 66/17 – ORZKP153,154, 22/19, 55/20 – odl. US, 89/20 – odl. US, 191/20 – odl. US in 200/20.

¹¹ Sklep Višjega sodišča v Mariboru IV Kp 31460/2018 z dne 18. septembra 2018.

¹² Sodbi Vrhovnega sodišča RS I Ips 347/2005 z dne 22. decembra 2005 in I Ips 268/2009 z dne 15. julija 2010.

o pravnem postopku – ZPP),¹³ ne velja pa za odločitev sodišča prve stopnje, ki jo sprejme v ponovljenem postopku.¹⁴ Določba o prepovedi *reformatio in peius* se na podlagi 383. člena ZPP smiselno uporablja tudi v postopku z revizijo, ne pa tudi v primeru preostalih izrednih pravnih sredstev.

V upravnem postopku, v katerem ni treba varovati le interesov strank, temveč tudi javni interes, je načelo prepovedi *reformatio in peius* nekoliko omiljeno, saj zakon že sam določa nekatere izjeme, ko je zaradi zaščite javnega interesa mogoče poseči v prvostopenjsko odločbo v škodo stranke.¹⁵ Omenjene izjeme bodo podrobneje predstavljene v nadaljevanju.

3. PRIMERJALNOPRAVNI PREGLED: HRVAŠKA IN ČEŠKA UREDITEV

Hrvaški zakon o splošnem upravnem postopku (*Zakon o općem upravnom postupku*, v nadaljevanju: hrvaški ZUP)¹⁶ prepoved *reformatio in peius* ureja v prvem odstavku 118. člena, v drugem odstavku pa določa njene izjeme. Drugostopenjski organ sme tako, izjemoma, spremeniti prvostopenjsko odločbo v škodo stranke, ki se je pritožila, vendar samo iz razlogov, iz katerih se lahko v skladu z zakonom uporabita izredni pravni sredstvi izrek odločbe za nično ali odprava odločbe,¹⁷ če ni predpisano drugače. Teorija poudarja, da je treba razlikovati med odpravo odločbe v pritožbenem postopku iz razlogov, določenih v 117. členu hrvaškega ZUP (gre torej za eno od možnih odločitev drugostopenjskega organa pri reševanju pritožbe), in odpravo nezakonite odločbe kot izrednim pravnim sredstvom, urejenim v 129. členu hrvaškega ZUP. Samo iz razlogov, ki utemnjujejo uporabo tega izrednega pravnega sredstva, lahko pritožbeni organ spremeni prvostopenjsko odločbo tudi v škodo pritožnika.¹⁸ Odločba, s katero je stranka pridobila posamezno pravico, se lahko z izrednim pravnim sredstvom odpravi, če jo je izdal nepristojen organ ali je bila odločba izdana brez zakonsko predpisanega soglasja, odobritve ali mnenja drugega javnega organa ali če je bila v isti zadevi že izdana pravnomočna odločba, s katero je bila ta upravna zadeva drugače rešena. Zaradi očitne kršitve mate-

¹³ Uradni list RS, št. 73/07 – uradno prečiščeno besedilo, 45/08 – ZArbit, 45/08, 111/08 – odl. US, 57/09 – odl. US, 12/10 – odl. US, 50/10 – odl. US, 107/10 – odl. US, 75/12 – odl. US, 40/13 – odl. US, 92/13 – odl. US, 10/14 – odl. US, 48/15 – odl. US, 6/17 – odl. US, 10/17, 16/19 – ZNP-1 in 70/19 – odl. US.

¹⁴ Sodba Višjega sodišča v Ljubljani II Cp 4/2009 z dne 22. aprila 2009.

¹⁵ Sodba Višjega delovnega in socialnega sodišča Psp 404/2013 z dne 30. januarja 2014.

¹⁶ Narodne novine RH, št. 47/09.

¹⁷ Ne pa tudi razveljavitev odločbe kot izredno pravno sredstvo.

¹⁸ O tem glej A. Rajko: Zamjena i izmjena prvostupanjskog rješenja u upravnom postupku, <<https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/25513>> (20. 9. 2022).

rialnega predpisa se lahko po hrvaški ureditvi odločba odpravi ali razveljavi, odvisno od narave upravne zadeve in posledic, ki bi nastale z odpravo ali razveljavitvijo odločbe, kar je treba tehtati v konkretnem primeru. Očitna kršitev materialnega prava je lahko bodisi v škodo stranke ali javnega interesa.¹⁹ Če v zadevi nastopa več strank z nasprotnimi interesi, se lahko odločba razveljavi le ob privolitvi nasprotne stranke (129. člen hrvaškega ZUP), iz prej navedenih razlogov pa se lahko odpravi ne glede na število strank, ki nastopajo v postopku.²⁰ Odločba pa je nična, če je izdana v zadevi iz sodne pristojnosti, če je izdana v zadevi, ki ne more biti predmet upravnega postopka, če izvršitev odločbe ni pravno ali stvarno mogoča, če bi bilo z njeno izvršitvijo storjeno kaznivo dejanje, če je bila izdana brez zahteve stranke, stranka pa take zahteve tudi naknadno (izrecno ali konkludentno) ni podala ali če vsebuje tako nepravilnost, ki v skladu z izrecno zakonsko določbo pomeni ničnostni razlog.

Ratio omenjenih zakonskih izjem od prepovedi *reformatio in peius* je procesna ekonomičnost postopka, saj je bolj ekonomično, če nepravilnosti prvostopenjske odločbe organ odpravi že med pritožbenim postopkom kot pa naknadno z izrednimi pravnimi sredstvi, po izteku pritožbenega roka (prvi odstavek 129. člena hrvaškega ZUP).²¹ Veljavni zakon tako uvaja strožje pogoje za spremembo odločbe v škodo pritožnika kot prejšnja zakonska ureditev, v skladu s katero je lahko drugostopenjski organ spremenil odločbo v škodo pritožnika iz razlogov, iz katerih se lahko odločba izreče za nično, se odpravi ali razveljavi odločba po nadzorstveni pravici ali izredno razveljavi izvršljiva odločba.²² Poleg tega pa trenutno veljavni ZUP dopušča možnost drugačne ureditve izjeme od prepovedi *reformatio in peius* (drugi odstavek 118. člena hrvaškega ZUP), in sicer z zakonom, česar prejšnji ZUP ni dopuščal.²³

¹⁹ D. Đerđa, nav. delo, str. 293.

²⁰ Poleg izrednega pravnega sredstva odprave ali razveljavitve **nezakonite** odločbe pozna hrvaško pravo tudi izredno pravno sredstvo razveljavitve **zakonite** odločbe, s katero je stranka pridobila posamezno pravico. Do razveljavitve zakonite odločbe, s katero je stranka pridobila posamezno pravico, pa lahko pride, če je to predvideno z zakonom, če odločba vsebuje pridržek razveljavitve in stranka ni izpolnila obveznosti, ki jih določa odločba, oziroma jih ni izpolnila v roku ali če je to potrebno zaradi odprave težke in neposredne nevarnosti za življenje in zdravje ljudi ter za javno varnost, ki je ni mogoče odpraviti z drugimi sredstvi, s katerimi bi se manj poseglo v pridobljene pravice (130. člen hrvaškega ZUP). V takem primeru ima stranka pravico do povračila škode, ki ji je zaradi razveljavitve nastala, vendar samo dejanske škode (*damnum emergens*). Glej Z. Turčić, nav. delo, str. 307.

²¹ D. Đerđa, nav. delo, str. 265. Glej tudi A. Rajko: Žalba u upravnom postupku i reformatio in peius, <<https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/28707>> (20. 9. 2022).

²² B. Ljubanović, nav. delo, str. 1256.

²³ B. Gagro, v: I. Koprić in V. Đulabić (ur.), nav. delo, str. 188.

Prepoved *reformatio in peius* drugostopenjski organ tudi ne zavezuje takrat, ko stranka v pritožbi izpodbija pravilnost ugotovljenega dejanskega stanja, drugostopenjski organ pa v dopolnjenem postopku ugotovi dejstva, na osnovi katerih je treba o zadevi odločiti drugače. Če pa stranka dejanskega stanja v pritožbi ne izpodbija, je drugostopenjski organ na prepoved *reformatio in peius* vezan, čeprav ugotovi, da je prvostopenjski organ dejansko stanje nepopolno ali napačno ugotovil.²⁴

Teorija²⁵ in sodna praksa²⁶ nadalje poudarjata, da se prepoved nanaša samo na drugostopenjski organ, ko odloča o pritožbi in samo takrat, kadar odločbo spremeni, ne pa tudi pri ponovnem odločanju prvostopenjskega organa, ki sledi izdaji odločitve o pritožbi, saj ta na odpravljeno odločbo ni več vezan. Omenjeno načelo zato ni prizadeto, če prvostopenjski organ na podlagi novougotovljenega dejanskega stanja v ponovljenem postopku sprejme za stranko manj ugodno odločitev. Taka situacija pa bi morala biti izjema, saj lahko drugostopenjski organ vrne zadevo na prvo stopnjo v ponovno odločanje samo takrat, kadar je glede na naravo upravne zadeve nujno neposredno odločanje prvostopenjskega organa.²⁷ Te omejitve prav tako ne veljajo v zvezi s spremembo odločbe v škodo stranke, ki ni vložila pritožbe v zadevah, v katerih nastopa več strank z nasprotnimi interesi, vendar mora v teh primerih prvostopenjski organ, preden pošlje pritožbo drugostopenjskemu organu, poslati pritožbo v odgovor nasprotni stranki.²⁸ Zunaj omenjenih primerov pa sprememba odločbe v škodo pritožnika ni dopustna.

Na drugi strani trenutno veljavni zakon ne vsebuje več določb o spremembi odločbe v pritožbenem postopku v korist pritožnika (*reformatio in melius*). V skladu s prejšnjo ureditvijo je lahko drugostopenjski organ, da bi se zadeva pravilno rešila, spremenil prvostopenjsko odločbo tudi mimo pritožbenega zahtevka, vendar v okviru zahtevka, ki je bil postavljen pred organom prve stopnje, in sicer pod pogojem, da se s tem ni posegalo v pravice druge osebe. Enako je lahko storil tudi takrat, ko je ugotovil, da sta dejansko stanje in materialni predpis sicer pravilna, vendar je mogoče namen, zaradi katerega je bila odločba izdana, doseči tudi z za stranko ugodnejšimi sredstvi. Nekateri

²⁴ B. Ljubanović, nav. delo, str. 1257.

²⁵ Glej prav tam in D. Đerđa, nav. delo, str. 266.

²⁶ Upravno sodišče Hrvaške, Us-322/81z dne 24. septembra 1981 in Us-5694/86 z dne 7. maja 1987

²⁷ B. Gagro, v: I. Koprić in V. Đulabić (ur.), nav. delo, str. 188.

²⁸ O tem A. Rajko: Zamjena i izmjena prvostupanjskog rješenja u upravnom postupku, <<https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/25513>> (20. 9. 2022). Glej tudi Z. Turčić, nav. delo, str. 266.

avtorji²⁹ menijo, da je mogoče določbe o spremembi odločbe v korist stranke z metodami razlage uporabiti tudi v trenutni ureditvi, spet drugi³⁰ pa tako možnost, glede na to, da je zakon ne vsebuje, izključujejo.

Češka ureditev upravnega postopka (*Zákon správní řád*, v nadaljevanju: ZSR) pooblastila drugostopenjskega organa v zvezi s pritožbo ureja v 90. členu. Če drugostopenjski organ ugotovi, da je izpodbijana odločitev nepravilna ali nezakonita, jo lahko v celoti ali deloma odpravi in zadevo vrne prvostopenjskemu organu v ponovno odločanje (v tem primeru je prvostopenjski organ vezan na pravno stališče pritožbenega organa) ali jo (v celoti ali deloma) spremeni. Pri uporabi reformatoričnega pooblastila je pritožbeni organ vezan na prepoved spremembe odločbe v škodo pritožnika, razen če je pritožbo vložila tudi druga stranka, katere interesi niso enaki,³¹ ali če je izpodbijana odločba v nasprotju z zakonom ali drugim javnim interesom (tretji odstavek 90. člena ZSR). Teorija poudarja, da sta zadnji izjemi precej nejasni, kar lahko vodi v popolno izključitev prepovedi *reformatio in peius* v pritožbenem postopku. Izjemo od prepovedi *reformatio in peius* zaradi kršitve zakona ali drugega javnega interesa je zato treba razlagati bolj restriktivno,³² in sicer tako, da jo je mogoče uporabiti le iz tistih razlogov, iz katerih je sicer mogoče poseči v dokončno upravno odločbo v okviru nadzorstvenih pooblastil.³³ V skladu s stališči teorije prepoved *reformatio in peius* velja tudi v (ponovljenih) postopkih po odpravi prvostopenjske odločbe in ne zgolj na pritožbeni ravni.³⁴ Podobno ureditev pozna tudi na Danskem.³⁵

4. POSTOPEK S PRITOŽBO V SLOVENSKI UREDITVI UPRAVNEGA POSTOPKA

Po prejemu pritožbe mora organ prve stopnje najprej opraviti predhodni preizkus pritožbe. Preveriti mora, ali je pritožba pravočasna, dovoljena in ali jo je podala upravičena oseba. Če ugotovi, da kateri od formalnih pogojev za obravnavo pritožbe ni podan, pritožbo s sklepom zavrže. S tem se postopek s pritožbo zaključi (240. člen ZUP). V nasprotnem mora organ pritožbo poslati more-

²⁹ Glej denimo M. Šikić in L. Ofak, nav. delo, str. 135.

³⁰ Glej denimo B. Gagro, nav. delo (2009), str. 162.

³¹ Teorija poudarja, da bo šlo za tak primer, kadar bodo stranke od pritožbenega sodišča zahtevale različne odločitve, pri čemer motivi, zaradi nakterih so se stranke pritožile, ne bi smeli biti odločilni. Glej M. Kopecký, nav. delo, str. 207.

³² Poseg v prepoved *reformatio in peius* tako ne dovoljuje vsak javni interes, temveč le »nesporni« oziroma »neodtuljivi« javni interes.

³³ M. Kopecký, nav. delo, str. 209–210.

³⁴ Prav tam, str. 209.

³⁵ Podrobneje o tem glej I. M. Conradsen, nav. delo, str. 21.

bitnim strankam z nasprotnimi interesi in jim določiti rok, v katerem se lahko izrečejo o pritožbi ter morebitnih novih dejstvih in dokazih (241. člen ZUP).

Zaradi ekonomičnosti postopka in varstva pravic strank daje zakon prvostopenjskemu organu v zvezi z vloženo pritožbo, ki je formalno popolna, široka pooblastila, saj lahko pod zakonsko določenimi pogoji svojo prvotno odločitev nadomesti z novo odločbo,³⁶ s čimer *de facto* odloči o utemeljenosti pritožbe, kar je praviloma pridržano pritožbenemu organu.³⁷ Glede učinkov nadomestne odločbe velja, da ta odločba v celoti nadomešča prejšnjo odločbo z učinkom za nazaj (*ex tunc*). Z izdajo in vročitvijo nadomestne odločbe je tako prejšnja odločba odpravljena in ne velja več, kar mora biti ustrezno navedeno tudi v izreku nadomestne odločbe.³⁸ Če prvostopenjski organ ne uporabi pooblastila za izdajo nadomestne odločbe, brez odlašanja, najpozneje pa v 15. dneh od prejema pritožbe, to skupaj s spisi zadeve poslati pritožbenemu organu v reševanje (245. člen ZUP).

Pooblastila organa druge stopnje (pritožbenega organa) pri obravnavanju pritožbe so urejena v 246. do 255. členu ZUP. Postopek v zvezi s pritožbo je sestavljen iz dveh delov: iz prehodnega postopka, v katerem organ druge stopnje preizkusi, ali so izpolnjeni formalni pogoji za reševanje zadeve, in iz (vsebinskega) reševanja zadeve.³⁹ Če organ druge stopnje v okviru predhodnega preizkusa (če tega ni storil že prvostopenjski organ) ugotovi, da je ta prepozna, nedovoljena ali da jo je vložila neupravičena oseba, jo s sklepom zavrže, ne da bi jo vsebinsko obravnaval. V nasprotnem⁴⁰ pa začne vsebinsko reševanje pritožbe in odločanje o njeni (ne)utemeljenosti.

Organ druge stopnje preizkusi odločbo v delu, v katerem se izpodbija, in sicer v mejah pritožbenih navedb, po uradni dolžnosti pa preizkusi, ali je prišlo v postopku na prvi stopnji do bistvenih kršitev postopka in ali je bil prekršen materialni zakon, ni pa vezan na pritožbene razloge, ki jih zatrjuje pritožnik (247. člen ZUP). Izjemi od meja pritožbenega preizkusa sta sprememba odločbe v korist pritožnika (*reformatio in melius*) in, kot bo prikazano v nadaljevanju, sprememba odločbe v pritožnikovo škodo (*reformatio in peius*). Organ druge stopnje sme tako spremeniti odločbo organa prve stopnje, če ugotovi, da je mogoče namen, zaradi katerega je bila odločba izdana (odločba pa je glede ugotovljenih dejstev in glede uporabe materialnega zakona pravilna) doseči tudi z drugimi, za stranko ugodnejšimi sredstvi (drugi odstavek 252. člena

³⁶ Razlogi za izdajo nadomestne odločbe so navedeni v 242. do 244. členu ZUP.

³⁷ E. Kerševan in V. Androjna, nav. delo, str. 382.

³⁸ R. Knez, v: E. Kerševan in P. Kovač (ur.), nav. delo, str. 581.

³⁹ Prav tam, str. 391.

⁴⁰ Tj. če pritožba izpolnjuje formalne pogoje.

ZUP), kar je v skladu z načelom varstva pravic strank (7. člen ZUP), ki določa, da mora organ nasproti stranki uporabiti tiste ukrepe, ki so zanjo ugodnejši, če je z njimi mogoče doseči namen zakona. Slednje pa velja samo, če spremenjena odločba ne posega v pravice druge osebe, ki se zoper odločbo ni pritožila. V nasprotnem je za spremembo odločbe potrebna njena privolitev.⁴¹ Enako pooblastilo ima drugostopenjski organ tudi pod pogoji iz prvega odstavka 253. člena ZUP. Da bi se zadeva pravilno rešila, sme tako organ druge stopnje ob reševanju pritožbe v mejah zahtevka, ki je bil postavljen v postopku na prvi stopnji, s svojo odločbo odpraviti odločbo in rešiti zadevo v korist pritožnika v obsegu, ki presega meje preizkusa iz 247. člena ZUP, če se s tem ne posega v pravico koga drugega. Drugostopenjski organ sme torej pritožniku priznati tudi tisto, česar ni zahteval v pritožbi, je pa to zahteval v postopku pred organom prve stopnje, če ugotovi, da je do tega upravičen in da bi se s tem zadeva pravilno rešila, pod nadaljnjim pogojem da se s tem ne posega v pravico drugega, kar je treba razlagati širše kot zgolj poseg v pravice nasprotne stranke.⁴²

Temeljno pravilo pri reševanju pritožbe je, da mora pritožbeni organ kršitve, ki jih je pri izdaji odločbe zagrešil organ prve stopnje, odpraviti sam in sprejeti odločitev o zadevi (tj. spremeniti odločbo, glej drugi odstavek 251. člena ZUP in 252. člen ZUP). Le v primeru, kadar pritožbeni razlogi (na primer nepristojnost organa, ki je sprejel odločitev – 250. člen) ali ekonomičnost postopka (tretji odstavek 251. člena ZUP) to zahtevata, mora organ druge stopnje po odpravi prvostopenjske odločbe vrniti zadevo (istemu ali drugemu) organu prve stopnje v (ponovno) reševanje. To bo veljalo zlasti v primeru ugotovljenih formalnopravnih kršitev, saj zgolj zaradi materialnopravnih kršitev (napačna uporaba materialnega predpisa, nesmotrna uporaba prostega preudarka) drugostopenjski organ ne more vrniti zadeve v ponovno odločanje.⁴³

5. PREPOVED REFORMATIO IN PEIUS V UPRAVNEM POSTOPKU

5.1. Doseg prepovedi pri odločanju organa druge stopnje

Načelo prepovedi *reformatio in peius* velja tudi v upravnem postopku, vendar ne v neomejenem obsegu. Upravni postopek se namreč od preostalih postopkov razlikuje v tem, da mora v upravnem postopku organ varovati tudi javno korist, varstvo te koristi pa v določenih primerih zahteva spremembo odločbe

⁴¹ Prav tam, str. 409–410.

⁴² Prav tam, str. 410.

⁴³ E. Kerševan in V. Androjna, nav. delo, str. 406.

tudi v škodo pritožnika.⁴⁴ Drugače kot v pravdnem in kazenskem postopku in nekaterih primerjalnopravnih ureditvah, v katerih je prepoved *reformatio in peius* izrecno uzakonjena, ZUP ne vsebuje splošne prepovedi spremembe odločbe v škodo pritožnika,⁴⁵ temveč ureja le izjeme od te prepovedi. Drugi odstavek 253. člena ZUP tako določa, da lahko organ druge stopnje, da bi se zadeva pravilno rešila, v obsegu, ki presega meje preizkusa iz 247. člena⁴⁶ tega zakona, spremeni odločbo v škodo pritožnika, vendar samo iz razlogov, ki so določeni v 274., 278. in 279. členu tega zakona, to je takrat, ko so izpolnjeni taksativno naštetji pogoji, ki dopuščajo odpravo ali razveljavitev odločbe po nadzorstveni pravici, izredno razveljavitev odločbe ali izrek odločbe za nično.

Odločba se lahko odpravi po nadzorstveni pravici zaradi kršitve pravil o stvarni in krajevni pristojnosti, kršitve načela *ne bis in idem*⁴⁷ in zaradi kršitve pravil o izdaji zbirne odločbe (ker je bila odločba izdana brez predpisanega soglasja, potrditve, dovoljenja ali mnenja drugega organa). Po nadzorstveni pravici pa se odločba lahko razveljavi, če je bil z njo očitno prekršen materialni zakon (ali drugi materialni predpis, ki temelji na zakonu), kar je treba razlagati restriktivno. Za očitno kršitev materialnega zakona gre, če je zakon v formulaciji jasen in ga je mogoče razlagati ter razumeti samo v enem smislu, uporabil pa se je v nasprotju s tem smislom. Do očitne kršitve materialnega zakona lahko pride tudi takrat, kadar je organ uporabil za pravno razmerje napačni materialni zakon.⁴⁸ Kršitev materialnega zakona se presoja glede na materialni zakon, ki se je uporabil oziroma bi se moral uporabiti glede na pravno in dejansko stanje ob izdaji prvostopenjske odločbe, kar je izraz načela zakonitosti iz prvega odstavka 6. člena ZUP. Zaradi očitne kršitve materialnega zakona je mogoče odločbo le razveljaviti, ne pa odpraviti.⁴⁹ Do izredne razveljavitve izvršljive odločbe pa lahko pride, če to zahtevajo nujni ukrepi v javnem interesu, ki jih ni mogoče odlagati (drugi odstavek 144. člena tega zakona), in če nevarnosti ni mogoče uspešno odvrniti z drugimi sredstvi, s katerimi bi bile pridobljene pravice manj prizadete. Stranka, ki zaradi razveljavitve odločbe utрпи škodo, ima pravico do povračila celotne škode (peti odstavek 278. člena ZUP). Ugotoviti je mogoče,

⁴⁴ Sodba Upravnega sodišča RS I U 829/2015 z dne 27. januarja 2017.

⁴⁵ Primerjaj prvi odstavek 118. člena hrvaškega ZUP.

⁴⁶ Člen 247 določa: »Organ druge stopnje preizkusi odločbo v delu, v katerem jo pritožnik izpodbija. Organ druge stopnje preizkusi odločbo v mejah pritožbenih navedb, po uradni dolžnosti pa preizkusi, ali ni prišlo v postopku na prvi stopnji do bistvenih kršitev postopka in ali ni bil prekršen materialni zakon.«

⁴⁷ Če je bila v isti zadevi že prej izdana pravnomočna odločba, s katero je bila ta upravnna zadeva ob enakem dejanskem in pravnem stanju drugače rešena.

⁴⁸ E. Kerševan in V. Androjna, nav. delo, str. 457. Glej tudi sodbo Upravnega sodišča RS I U 714/2012 z dne 2. oktobra 2012.

⁴⁹ E. Kerševan in V. Androjna, nav. delo, str. 458.

da razlogi za odpravo in razveljavitev odločbe po nadzorstveni pravici ustrezajo izrednemu pravnemu sredstvu odprave ali razveljavitve nezakonite odločbe po hrvaškem pravu. Hrvaška ureditev pa ne pozna (več) posebnega izrednega pravnega sredstva izredne razveljavitve odločbe, temveč je ta razlog vsebovan med razlogi za razveljavitev odločbe po 130. členu hrvaškega ZUP.

Razlogi za ničnost odločbe, ki je najhujša oblika neveljavnosti odločbe, so urejeni v 279. členu ZUP, nanje pa pazi organ po uradni dolžnosti. Nična odločba pravno ne učinkuje, ugotovitev ničnosti pa ni vezana na noben rok. Če se odločba izreče za nično, se hkrati izreče za ničen tudi tisti del postopka, ki je bil opravljen po tem, ko se je zgodila taka nepravilnost (prvi odstavek 249. člena ZUP).

V teoriji in sodni praksi⁵⁰ je nesporno, da prepoved *reformatio in peius* drugostopenjski organ zavezuje le v primeru spremembe odločbe, saj iz besedila določbe drugega odstavka 253. člena ZUP ne izhaja, da omejuje drugostopenjski organ tudi, ko izpodbijano odločbo odpravi in zadevo vrne prvostopenjskemu organu v ponovni postopek. Manj enotno pa je stališče o razlagi dikcije zakona, ki govori o tem, da lahko organ spremeni odločbo v škodo pritožnika, »v obsegu, ki presega meje preizkusa iz 247. člena ZUP«.⁵¹

Iz jezikovne razlage zakonske določbe bi bilo mogoče sklepati, da je sprememba odločbe v škodo pritožnika možna samo v neizpodbijanem delu odločbe, saj zakon ne vsebuje dikcije, da se lahko odločba spremeni v škodo pritožnika »tudi« v obsegu, ki presega meje preizkusa iz 247. člena ZUP. Takšno stališče je mogoče zaslediti tudi v delu teorije in nekaterih sodnih odločbah.⁵² Breznik tako navaja, da morata biti za dopustno prekoračitev prepovedi *reformatio in peius* kumulativno izpolnjena dva pogoja: kadar organ odloča v škodo pritožnika v tistem delu, ki presega meje preizkusa iz 247. člena ZUP, torej ko preizkuša odločbo tudi v delu, v katerem je pritožnik ne izpodbija, oziroma jo preizkuša iz razlogov, ki jih pritožnik v pritožbi ne uveljavlja, poleg tega pa mora biti za spremembo odločbe v škodo pritožnika podan kateri od razlogov, ki so določeni v 274., 278. ali 279. členu ZUP.⁵³ Kerševan,⁵⁴ nasprotno, poudarja, da je treba pri razlagi zakonske določbe priznati prednost varovanju

⁵⁰ Sodba Upravnega sodišča RS I U 1617/2015 z dne 18. oktobra 2016 in sodba Vrhovnega sodišča RS X Ips 14/2013 z dne 25. septembra 2014.

⁵¹ Omeniti je treba, da 244. člen ZUP iz leta 1986 tega dostavka ni vseboval, temveč je našteval le razloge, zaradi katerih se lahko odločba spremeni v škodo pritožnika in so enaki danes veljavnim zakonom.

⁵² Glej denimo sodbo Višjega delovnega in socialnega sodišča Psp 76/2010 z dne 17. maja 2010 in sodbo Upravnega sodišča RS I U 556/2012 z dne 17. julija 2012. Glej tudi sodbo in sklep Upravnega sodišča RS U 329/2003 z dne 9. decembra 2003.

⁵³ J. Breznik, v: J. Breznik, Z. Štucin in J. Marflak (ur.), nav. delo, str. 762–763.

⁵⁴ E. Kerševan, v: T. Jerovšek in G. Trpin (ur.), nav. delo, str. 690. Primerjaj E. Kerševan, v: E. Kerševan in P. Kovač (ur.), nav. delo, str. 615.

pravnega položaja stranke ter v celoti zagotoviti spoštovanje prepovedi spremembe odločbe v škodo pritožnika, ki je ustavna pravica, torej tudi v delu, ki se s pritožbo izpodbija, razen če so podani razlogi za uporabo prej navedenih izrednih pravnih sredstev.⁵⁵

Slednjo razlago podpira tudi namen izjem od prepovedi *reformatio in peius*, ki je v tem, da se nekatere kršitve odpravijo že v samem pritožbenem postopku in ne šele z izrednimi pravnimi sredstvi (načelo ekonomičnosti postopka, 14. člen ZUP). Ker lahko organ tudi po uradni dolžnosti uporabi izredna pravna sredstva iz 274., 278. in 279. člena ZUP ter pri tem ni vezan na omejitve iz 247. člena ZUP in lahko odločbo odpravi oziroma jo razveljavi v celoti, je treba enako stališče zavzeti tudi pri dopustni prekoračitvi prepovedi *reformatio in peius*. Tako je mogoče ugotoviti, da je želel zakonodajalec z dikcijo, ki govori o tem, da lahko organ druge stopnje spremeni odločbo v škodo pritožnika »v obsegu, ki presega meje preizkusa iz 247. člena tega zakona« zgolj poudariti, da lahko organ druge stopnje z odločitvijo v škodo pritožnika poseže tudi v tiste dele prvostopenjske odločbe, ki jih stranka s pritožbo ni izpodbijala, vendar le, če ugotovi razloge, zaradi katerih bi se odločba lahko odpravila ali razveljavila po nadzorstveni pravici (274. člen), razloge, zaradi katerih je mogoča izredna razveljavitev odločbe (278. člen), ali razloge, zaradi katerih je odločba nična (279. člen).⁵⁶ Določba 253. člena ZUP je torej izjema od vezanosti organa druge stopnje na izpodbijani del odločbe in na pritožbene navedbe (247. člen ZUP). Sprememba odločbe v škodo pritožnika z odločbo drugostopenjskega organa je tako mogoča vselej, kadar je podan kateri od razlogov za odpravo ali razveljavitev odločbe po nadzorstveni pravici, za izrek odločbe za nične ali za izredno razveljavitev odločbe,⁵⁷ ne glede na to, ali je pritožnik to uveljavljal ali ne.⁵⁸ Obstoj razlogov, ki utemeljujejo spremembo odločbe v škodo pritožnika, pa mora organ druge stopnje v odločbi obrazložiti, natančno opredeliti in utemeljiti, v nasprotnem je odločba nezakonita.⁵⁹

⁵⁵ Glej tudi E. Kerševan in V. Androjna, nav. delo, str. 410–412, kjer avtorja posebej ne omenjata pogoja »preizkusa odločbe v delu, ki presega meje preizkusa iz 247. člena ZUP«, temveč le pogoj obstoja razloga za odpravo ali razveljavitev odločbe po nadzorstveni pravici, izredno razveljavitev odločbe ali za ničnost odločbe.

⁵⁶ Glej tudi sodbo Upravnega sodišča RS I U 36/2012 z dne 26. aprila 2012.

⁵⁷ Primerjaj sodbo Upravnega sodišča RS I U 1995/2013 z dne 26. avgusta 2014; in E. Kerševan, v: T. Jerovšek in G. Trpin (ur.), nav. delo, str. 690.

⁵⁸ S tega vidika je bila zato bolj jasna določba 144. člena starega zakona (ZUP iz leta 1986), v skladu s katero je bilo izjemoma mogoče ob reševanju pritožbe spremeniti prvostopenjsko odločbo v škodo pritožnika, vendar samo iz razlogov, določenih v 263., 266. in 267. členu ZUP iz leta 1986.

⁵⁹ Sodbi Upravnega sodišča RS III U 156/2015 z dne 2. septembra 2016 in III U 213/2015 z dne 2. septembra 2016.

Zaradi drugih razlogov⁶⁰ organ druge stopnje, ko odločba o pritožbi, ne more spremeniti prvostopenjske odločbe v pritožnikovo škodo, torej niti takrat, kadar ugotovi, da organ prve stopnje ni pravilno ugotovil dejanskega stanja.⁶¹ Ugotavljanje pravilnega dejanskega stanja prek pritožbenih navedb bi namreč pomenilo ugotavljanje po uradni dolžnosti, za kar pa v ZUP ni podlage.⁶² Izjema⁶³ velja, če je pritožnik izpodbijal dejansko stanje ter navajal nova dejstva in dokaze, pa je organ druge stopnje v dopolnjenem ugotovitvenem postopku (glede izpodbijanega dela in v mejah pritožbenih navedb) ugotovil novo dejansko stanje, ki je podlaga za izdajo odločbe, ki je za stranko manj ugodna od prejšnje.⁶⁴ Če se namreč v pritožbenem postopku spremeni dejansko stanje, do česar pa lahko pride zgolj, če pritožnik dejansko stanje izpodbija, saj na ta razlog organ druge stopnje ne pazi po uradni dolžnosti, se spremeni tudi pravno stanje,⁶⁵ posledično pa pritožbeni organ ne more biti vezan z ugotovitvami prvostopenjskega organa. To pa velja samo v primeru nepopolnega dejanskega stanja, ne pa nepravilno ugotovljenega dejanskega stanja.⁶⁶

Ker lahko pri zbirnih odločbah organ druge stopnje v primeru ugotovljenih kršitev odločbo zgolj odpravi, ne more pa je tudi spremeniti, saj bi s tem lahko posegel v voljo organov, ki so sodelovali pri njeni izdaji, je ni iz nobenih razlogov mogoče spreminjati v škodo pritožnika.⁶⁷ Enako velja v primeru udeležbe več strank z nasprotujočimi si interesi, ki so vložile pritožbo.⁶⁸ Ker ni mogoče hkrati varovati pravic vseh udeleženih strank, lahko v takem primeru drugostopenjski organ spremeni odločbo v škodo enega od pritožnikov.⁶⁹ Prepoved *reformatio in peius* tako varuje pritožnika, pod pogojem, da se je pritožil le on.⁷⁰ Podobno izjemo lahko najdemo tudi v češkem pravu.

Čeprav zakon govori zgolj o odločbi, je mogoče pravila o prepovedi *reformatio in peius* in njenih izjemah smiselno uporabiti tudi pri sklepu, če se z njim

⁶⁰ Glej denimo sodbo Upravnega sodišča RS I U 1330/2016-14 z dne 25. maja 2017.

⁶¹ Glej E. Kerševan in V. Androjna, nav. delo, str. 411; in sodbo Upravnega sodišča RS II U 454/2011 z dne 6. aprila 2012.

⁶² Sodba Vrhovnega sodišča RS VIII Ips 78/2014 z dne 1. septembra 2014.

⁶³ Ta izjema se je izoblikovala v teoriji. Glej E. Kerševan in V. Androjna, nav. delo, str. 411.

⁶⁴ Primerjaj sodbi Upravnega sodišča RS I U 1995/2013 z dne 26. avgusta 2014 in Vrhovnega sodišča RS VIII Ips 78/2014 z dne 1. septembra 2014.

⁶⁵ E. Kerševan in V. Androjna, nav. delo, str. 411.

⁶⁶ Sodba Upravnega sodišča RS U 907/2008 z dne 29. januarja 2009.

⁶⁷ Prav tam, str. 412.

⁶⁸ Prav tam.

⁶⁹ E. Kerševan, v: E. Kerševan in P. Kovač (ur.), nav. delo, str. 615.

⁷⁰ Primerjaj sklep Vrhovnega sodišča RS X Ips 341/2016 z dne 25. aprila 2018.

stranka procesno spravi v položaj, ki je slabši, kot je bil po prvostopenjski odločitvi.⁷¹

5.2. Prepoved *reformatio in peius* pri (ponovnem) odločanju organa prve stopnje

Kot je bilo že zgoraj pojasnjeno, ima prvostopenjski organ široka pooblastila v zvezi z vloženo pritožbo in lahko, pod pogoji iz 242., 243. in 244. člena ZUP, z izdajo nove odločbe nadomesti prejšnjo odločbo. Pri tem se postavlja vprašanje, ali načelo prepovedi *reformatio in peius* in njegove izjeme segajo tudi na odločbo, ki jo prvostopenjski organ izda ob uporabi pooblastila za izdajo nadomestne odločbe. Ker organi prve stopnje pooblastilo za izdajo nadomestne odločbe v praksi uporabljajo precej zadržano, tudi sodna praksa o tem vprašanju še ni povsem vzpostavljena.

Upravno sodišče je v sodbi II U 454/2011 z dne 6. aprila 2012, v kateri je odločalo o zakonitosti odločbe organa prve stopnje, s katero je ta, ob sklicevanju na 242. člen ZUP, nadomestil prvotno izdano odločbo in z njo odmeril višji komunalni prispevek kot v prejšnji odločbi, zavzelo stališče, da prepoved *reformatio in peius* in njegove izjeme veljajo tudi v primeru iz prvega odstavka 242. člena ZUP, ko prvostopenjski organ ob spoznanju, da je pritožba utemeljena, ni pa treba izvesti novega ugotovitvenega postopka, sam reši zadevo drugače in že izdano odločbo nadomesti z novo.⁷² Sodišče je ugotovilo, da v obravnavani zadevi ni bil izkazan nobeden od razlogov za izredno razveljavitev odločbe, odpravo ali razveljavitev odločbe po nadzorstveni pravici ali za ničnost odločbe, posledično pa ni bilo pravne podlage za spremembo odločbe v pritožnikovo škodo. Zato bi moral organ prve stopnje kljub ugotovitvi, da je bilo dejansko stanje nepravilno ugotovljeno, odločbo pustiti v veljavi oziroma je ne bi smel spremeniti v pritožnikovo škodo. Omenjenega stališča pa ni mogoče uporabiti za vse primere izdaje nadomestne odločbe. Če je nadomestna odločba izdana na podlagi dopolnjenega ugotovitvenega postopka ali (naknadno) izvedenega posebnega ugotovitvenega postopka in drugačnega dejanskega stanja, prepoved *reformatio in peius* ne velja. V teh primerih gre namreč za podoben položaj, kot če bi drugostopenjski organ prvostopenjsko odločbo odpravil in vrnil zadevo prvostopenjskemu organu v ponovno odločanje, stranka pa ima možnost izreči se o vseh okoliščinah, ki bi lahko vplivale na sprejem

⁷¹ J. Breznik, v: J. Breznik, Z. Štucin in J. Marflak (ur.), nav. delo, str. 768.

⁷² Drugače o tem Knez, ki navaja, da je lahko nadomestna odločba za pritožnika vsebinsko neugodna, bodisi enaka kot že prej bodisi še manj ugodna kot prejšnja, pri tem pa ne razlikuje med posameznimi primeri izdaje nadomestne odločbe. Glej R. Knez, v: E. Kerševan in P. Kovač (ur.), nav. delo, str. 582.

končne odločitve.⁷³ Podobno stališče je mogoče razbrati iz sodbe Upravnega sodišča I U 81/2013 z dne 19. septembra 2013.⁷⁴

V teoriji⁷⁵ in sodni praksi⁷⁶ je sprejeto enotno stališče, da prepoved spremembe odločbe v škodo pritožnika zavezuje samo drugostopenjski organ, in to le, če spremeni izpodbijano odločitev, ne pa tudi prvostopenjskega organa, ko odloča v ponovnem postopku, bodisi po odpravi odločbe s strani drugostopenjskega organa ali sodišča v upravnem sporu. Po mnenju sodne prakse⁷⁷ to izhaja tudi iz pravnih posledic, ki jih ima odprava odločbe, saj odpravljena odločba nima več nobenih pravnih učinkov (prvi odstavek 281. člena ZUP), zaradi česar organ prve stopnje nanjo ni več vezan. Z navedenim argumentom se ni mogoče v celoti strinjati, saj pritožbeni organ, tudi v primeru spremembe odločbe, prvostopenjsko odločbo najprej odpravi, nato pa v zadevi odloči sam (drugi odstavek 251. člena ZUP in 253. člen ZUP),⁷⁸ pa vendar je ne more spremeniti brez omejitev. Izjema od prepovedi *reformatio in peius* v primeru ponovnega odločanja organa prve stopnje po odpravi odločbe v pritožbenem postopku je tako utemeljena z drugačnimi razlogi. V primeru, ko je prvostopenjska odločba odpravljena, se namreč postopek ponovno opravi, kar pomeni, da ima stranka postopka zopet vse možnosti za izjavljanje o razlogih za odločitev in za obrambo svojih interesov, vključno z možnostjo ponovne pritožbe na drugostopenjski organ. Izrazite potrebe za zavarovanje njenega položaja s prepovedjo odločitve v škodo glede na prvotno odločitev ni. Zato je zakonodajalec očitno ocenil, da je v takem primeru treba dati prednost načelu materialne resnice in načelu zakonitosti ter s tem varstvu javne koristi pred varstvom stranke.⁷⁹

Je pa v primeru ponovnega postopka organ prve stopnje vezan na pripombe in navodila drugostopenjskega organa, glede česa je treba dopolniti postopek, in mora, brez odlašanja, izdati novo odločbo, v nasprotnem organ druge stopnje ob obravnavi nove pritožbe sam reši zadevo (tretji in četrti odstavek 251. člena ZUP). Vezanost na navodila drugostopenjskega organa pa velja samo, dokler prvostopenjski organ odloča na podlagi enakega dejanskega in pravnega sta-

⁷³ Primerjaj E. Kerševan in V. Androjna, nav. delo, str. 385.

⁷⁴ Primerjaj sodbo Vrhovnega sodišča RS X Ips 165/2013 z dne 8. junija 2015.

⁷⁵ Prav tam, str. 412.

⁷⁶ Glej denimo sodbe Upravnega sodišča RS I U 1617/2015 z dne 18. oktobra 2016, III U 120/2013 z dne 12. decembra 2014, I U 556/2012 z dne 17. julija 2012 in I U 1413/2017-11 z dne 11. decembra 2018, sodbo Vrhovnega sodišča RS X Ips 14/2013 z dne 25. septembra 2014 in sklep Vrhovnega sodišča RS X Ips 341/2016 z dne 25. aprila 2018. Drugače o tem Upravno sodišče RS v sodbi II U 183/2012 z dne 6. marca 2013.

⁷⁷ Sodba Upravnega sodišča RS I U 1617/2015 z dne 18. oktobra 2016.

⁷⁸ E. Kerševan in V. Androjna, nav. delo, str. 393.

⁷⁹ Tako tudi sodba Upravnega sodišča RS I U 1617/2015 z dne 18. oktobra 2016. Glej tudi sodbo Vrhovnega sodišča RS X Ips 14/2013 z dne 25. septembra 2014.

nja, kot je veljalo ob izdaji odpravljenih odločbe. Če prvostopenjski organ v ponovljenem postopku ugotovi drugačno stanje, je namreč dolžan v skladu z načelom materialne resnice (8. člen ZUP) upoštevati novo dejansko stanje in na njegovi podlagi sprejeti novo odločitev.⁸⁰ Enako velja glede uporabe materialnega predpisa, če se ta v vmesnem času spremeni, saj načelo zakonitosti upravne organe zavezuje, da morajo odločati po trenutno veljavnih predpisih, razen če iz narave upravne zadeve ali samega predpisa izhajajo drugače.⁸¹

Prepoved *reformatio in peius* tudi ne velja v obnovljenem postopku, ki je namenjen odpravi napake, do katere je prišlo v prejšnjem postopku. Obnova postopka je namreč izredno pravno sredstvo, v katerem se v obnovljenem postopku lahko ugotovi drugačno dejansko stanje, kot je bilo ugotovljeno v prejšnjem postopku, zato je lahko odločba, izdana v obnovljenem postopku, tudi manj ugodna od odločbe, ki je bila predmet obnove.⁸²

5.3. Pravna oblika akta, s katerim drugostopenjski organ spremeni odločbo v škodo pritožnika

Uporaba pooblastila drugostopenjskega organa za spremembo odločbe v škodo pritožnika je, kot je bilo že navedeno, vezana na razloge, zaradi katerih bi se odločba lahko odpravila ali razveljavila po nadzorstveni pravici, razloge, zaradi katerih je mogoča izredna razveljavitev odločbe, in razloge, zaradi katerih se odločba izreče za nično.

Izmed razlogov, ki dopuščajo spremembo odločbe v škodo pritožnika, je treba posebej omeniti razloge za razveljavitev odločbe in s tem povezano vprašanje oblike akta, s katerim organ druge stopnje spremeni odločbo v škodo pritožnika.⁸³ Drugi odstavek 253. člena ZUP namreč ne določa, da drugostopenjski organ odloči na način, kot je predviden za izredno razveljavitev odločbe oziroma za razveljavitev odločbe po nadzorstveni pravici, temveč le napotuje na razloge, zaradi katerih lahko organ druge stopnje prvostopenjsko odločbo v pritožbenem postopku spremeni v škodo stranke. Iz tega bi bilo mogoče *prima facie* sklepati, da sprememba odločbe prve stopnje v škodo stranke, ki nastane v pritožbenem postopku, ne more imeti pravnih posledic, ki jih ima razveljavitev odločbe, temveč ima enak pravni učinek kot odprava odločbe. V

⁸⁰ E. Kerševan in V. Androjna, nav. delo, str. 399 in 403. O tem tudi sodbi Upravnega sodišča RS I U 1617/2015 z dne 18. oktobra 2016 in Vrhovnega sodišča RS X Ips 14/2013 z dne 25. septembra 2014.

⁸¹ Gre zlasti za primere nerazumno dolgega odločanja upravnih organov, ko se med postopkom predpis enkrat ali večkrat spremeni. Za več o tem glej K. Štemberger, nav. delo, str. 26–33.

⁸² Sodba Upravnega sodišča RS II U 152/2011 z dne 13. junija 2012.

⁸³ Glej drugi odstavek 274. člena ZUP in 278. člen ZUP.

pritožbenem postopku lahko namreč organ druge stopnje po določbah 250. do 252. člena ZUP odločbo zgolj odpravi, ne pa tudi razveljavi.

Pravne posledice odprave in razveljavitve odločbe se bistveno razlikujejo. Odločba, ki je bila odpravljena, preneha pravno učinkovati, poleg tega pa se odpravijo tudi pravne posledice, ki so iz nje nastale. Odprava odločbe ima torej učinek za nazaj (*ex tunc*), tj. od dneva njene izdaje, kar pomeni, da se z odpravo odločbe zadeva vrne v stanje, v katerem je bila, preden je bila odpravljena odločba izdana, na njeni podlagi pa tudi ne morejo nastati nobene pravne posledice. S tem tako nastane položaj, kot da odpravljena odločba sploh nikoli ne bi bila izdana.⁸⁴ Enake posledice kot odprava ima tudi izrek odločbe za nično (prvi odstavek 281. člena ZUP). Če pa se odločba (zgolj) razveljavi, se ne odpravijo pravne posledice, ki so iz nje že nastale, ne morejo pa iz razveljavljene odločbe nastati nobene nadaljnje pravne posledice (drugi odstavek 281. člena ZUP). Razveljavitev odločbe torej učinkuje za naprej (*ex nunc*) in ima milejše posledice kot odprava odločbe, zato ju nikakor ni mogoče enačiti. Zato mora organ druge stopnje v pritožbenem postopku, čeprav tega zakon izrecno ne določa, ob obstoju razloga, ki utemeljuje razveljavitev odločbe po nadzorstveni pravici ali izredno razveljavitev izvršljive odločbe in s tem dopustno spremembo odločbe v škodo pritožnika, ob smiselni uporabi drugega odstavka 274. člena in 278. člena ZUP prvostopenjsko odločbo spremeniti tako, da jo razveljavi in ne odpravi.⁸⁵

6. SKLEP

Prepoved *reformatio in peius* v upravnem postopku ni absolutna. Zavezuje namreč le organ druge stopnje, ko spremeni odločbo, ne pa tudi takrat, ko izpodbijano odločbo odpravi in zadevo vrne organu prve stopnje v ponovni postopek, prav tako ne zavezuje prvostopenjskega organa, ko odloča v ponovnem postopku, razen primera, ko organ prve stopnje ob uporabi pooblastila iz 242. člena ZUP z izdajo nove odločbe nadomesti prejšnjo odločbo. Tudi drugostopenjski organ pa sme – ob uporabi pooblastila iz drugega odstavka 253. člena ZUP – odločbo spremeniti v škodo pritožnika, če je podan kateri od razlogov za odpravo ali razveljavitev odločbe po nadzorstveni pravici, za izredno razveljavitev izvršljive odločbe in za ničnost odločbe, kar je izraz načela ekonomičnosti in učinkovitosti postopka, saj se tako kršitve odpravijo že v pritožbenem postopku in ne šele v postopku z izrednimi pravnimi sredstvi. Poleg teh primerov lahko v skladu s stališči teorije in sodne prakse organ spre-

⁸⁴ Primerjaj peti odstavek 115. člena hrvaškega ZUP, ki ureja pravne posledice odprave odločbe v postopku z rednimi ali izrednimi pravnimi sredstvi. Zakon pa ne vsebuje več določbe o pravnih posledicah razveljavitve odločbe.

⁸⁵ Enako o tem sodbi Višjega delovnega in socialnega sodišča Psp 129/2013 z dne 12. septembra 2013 in Psp 216/2012 z dne 21. junija 2012.

meni odločbo v škodo enega od pritožnikov, če se je zoper odločbo pritožilo več strank z nasprotnimi interesi, saj v tem primeru ni mogoče varovati pravic vseh udeleženih strank, in pa takrat, ko je pritožnik izpodbijal dejansko stanje, pa je organ druge stopnje v dopolnjenem ugotovitvenem postopku ugotovil novo dejansko stanje, ki je podlaga za izdajo odločbe, ki je za stranko manj ugodna od prejšnje.

Čeprav tega zakon v drugem odstavku 253. člena ZUP izrecno ne določa, mora organ druge stopnje, če obstaja razlog, zaradi katerega se lahko odločba razveljavi po nadzorstveni pravici ali izredno razveljavi izvršljiva odločba, odločbo s smiselno uporabo določb drugega odstavka 274. in 278. člena ZUP spremeniti (tudi v škodo pritožnika) tako, da jo razveljavi in ne odpravi, saj so pravne posledice odprave in razveljavitve povsem drugačne.

Zaradi odprave številnih nejasnosti bi bilo treba v prihodnje v ZUP natančneje urediti vsebino načela prepovedi *reformatio in peius* in vse njene izjeme. Gre namreč za eno od najpomembnejših ustavnih procesnih varoval, zato njena vsebina ne more biti prepuščena zgolj razlagi upravne doktrine in sodne prakse, še zlasti če stališča niso poenotena.

LITERATURA

- Alen Rajko: Žalba u upravnom postupku i reformatio in peius, <<https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/28707>> (13. 4. 2021).
- Alen Rajko: Zamjena i izmjena prvostupanjskog rješenja u upravnom postupku, <<https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/25513>> (13. 4. 2021).
- Boris Ljubanović: Pojmovnik, v: Hrvatska i komparativna javna uprava: časopis za teoriju i praksu javne uprave, 9 (2009) 4, str. 1256.
- Božo Gagro: Postupanje po žalbi prema novom Zakonu o općem upravnom postupku, v: Ivan Koprić in Vedran Đulabić (ur.): Modernizacija općeg upravnog postupka i javne uprave u Hrvatskoj (2009). Institut za javnu upravu, Zagreb in Društveno veleučilište u Zagrebu, Zagreb 2009.
- Csongor Herke in Csenge D. Tóth: Theoretical and practical issues of the prohibition of reformatio in peius in Hungary, v: Issues of Business and Law 3 (2011), str. 95–109.
- Dario Đerđa: Opći upravni postupak u Republici Hrvatskoj. Inženjerski biro, Zagreb 2010.
- Erik Kerševan in Polonca Kovač (ur.): Komentar Zakona o splošnem upravnem postopku (ZUP). Uradni list Republike Slovenije in Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2020.

- Erik Kerševan in Vilko Androjna: Upravno procesno pravo. Upravni postopek in upravni spor (2. spremenjena in dopolnjena izdaja). GV Založba, Ljubljana 2017.
- Inger Marie Conradsen: Reversing the Principle of the Prohibition of Reformatio in Pejus: The Case of Changing Students' Possibility to Complain about their Marks in Denmark, v: Utrecht Law Review 10 (2014) 1, str. 17–28.
- Janez Breznik, Zdenka Štucin in Jonika Marflak (ur.): Zakon o splošnem upravnem postopku s komentarjem. GV Založba, Ljubljana 2004.
- Katja Štemberger: Upravno odločanje v primeru nekaterih sprememb materialnega prava, v: Javna uprava, 55 (2019) 3-4, str. 25–39.
- Marko Šikić in Lana Ofak: Nova načela upravnog postupka (s posebnim naglaskom na razmjernost, legitimna očekivanja i stečena prava), v: Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 32 (2011) 1, str. 127–151.
- Martin Kopecký: K otázce uplatňování zákazu reformace in peius ve správním řízení obecném a trestním, v: Iuridica, 1 (2010), str. 203–213.
- Tone Jerovšek in Gorazd Trpin (ur.): Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP) s komentarjem. Inštitut za javno upravo pri Pravni fakulteti, Ljubljana 2004.
- Zlatan Turčić: Komentar Zakona o općem upravnom postupku s priložima, sudskom praksom i abecednim kazalom pojmova, Zakoni o upravnim sporovima s priložima i abecednim kazalima pojmova. Zagreb 2012.

ZAGOTAVLJANJE SODNIŠKE NEODVISNOSTI PREK SISTEMA IMENOVANJA IN RAZREŠITEV SODNIKOV V SODNI PRAKSI EVROPSKEGA SODIŠČA ZA ČLOVEKOVE PRAVICE

Andreja Krabonja,

univerzitetna diplomirana pravnica, svetovalka Ustavnega sodišča Republike Slovenije, študentka doktorskega študija na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani

1. UVOD*

Sodna oblast ima ključno vlogo pri uresničevanju načel pravne države oziroma pomeni pomemben nadzor nad drugima dvema vejama oblasti, zato mora biti ne samo prirejena zakonodajni in izvršilni oblasti, temveč morajo biti sodnikom zagotovljena ustrezna jamstva kot garancija za njihovo neodvisnost pri opravljanju sodne funkcije. Eno od jamstev sodniške neodvisnosti je tudi način imenovanja in razrešitev sodnikov. Sodniki morajo biti imenovani tako, da lahko odločajo po svoji vesti, brez vplivanja drugih institucij, zlasti ne vladajočih političnih struktur. Nezaželenost političnega vpliva pri izbiri in imenovanju sodnikov je eno od splošnih načel, ki je še posebej izraženo v tistih državah, ki so bile še do nedavnega enostrankarske ali politično polarizirane.¹ Seveda pa vsak političen vpliv na imenovanje sodnikov še ne pomeni posega v neodvisnost sodnikov. Obstajajo namreč tudi druga jamstva sodniške neodvisnosti (na primer trajni mandat, sodniška imuniteta), ki kljub političnemu vplivu pri imenovanju sodnikov ohranjajo avtonomijo sodstva v odnosu do

* Besedilo prispevka je pripravljeno na podlagi doktorske disertacije, ki jo pod mentorstvom prof. dr. Igorja Kaučiča avtorica pripravlja v okviru doktorskega študija na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.

¹ Prim. M. Galiot in A.-M. Getoš, nav. delo, str. 18.

politike. K temu pripomore tudi usposobljena, samozavestna in močna pravna stroka.² Politična kontrola ali vplivanje na personalno zasedbo v sodstvu posega v sodniško neodvisnost le tedaj, če pride ali bi lahko prišlo do tega, da bi bilo sodno odločanje odločilno odvisno od tega, ali je všečno oziroma ali je po godu politiki ali ne, če bi bilo treba pri sodnem odločanju upoštevati določena politično pravna naziranja oziroma če bi nekatere strukture političnega sistema prodrle v sodno prakso kot središče pravnega sistema.³

Na načelo sodniške neodvisnosti je mogoče gledati z več vidikov.⁴ Po eni strani pomeni, da je lahko sodnik pri odločanju vezan zgolj na ustavo in zakon. S tega vidika sodniško neodvisnost lahko ogroža karkoli oziroma kdorkoli, med drugimi tudi stranke postopka, sredstva javnega obveščanja, javnost, civilna družba, različne skupine pritiska in celo sodstvo samo. Na drugi strani načelo neodvisnosti sodnikov temelji na načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno ter zahteva, da mora biti sodstvu zagotovljena neodvisnost v razmerju do drugih dveh vej oblasti.⁵

»Poleg individualne neodvisnosti sodnikov je treba zagotoviti tudi neodvisnost sodstva kot celote (tako imenovana kolektivna neodvisnost), saj se posegi v neodvisnost sodstva kot celote nujno odrazijo v neodvisnosti posameznih sodnikov. Kolektivna neodvisnost sodstva se nanaša na primer na vprašanja v zvezi z možnostjo sodelovanja sodstva pri odločanju o določitvi sredstev za poslovanje sodišč, pri sprejemanju odločitev v zvezi s pomožnim osebjem na sodiščih, glede tehnične opremljenosti sodišč in vzdrževanjem sodnih stavb ter pri odločanju o odgovornosti svojih članov.«⁶

V prispevku se omejujem na vidik individualne neodvisnosti sodnikov, ki se odraža tudi v neodvisnosti sodišča kot organa, ki ga ti sodniki predstavljajo. Prav tako v tem prispevku ne obravnavam pravice do nepristranskega sodnika, ki je sicer povezana s sodniško neodvisnostjo.⁷

² Prim. T.-C. Yang, nav. delo, str. 87.

³ Prav tam.

⁴ Prim. odločbo Ustavnega sodišča RS št. U-I-60/06, U-I-214/06, U-I-228/06 z dne 7. decembra 2006, točka 57.

⁵ Prav tam, točka 58.

⁶ Prav tam, točka 63.

⁷ Načelo nepristranskosti sodnika pomeni, da sodnik s stranko ali s spornim predmetom ne sme biti povezan tako, da bi to lahko povzročilo ali pa vsaj ustvarilo upravičen dvom, da sodnik v sporu ne more odločati objektivno, nepristransko in z izključnim upoštevanjem pravnih kriterijev (prim. odločbo Ustavnega sodišča RS št. Up-217/15 z dne 7. julija 2016 (Uradni list RS, št. 51/16, in OdlUS XXI, 35, točka 17). Neodvisnost se načeloma nanaša na strukturo sodišča, nepristranskost pa je individualna značilnost nosilca odločanja (sodba ESČP v zadevi *Parlov-Tkalčić proti Hrvaški*, št. 24810/6, 22. december 2009, točka 86).

Pravica do neodvisnega sodnika ima pomembno mesto v katalogih človekovih pravic in temeljnih svoboščin v modernih ustavah in številnih mednarodnih instrumentih. Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP) stališča v zvezi z imenovanji in razrešitvami sodnikov tudi z vidika zagotavljanja neodvisnosti sodnikov oblikuje v sodni praksi v zvezi s prvim odstavkom 6. člena Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP).⁸ V prispevku bom predstavila stališča ESČP s področja imenovanj in razrešitev sodnikov v zvezi z zagotavljanjem neodvisnosti sodnikov predvsem od izvršilne in zakonodajne veje oblasti. Posebno pozornost bom namenila nekaterim (naj)pomembnejšim odločitvam ESČP iz novejših sodnih praks, v katerih je ESČP ugotovilo kršitev konvencijskih pravic v konkretnih postopkih imenovanj in razrešitev sodnikov oziroma predsednikov sodišč. Obravnavala bom primere, v katerih ni šlo le za kršitev pravice do neodvisnega sodnika oziroma sodišča, temveč tudi za presojo sistema imenovanja in razrešitev sodnikov v državah pogodbenicah.

2. ZAGOTAVLJANJE SODNIŠKE NEODVISNOSTI PREK SISTEMA IMENOVANJA SODNIKOV

Prvi odstavek 6. člena EKČP (med drugim) določa, da ima vsakdo pravico, da o njegovih civilnih pravicah in obveznostih ali o kakršnikoli kazenski obtožbi zoper njega pravično in javno ter v razumnem roku odloča neodvisno in nepristransko z zakonom ustanovljeno sodišče.

ESČP je v zadevi *Guðmundur Andri Ástráðsson proti Islandiji*⁹ poudarilo, da čeprav je pravica do sodišča, ustanovljenega z zakonom, samostojna pravica iz prvega odstavka 6. člena EKČP, je bila v sodni praksi tega sodišča oblikovana zelo tesna povezava med to posebno pravico in jamstvi neodvisnosti in nepristranskosti.¹⁰ Po stališču ESČP sodnega organa, ki ne izpolnjuje zahtev po neodvisnosti (zlasti od izvršilne oblasti) in nepristranskosti, sploh ni mogoče opredeliti kot »sodišče« za namene prvega odstavka 6. člena EKČP.¹¹ Po-

⁸ Uradni list RS, št. 33/94, MP, št. 7/94.

⁹ Sodba ESČP v zadevi *Guðmundur Andri Ástráðsson proti Islandiji*, št. 26374/18, 1. december 2020. V tej zadevi je ESČP ugotovilo, da je v postopku imenovanja sodnikov novoustanovljenega pritožbenega sodišča (island. *Landsréttur*) prišlo do očitnih in resnih kršitev nacionalnega prava (pravosodna ministrica je predlagala tudi kandidate, ki jih odbor, ki sicer predlaga kandidate za sodnike, ni predlagal, in kljub opozorilu svoje odločitve o izbiri drugih štirih kandidatov ni obrazložila, parlament (island. *Althingi*) pa v nasprotju z veljavno ureditvijo ni ločeno glasoval o vsakem kandidatu posebej, temveč o seznamu oziroma predlogu ministrice kot celoti), da so ogrožale legitimnost postopka in samo bistvo pravice do sojenja s strani sodišča, ustanovljenega z zakonom.

¹⁰ Prav tam, točka 231.

¹¹ Prav tam, točka 232.

dobno pri ugotavljanju, ali je sodišče, ustanovljeno z zakonom, sklicevanje na zakon vključuje katerokoli določbo nacionalnega prava (vključno z določbami o neodvisnosti članov sodišča), ki bi v primeru kršitve povzročila, da bi bilo sodelovanje enega ali več sodnikov pri obravnavi zadeve »nepravilno«. ¹² ESČP je sprejelo (novo) stališče, da je neločljiv element pojma z zakonom ustanovljenega sodišča nujno tudi postopek imenovanja sodnikov. ¹³ Opozorilo je tudi, da je treba za ugotovitev, ali se sodišče lahko šteje za neodvisno v smislu prvega odstavka 6. člena, med drugim upoštevati način imenovanja njegovih članov. ¹⁴

Pravica do neodvisnega sodišča in pravica do sodišča, ustanovljenega z zakonom, sta torej tesno povezani. Prvi pogoj za presojo neodvisnosti sodišča je, da gre za sodišče, ki je ustanovljeno z zakonom oziroma v skladu z zakonom. Zahteva, da mora biti sodišče ustanovljeno z zakonom, hkrati pripomore k zagotavljanju neodvisnosti sodišča. Sklepamo lahko, da bodo upoštevne okoliščine konkretnega primera, na podlagi katerih bo ESČP presojalo kršitev obeh pravic, zato verjetno pogosto iste.

2.1. Sodišče, ustanovljeno z zakonom

Po stališču ESČP je pravica do sodišča, ustanovljenega z zakonom, odraz načela pravne države in ima kot taka pomembno vlogo pri ohranjanju delitve oblasti ter neodvisnosti in legitimnosti sodstva, kot se zahteva v demokratični družbi. ¹⁵ Namen zahteve, da mora biti sodišče ustanovljeno z zakonom, je zaščititi sodstvo pred nezakonitimi zunanjimi vplivi, zlasti izvršilne oblasti, pa tudi zakonodajalca ali znotraj samega sodstva. ¹⁶ ESČP je poudarilo, da ESČP ni pozvano, da preverja nacionalni sistem imenovanja sodnikov (v konkretnem primeru na Islandiji) in da se zaveda, da v Evropi obstajajo različni sistemi za izbiro in imenovanje sodnikov, ne pa enoten model, ki bi veljal za vse države. Ponovilo je svoje stališče, da čeprav načelo delitve oblasti med političnimi organi oblasti in sodstvom v njegovi sodni praksi postaja čedalje pomembnejše, je imenovanje sodnikov s strani izvršilne ali zakonodajne oblasti v skladu z EKČP dopustno, če imenovani pri opravljanju svoje sodniške vloge niso pod vplivom ali pritiskom, ¹⁷ in da je ne glede na to, kakšen sistem imenovanja velja na nacionalni ravni, pomembno, da je nacionalna zakonodaja o imenovanju sodnikov čim bolj nedvoumno oblikovana, da ne bi omogočala samovoljnih

¹² Prav tam.

¹³ Prav tam, točke 224–228.

¹⁴ Prav tam.

¹⁵ Prav tam, točka 237.

¹⁶ Prav tam, točki 226 in 246.

¹⁷ Prav tam, točka 207.

posegov v postopek imenovanja, tudi s strani izvršilne oblasti.¹⁸ Obravnava, ali gre za sodišče, ustanovljeno z zakonom, mora sistematično ugotavljati, ali je bila domnevna nepravilnost v konkretni zadevi tako resna, da je spodkopala temeljna načela pravne države in delitve oblasti ter ogrozila neodvisnost zadevnega sodišča.¹⁹ Sodišče je vnovič poudarilo, da v skladu z ustaljeno sodno prakso besedna zveza ustanovljen z zakonom ne zajema le pravne podlage za sam obstoj sodišča, temveč tudi skladnost sodišča s posebnimi pravili, ki ga urejajo, in sestavo senata v vsakem primeru.²⁰ Sodišče, ki ni ustanovljeno v skladu z nameni zakonodajalca, nujno nima legitimnosti, ki je v demokratični družbi potrebna za reševanje pravnih sporov.²¹ Glede na preteklo sodno prakso pa je kot element pravice do sodišča, ustanovljenega z zakonom, dodalo, da je neločljiv element pojma z zakonom ustanovljenega sodišča nujno tudi postopek imenovanja sodnikov.²²

Po stališču ESČP vsaka nepravilnost v postopku imenovanja sodnikov še ne pomeni kršitve prvega odstavka 6. člena EKČP. ESČP je oblikovalo tristopenjski test za presojo, ali so bile nepravilnosti tako resne, da so pomenile kršitev pravice do sodišča, ustanovljenega z zakonom. V okviru presoje kršitve te pravice je treba ugotoviti:

1. ali je prišlo do očitne kršitve nacionalnega prava,²³
2. ali se kršitev nacionalnega prava nanaša na temeljno pravilo postopka imenovanja sodnikov²⁴ in
3. ali so očitane kršitve učinkovito presojala in odpravila nacionalna sodišča (vzpostavila ustrezno ravnovesje med interesi pravičnosti in pravne države) na način, ki zagotavlja izvajanje EKČP.²⁵

¹⁸ Prav tam, točka 230.

¹⁹ Prav tam, točki 234 in 237.

²⁰ Prav tam, točka 223. Enako tudi v sodbah ESČP v zadevah *Sokurenko in Strygun proti Ukrajini*, št. 29458/04 in 29465/04, 20. julij 2006, točka 24; *Richert proti Poljski*, št. 54809/07, 25. oktober 2011, točka 43; in *Ezgeta proti Hrvaški*, št. 40562/12, 7. september 2017, točka 38.

²¹ Sodba ESČP v zadevi *Lavents proti Latviji*, št. 58442/00, 28. november 2002, točka 114.

²² Sodba ESČP v zadevi *Guðmundur Andri Ástráðsson proti Islandiji*, točke 224–228.

²³ Prav tam, točka 244. ESČP je poudarilo tudi, da odsotnost očitne kršitve domačih pravil o imenovanju sodnikov sama po sebi ne izključuje možnosti kršitve pravice do sodišča, ustanovljenega z zakonom. Dejansko lahko obstajajo okoliščine, v katerih postopek imenovanja sodnikov, ki je navidezno skladen z ustreznimi domačimi pravili, kljub temu povzroči rezultate, ki so nezdržljivi s predmetom in namenom te konvencijske pravice. V takih okoliščinah mora Sodišče nadaljevati obravnavo v skladu z drugim in tretjim delom testa (točka 245).

²⁴ Prav tam, točki 246 in 247.

²⁵ Prav tam, točke 248–252.

ESČP je pojasnilo, da se zaveda težav, povezanih z oblikovanjem celovitega testa uravnoteženja, ki bi upošteval morebitne nepravilnosti, do katerih lahko pride v postopkih imenovanja sodnikov v različnih ureditvah po Evropi (vse imajo svoja pravila in prakse), ter ugotovilo, da so številne države uvedle različne mehanizme ali standarde za reševanje tega zapletenega vprašanja na nacionalni ravni.²⁶ Državam pogodbenicam je v zvezi s tem priznalo določeno polje proste presoje, saj so nacionalni organi načeloma v boljšem položaju kot ESČP, da ocenijo, kako bi se v konkretni situaciji najbolje zagotovili interesi pravičnosti in pravne države z vsemi njenimi nasprotujočimi si elementi.²⁷ Kljub temu je menilo, da so zgoraj navedena merila trdna podlaga, ki bo ESČP in nacionalnim sodiščem služila kot vodilo pri presoji, ali so bile nepravilnosti v posameznem postopku imenovanja sodnikov tako resne, da so povzročile kršitev pravice do zakonitega sodišča, in ali so zadevni državni organi v posebnih okoliščinah zadevnega primera pravično in sorazmerno vzpostavili ravnovesje med nasprotujočima si načeloma.²⁸

Sodba ESČP v zadevi *Guðmundur Andri Ástráðsson proti Islandiji* je najpomembnejša sodba na področju imenovanja sodnikov v zadnjem času. Iz nje je mogoče razbrati tri elemente pravice do sodišča, ustanovljenega z zakonom, in sicer obstajati mora pravna podlaga za obstoj sodišča, spoštovana morajo biti pravila o njegovi pristojnosti in sestavi ter tudi ustrezna pravila o imenovanju sodnikov. Pričakujemo lahko, da bo imela ta odločitev pomembne in daljnosežne posledice. Nacionalna sodišča so po stališčih iz te sodbe po EKČP dolžna oceniti, ali so bili njihovi sodniki imenovani v skladu z ustreznimi ustavnimi oziroma zakonskimi določbami. Kot je ESČP navedlo že samo,²⁹ posledic ugotovitve kršitve v zvezi s tem ne bi smeli podcenjevati. Pravzaprav se lahko zahtevki za ugotovitev kršitve pravice do sodišča, ustanovljenega z zakonom, vložijo v vseh sodnih postopkih, v katerih je (morda) prišlo do postopkovnih nepravilnosti pri imenovanju enega ali več sodnikov, ki odločajo v teh postopkih. Ugotovitev kršitve v takih primerih sproži vprašanja o zakonitosti vseh sodb, ki jih je izdal zadevni sodnik oziroma sodišče. Čeprav je ESČP pojasnilo, da bo imelo načelo pravne varnosti z daljšim potekom časa od imenovanja določenega sodnika vse večjo težo v razmerju do pritožnikove pravice do sodišča, ustanovljenega z zakonom, glede tega ni določilo posebnega roka, v katerem je še dopustno uveljavljati to kršitev.³⁰ ESČP je v konkretnem primeru poudarilo le, da ugotovitev kršitve ne sme pomeniti, da je treba vnovič odpreti vse po-

²⁶ Prav tam, točka 243.

²⁷ Prav tam.

²⁸ Prav tam.

²⁹ Prav tam, točka 236.

³⁰ Prav tam, točka 252.

dobne zadeve, ki so do takrat postale pravnomočne v skladu z islandskim pravom.³¹ To pomeni, da bodo nacionalna sodišča tista, ki bodo morala v vsakem posameznem primeru najti ravnotežje med spoštovanjem pravice do sodišča, ustanovljenega z zakonom, na eni strani, in načelom pravne varnosti na drugi strani. Poleg tega bi se lahko odprlo eno povsem novo vprašanje. V sodbi v zadevi *Guðmundur Andri Ástráðsson proti Islandiji* je ESČP izrecno pojasnilo, da je postopek imenovanja sodnika pomemben vidik pravice do sodišča, ustanovljenega z zakonom. Vprašanje je, ali lahko tudi nepravilna razrešitev sodnika povzroči kršitev te pravice, čeprav je bil nadomestni sodnik imenovan v skladu z vsemi postopkovnimi zahtevami. Tudi v takem primeru bi bilo mogoče smiselno uporabiti razloge ESČP o zaščiti sodstva pred neupravičenimi posegi, kot jih je ESČP upoštevalo v zvezi z imenovanji sodnikov.³²

ESČP je pristop iz zadeve *Guðmundur Andri Ástráðsson proti Islandiji* v zadevi *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. proti Poljski*³³ uporabilo za presojo nepravilnosti pri volitvah sodnika Ustavnega sodišča Republike Poljske,³⁴ ki je kot član senata odločal o pritožničini ustavni pritožbi.³⁵ ESČP je med drugim presojalo, ali je o pritožničini ustavni pritožbi odločalo z zakonom ustanovljeno (ustavno) sodišče. Pritožnica je namreč zatrjevala, da je v postopku pred Ustavnim sodiščem Republike Poljske odločal sodnik M. M., ki ga je izvolil spodnji dom poljskega parlamenta (Sejm)³⁶ v osmi sestavi, čeprav je Sejm v sedmi sestavi za to mesto že izvolil drugega sodnika. ESČP je najprej pojasnilo, da je pri izvolitvi sodnika M. M. prišlo do očitne kršitve nacionalnega prava, saj je bila izvolitev treh ustavnih sodnikov, med katerimi je bil tudi M. M., v nasprotju z Ustavo Republike Poljske.³⁷ Parlament je izvolil tri sodnike za mesta, za katera je izvolitve že opravila predhodna sestava parlamenta, predsednik republike pa prvotno

³¹ Prav tam, točka 314.

³² Prav tam, točka 246.

³³ Sodba ESČP v zadevi *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. proti Poljski*, št. 4907/18, 7. maj 2021, točke 255 in nasl.

³⁴ Pol. *Trybunał Konstytucyjny*.

³⁵ Pritožnica je gospodarska družba, ki proizvaja travno rušo. Od države je zaradi škode, ki jo je na travnatih površinah povzročila divjad, zahtevala plačilo odškodnine. Ker je na podlagi nacionalne lovске zakonodaje odškodnina za letne pridelke omejena, je sodišče pritožničini tožbi ugodilo le delno in ji dosodilo 60 odstotkov zahtevanega zneska. Pritožnica je ves čas postopka zatrjevala protiustavnost omejitve odškodnine in (neuspešno) predlagala, naj sodišča predložijo Ustavnemu sodišču Republike Poljske vprašanje glede ustavnosti upoštevnega zakona in uredbe. Ustavno sodišče Republike Poljske je po predhodni preučitvi pritožničine ustavne pritožbe sprva ugotovilo, da pritožba izpolnjuje vse zakonske pogoje in začelo vsebinsko presojo, nato pa je postopek ustavilo in pritožbo zaradi neizpolnjevanja zakonskih pogojev razglasilo za nedopustno.

³⁶ Pol. *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej*.

³⁷ Pol. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*.

izvoljenih sodnikov ni hotel zapriseči.³⁸ Kršitve nacionalnega prava so se našale na temeljno pravilo postopka izvolitve ustavnih sodnikov, po katerem mora ustavnega sodnika izvoliti tista sestava Sejma, v kateri je mesto sodnika postalo prosto. Kršitve so bile toliko težje ob dejstvu, da Sejm in predsednik države nista spoštovala odločitve Ustavnega sodišča Republike Poljske v zvezi z izvolitvijo ustavnih sodnikov, prav tako pa predsednik vlade teh odločitev Ustavnega sodišča Republike Poljske v nasprotju z določbo ustave ni hotel objaviti.³⁹ ESČP je presodilo, da sta zakonodajna in izvršilna veja oblasti s svojimi ravnanji izvajali nezakonit zunanji vpliv na Ustavno sodišče Republike Poljske, kršitve v postopku izvolitve treh ustavnih sodnikov, vključno s sodnikom M. M., pa so bile tako resne, da so ogrozile samo pravico do sodišča, ustanovljene z zakonom, iz prvega odstavka 6. člena EKČP.⁴⁰

ESČP je tak pristop pri presoji nepravilnosti v postopku imenovanja sodnikov uporabilo tudi v zadevi *Reczkowicz proti Poljski*⁴¹ in odločilo, da je bil postopek imenovanja sodnikov disciplinskega senata Vrhovnega sodišča Poljske,⁴² ki je potekal v okviru reorganizacije sodnega sistema, podvržen neprimernemu vplivu s strani zakonodajne in izvršilne oblasti. Ugotovilo je, da je kršitev nacionalnega prava, ki izhaja iz nespoštovanja načela delitve oblasti in neodvisnosti sodstva, že sama po sebi zaznamovala izpodbijani postopek imenovanja, saj je bilo zaradi te kršitve predlaganje kandidatov za imenovanje sodnikov disciplinskega senata, kar je nujni pogoj za imenovanje s strani predsednika Poljske, zaupano organu (sodnemu svetu), ki ni imel zadostnih jamstev neodvisnosti od zakonodajne in izvršilne oblasti. Po presoji ESČP je postopek imenovanja sodnikov, ki razkriva neprimeren vpliv zakonodajne in izvršilne oblasti na imenovanje sodnikov, sam po sebi nezdržljiv s prvim odstavkom 6. člena EKČP in kot tak pomeni temeljno nepravilnost, ki negativno vpliva na celoten postopek in ogroža legitimnost sodišča, ki ga sestavljajo tako imenovani sodniki.⁴³ ESČP je odločilo, da so bile kršitve v postopku imenovanja sodnikov disciplinskega senata tako resne, da so posegle v samo bistvo pravice do sodišča, ustanovljenega z zakonom.

³⁸ O kršitvah nacionalnega prava glej sodbo ESČP v zadevi *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. proti Poljski*, točke 255–275.

³⁹ Prav tam, točke 276–287.

⁴⁰ Prav tam, točke 288–292.

⁴¹ Sodba ESČP v zadevi *Reczkowicz proti Poljski*, št. 43447/19, 22. julij 2021, točke 216–282 in 276–280.

⁴² Polj. *Sąd najwyższy Polski*.

⁴³ Sodba ESČP v zadevi *Reczkowicz proti Poljski*, točka 276.

2.2. Neodvisnost sodišč

Pravica do neodvisnega sodišča se nanaša na neodvisnost sodišča v razmerju do drugih oblasti (izvršilne in zakonodajne)⁴⁴ in tudi v razmerju do strank.⁴⁵ ESČP je oblikovalo merila, s pomočjo katerih presoja, ali je bila v posameznih primerih kršena pravica do neodvisnega sodišča.⁴⁶ Skladnost s to zahtevo se ocenjuje zlasti na podlagi meril, kot so način imenovanja članov sodišča in trajanje njihovega mandata,⁴⁷ obstoj zadostnih varoval pred zunanjimi pritiski,⁴⁸ in tudi, ali sodišče ustvarja tudi zunanji videz neodvisnosti.⁴⁹ V nadaljevanju prispevka se omejujem zgolj na stališča ESČP v zvezi z zagotavljanjem neodvisnosti sodišča z vidika načina imenovanja sodnikov in trajanja njihovega mandata.

2.2.1. Imenovanje sodnikov

ESČP je večkrat opozorilo, da je treba za ugotovitev, ali se sodišče lahko šteje za neodvisno v smislu prvega odstavka 6. člena EKČP, med drugim upoštevati način imenovanja njegovih članov, in da je neodvisnost povezana z zahtevo, da mora biti sodišče ustanovljeno z zakonom.⁵⁰ Po stališču ESČP je treba za ugotovitev kršitve načela neodvisnosti sodišča zaradi načina imenovanja sodnikov dokazati:

1. da je sistem imenovanja sodnikov nezadovoljiv v celoti ali
2. da je sestava sodišča taka, da bi lahko vplivala na sprejem odločitve v posameznem primeru.⁵¹

⁴⁴ Sodba ESČP v zadevi *Beaumartin proti Franciji*, št. 15287/89, 24. november 1994, točka 38.

⁴⁵ Sodba ESČP v zadevi *Sramek proti Avstriji*, št. 8790/79, 22. oktober 1984, točka 42.

⁴⁶ Sodbi ESČP v zadevah *Langborger proti Švedski*, št. 11179/84, 22. junij 1989, točka 32; in *Kleyn in drugi proti Nizozemski*, št. 39343/98, 39651/98, 43147/98i in 46664/99, 6. maj 2003, točka 190.

⁴⁷ Sodba ESČP v zadevi *Campbell in Fell proti Združenemu kraljestvu*, št. 7819/77 in 7878/77, 28. junij 1984, točka 80.

⁴⁸ Sodba ESČP v zadevi *Ramos Nunes de Carvalho e Sá proti Portugalski*, št. 55391/13, 57728/13 in 74041/13, 6. november 2018, točke 153–156.

⁴⁹ Prav tam. Glej tudi sodbo ESČP v zadevi *Oleksandr Volkov proti Ukrajini*, št. 21722/11, 9. januar 2013, 103. točka.

⁵⁰ Glej na primer sodbi v zadevah *Ramos Nunes de Carvalho e Sá proti Portugalski*, točka 144; in *Guðmundur Andri Ástráðsson proti Islandiji*, točke 218 in 231–234.

⁵¹ Glej na primer sodbe ESČP v zadevah *Zand proti Avstriji*, točka 78; *Sramek proti Avstriji*, točka 38; in *Brudnicka in drugi proti Poljski*, št. 54723/00, 3. marec 2005, točka 41.

2.2.1.1. Imenovanje sodnikov s strani izvršilne veje oblasti

Večjo skupino zadev v zvezi z imenovanjem sodnikov, s katero se je ukvarjala že nekdanja Evropska komisija za človekove pravice, predstavljajo zadeve, v katerih je šlo za vprašanje, kdaj je v primerih, ko sodnike izbira in imenuje izvršilna veja oblasti, zadoščeno zahtevi po neodvisnosti sodstva oziroma sodnika. ESČP je sprejelo ustaljeno stališče, po katerem imenovanje sodnikov s strani izvršilne veje oblasti samo po sebi ne ogroža neodvisnosti sodnikov,⁵² če ti pozneje pri opravljanju svojih sodniških dolžnosti niso vezani na nobena navodila oziroma smernice.⁵³ Pri tem ESČP nevezanost na navodila oziroma smernice v razmerju do izvršilne veje oblasti, ki je posameznega sodnika imenovala, presoja glede na formalno zakonsko določeno svobodo sodnika, tj. njegovo (formalno) nevezanost na navodila in na njegovo neodstavljenost oziroma stalnost položaja (trajnost mandata).⁵⁴ Enako velja, ko izvršilna veja oblasti izbira oziroma predlaga kandidate za sodnike, imenuje pa jih drug organ. ESČP je v zvezi s tem navedlo, da predlaganje s strani predsednika države samo po sebi še ne pomeni, da bi predsednik pozneje dajal navodila oziroma usmeritve tako postavljenemu sodniku.⁵⁵

2.2.1.2. Imenovanje sodnikov s strani zakonodajne veje oblasti

V zadevi *Crociani, Palmiotti, Tanassi in Lefebvre d'Ovido proti Italiji*⁵⁶ je ESČP razširilo stališče, po katerem se je kot neodvisno štel tisto sodišče, ki je neodvisno od izvršilne veje oblasti in strank, na stališče, po katerem je treba neodvisnost iz prvega odstavka 6. člena EKČP razumeti tudi kot neodvisnost od zakonodajne veje oblasti. Šlo je za sestavo kandidatne liste za imenovanje dodatnih sodnikov italijanskega ustavnega sodišča s strani italijanskega parlamenta, sodniki pa so bili nato s te liste imenovani z žrebom. ESČP je štelo sodelovanje zakonodajne veje oblasti pri imenovanju ustavnih sodnikov za združljivo z zahtevo po neodvisnosti sodstva, pri čemer je upoštevalo (podobno kot pri presoji sistema imenovanja sodnikov s strani izvršilne veje oblasti) formalna zakonska jamstva za neodvisnost sodnikov (trajanje mandata, nezdržljivost z drugimi funkcijami, imuniteta).

⁵² Glej na primer sklep ESČP v zadevi *Clarke proti Združenemu kraljestvu*, št. 23695/02, 25. avgust 2005.

⁵³ Glej sodbi ESČP v zadevah *Guðmundur Andri Ástráðsson proti Islandiji*, točke 207 in nasl.; in *Flux proti Moldaviji*, št. 31001/03, 3. julij 2007, točka 27. Glej tudi sodbo ESČP v zadevi *Zolotas proti Grčiji*, št. 38240/02, 2. junij 2005, točka 24.

⁵⁴ Glej na primer sodbo ESČP v zadevi *Forum Maritime S. A. proti Romuniji*, št. 63610/00 in 38692/05, 4. oktober 2007, točka 154.

⁵⁵ Sodba ESČP v zadevi *Absandze proti Gruziji*, št. 57861/00, 20. julij 2004.

⁵⁶ Sodba ESČP v zadevi *Crociani, Palmiotti, Tanassi in Lefebvre d'Ovido proti Italiji*, št. 8603/79, 8722/79, 8723/79 in 8729/79, 18. december 1980.

ESČP je pozneje potrdilo stališče, da izbira in imenovanje sodnikov s strani zakonodajne veje oblasti samo po sebi ne pomeni kršitve zahteve po neodvisnosti sodnikov, temveč je treba pri tem upoštevati tudi formalna (zakonita) jamstva neodvisnosti sodnikov.⁵⁷ V zadevi *Ninn-Hansen proti Dansk*i je na primer ugotovilo, da so bili sodniki imenovani za dobo šestih let in da v tem času nihče (niti parlament) ni mogel spremeniti sestave ali kako drugače vplivati na sodnike. Ugotovilo je tudi, da politična naklonjenost med sodnikom in parlamentarno večino v postopku imenovanja sodnika lahko ima določeno vlogo, vendar to sami po sebi ne upravičuje legitimnega dvoma v neodvisnost in nepristranskost sodnikov. Pri tem je upoštevalo, da so sodniki izrekli prisego, da niso bili imenovani za odločanje zgolj v posameznem primeru in da niso javno izražali politične pripadnosti, ki bi bila povezana v vsebino spora, o katerem so odločali.

2.2.1.3. Imenovanje sodnikov s strani sodnih svetov

V zadevah *Galstyan proti Armeniji*⁵⁸ in *Ashughyan proti Armeniji*⁵⁹ sta pritožnika zatrjevala kršitev pravice do neodvisnega sodišča, ker je sodnike imenoval armenski sodni svet, katerega član je bil tudi pravosodni minister, predsednik sodnega sveta pa je bil v času dejanskega stanja primera predsednik države. ESČP ni obravnavalo vprašanja neodvisnosti sodnega sveta od izvršilne veje oblasti, kar so problematizirali pritožniki, temveč se je sklicevalo na svoje ustaljeno stališče oziroma sodno prakso glede združljivosti imenovanja sodnikov s strani izvršilne veje oblasti. Po stališču ESČP enako tudi dejstvo, da so bili člani sodnega sveta imenovani s strani izvršilne veje oblasti, samo po sebi ne postavlja pod vprašaj njegove neodvisnosti. Ker so bila v ustavi in zakonodaji določena jamstva za zagotavljanje sodniške neodvisnosti, kot so stalnost položaja, nerazrešljivost ter varnost pred zunanjimi vplivi in pritiski, so ta jamstva zadoščala za izključitev pritožnikovih dvomov o neodvisnosti sodišča. ESČP je zato pritožbo v tem delu zavrnilo, ne da bi obravnavalo vprašanje, ali je imenovanje sodnikov s strani sodnih svetov združljivo s sodniško neodvisnostjo iz prvega odstavka 6. člena EKČP tudi tedaj, ko obstaja prevelik vpliv izvršilne oblasti na sodni svet.⁶⁰

⁵⁷ Prim. sodbi ESČP v zadevah *Ninn-Hansen proti Dansk*i, št. 28972/95, 18. maj 1999; in *Filippini proti San Marinu*, št. 7025/21, 13. februar 2002. Glej tudi sodbo ESČP v zadevi *Sacilor Lormines proti Franciji*, točka 67.

⁵⁸ Sodba ESČP v zadevi *Galstyan proti Armeniji*, št. 26986/03, 18. november 2007, točki 61 in 62.

⁵⁹ Sodba ESČP v zadevi *Ashughyan proti Armeniji*, št. 33268/03, 17. julij 2008, točki 52 in 53.

⁶⁰ O novejših stališčih ESČP glede imenovanja in razrešitev sodnikov s strani sodnih svetov več v 3. razdelku tega prispevka.

2.2.2. Trajanje mandata

Po stališču ESČP trajni sodniški mandat oziroma nemožnost razrešitve sodnika med trajanjem mandata (razen v primeru kršitev dolžnosti) pomeni »naravno posledico« njihove neodvisnosti.⁶¹ ESČP je sprejelo tudi stališče, da odsotnost pravno določene nemožnosti razrešitve sodnika med trajanjem mandata sama po sebi ne pomeni pomanjkanja neodvisnosti, če je nemožnost razrešitve dejansko načelo v praksi in če obstajajo tudi druga jamstva sodniške neodvisnosti.⁶²

ESČP ni določilo nobene konkretne dolžine mandata članov teles, ki odločajo o pravicah, ki bi še bila sprejemljiva z vidika zahteve po sodniški neodvisnosti, temveč v vsakem posameznem primeru glede na vse okoliščine tega primera presoja, ali je spoštovana zahteva po neodvisnosti. Presodilo je, da časovno omejeni mandat članov teles, ki odločajo, načeloma ustreza zahtevi po neodvisnosti.⁶³ Presodilo je celo, da je sprejemljiv triletni mandat, kadar gre za mandat neplačanih članov upravnih in disciplinskih teles, ki odločajo (šlo je za mandat članov »zapornega odbora«). Upoštevalo je, da gre za neplačano delo, zato je težko najti primerne kandidate.⁶⁴

Kot »diskutabilen« pa je označilo štiriletni mandat sodnika, člana sodišča za nacionalno varnost, ki je po izteku mandata lahko vnovič izvoljen. Po stališču ESČP morajo biti sodniki razbremenjeni skrbi o tem, ali bodo njihove odločitve vplivale na to, ali bodo vnovič izvoljeni.⁶⁵

V zvezi s trajanjem mandata je pomembno tudi stališče ESČP, po katerem tiho podaljšanje mandata sodniku oziroma izvrševanje sodniške funkcije po izteku mandata, dokler ne bo ponovno odločeno o njegovem imenovanju na sodniško funkcijo, ne da bi zato obstajala pravna podlaga, pomeni kršitev pravice do sojenja pred sodiščem, ustanovljenim z zakonom iz prvega odstavka 6. člena EKČP.⁶⁶

⁶¹ Sodba ESČP v zadevi *Henryk Urban i Ryszard Urban proti Poljski*, 23614/08, 30. november 2010.

⁶² Sodbi ESČP v zadevah *Sacilor-Lormines proti Franciji*, točka 67; in *Luka proti Rumuniji*, št. 34197/02, 21. julij 2009, točka 44.

⁶³ V sodbi ESČP v zadevi *Le Compte, Van Leuven in De Meyere proti Belgije*, točka 43, je med drugim odločilo, da šestletni mandat članov pritožbenega sveta zagotavlja sodniško neodvisnost. V sodbi v zadevi *Sramek proti Avstriji*, točka 84, je sprejelo stališče, da ni prišlo do kršitve zahteve po neodvisnosti sodišča, čeprav je bil mandat članov drugostopenjskega urada za promet z nepremičninami časovno omejen in članov ni bilo mogoče zamenjati.

⁶⁴ Sodba ESČP v zadevi *Campbell in Fell proti Združenemu kraljestvu*, točka 81.

⁶⁵ Sodba ESČP v zadevi *Incal proti Turčiji*.

⁶⁶ Sodba ESČP v zadevi *Gurov proti Moldaviji*, 36455/02, 11. julij 2006, točke 37–39.

3. SODNIŠKA NEODVISNOST V POSTOPKIH RAZREŠITEV SODNIKOV

ESČP se ukvarja s pravico do neodvisnega sodišča tudi v zadevah v zvezi z razrešitvami sodnikov oziroma predsednikov sodišč in pri tem sprejema stališča, ki se ne nanašajo zgolj na postopke razrešitev, temveč so posredno povezana tudi s postopki imenovanj sodnikov, ki so njihova zrcalna slika. V večini teh (novejših) zadev se je ESČP soočilo s primeri razrešitev sodnikov in predsednikov sodišč v državah Srednje in Vzhodne Evrope.

V zadevi *Oleksandr Volkov proti Ukrajini*⁶⁷ je ESČP presojalo očitke o kršitvah človekovih pravic v postopku razrešitve sodnika Vrhovnega sodišča Ukrajine.⁶⁸ Iz te sodbe izhajajo pomembna stališča ESČP v zvezi s sestavo sodnega sveta, ki odloča o disciplinski odgovornosti sodnika. Prvič, da je sodni svet nepristranski, mora biti vsaj polovica članov, vključno s predsednikom, sodnikov. ESČP je stališče oblikovalo tako, da se je oprlo na Evropsko listino o zakonski ureditvi položaja sodnikov, ki zahteva znatno udeležbo sodnikov v disciplinskem organu.⁶⁹ Drugič, ni dovolj, da je najmanj polovica članov sodnikov; ti morajo biti izbrani oziroma izvoljeni od svojih kolegov. Pri tem stališču se je ESČP oprlo na mnenje Beneške komisije.⁷⁰ Tretjič, vključitev generalnega tožilca in drugih tožilcev v sodni svet vzbuja skrb, ker ima njihova udeležba zaradi disciplinskih pristojnosti tega organa zastrašujoč učinek na delo sodnikov v postopkih, v katerih sodelujejo tudi tožilci. Tudi pri oblikovanju tega stališča se je ESČP oprlo na mnenje Beneške komisije.⁷¹

Ta odločitev pomeni »nadgradnjo« stališča ESČP iz sodb v zadevah *Galstyan proti Armeniji* in *Ashughyan proti Armeniji*, v katerih ESČP ni obravnavalo vprašanja, ali je imenovanje sodnikov s strani sodnih svetov združljivo s sodniško neodvisnostjo iz prvega odstavka 6. člena EKČP tudi tedaj, ko obstaja prevelik vpliv izvršilne oblasti na sodni svet. V obravnavani zadevi pa je prav glede oblikovanja in sestave sodnega sveta sprejelo pomembna stališča in ugotovilo kršitev pravice do neodvisnega sodišča iz prvega odstavka 6. člena EKČP.

Obravnavana odločitev je pomembna tudi zaradi obveznosti, ki jih je ESČP naložilo državi pogodbenici oziroma kršiteljici. Obravnavani primer je namreč razkril sistemske probleme v ukrajinskem sodstvu, predvsem v sistemu ugotavljanja disciplinske odgovornosti sodnikov, ki ni zagotavljal zadostne lo-

⁶⁷ Sodba ESČP v zadevi *Oleksandr Volkov proti Ukrajini*, št. 21722/11, 9. januar 2013.

⁶⁸ Ukr. *Верховна Рада України*.

⁶⁹ Sodba ESČP v zadevi *Oleksandr Volkov proti Ukrajini*, točka 109.

⁷⁰ Prav tam, točka 112.

⁷¹ Prav tam, točka 114.

čitve sodstva od drugih vej oblasti; predvsem ni zagotavljal ustreznih jamstev proti zlorabi disciplinskih ukrepov na škodo sodniške neodvisnosti. Zato je ESČP državi kršiteljici naložilo, da mora sprejeti splošne ukrepe na področju reformiranja sistema ugotavljanja disciplinske odgovornosti, ki morajo vključevati zakonodajne spremembe, vključno s spremembo temeljev tega sistema.

Kot individualni ukrep pa je odločilo, da je Ukrajina dolžna čim prej zagotoviti vnovično imenovanje pritožnika za sodnika Vrhovnega sodišča Ukrajine, ker glede na neurejenost postopkov in sistema disciplinske odgovornosti sodnikov ni utemeljeno pričakovati, da bi ponovljen postopek odločanja v pritožnikovi zadevi v bližnji prihodnosti potekal v skladu z jamstvi iz EKČP. Gre za prvi primer, ko je ESČP odredilo, da mora država kršiteljica razrešenega sodnika vnovič imenovati na sodniško funkcijo.⁷²

ESČP je svojo odločitev s sklicevanjem na mnenja in stališča različnih svetovalnih organov (angl. *soft law*) sprejelo tudi v zadevi *Baka proti Madžarski*.⁷³ ESČP je ugotovilo, da nacionalno pravo, ki je veljalo v času imenovanja pritožnika na mesto predsednika Vrhovnega sodišča Madžarske, ni izrecno izključevalo pravice dostopa do sodišča sodnikom Vrhovnega sodišča Madžarske oziroma jo je izrecno predvidevalo. Presodilo je, da ni upoštevno, da je nova ureditev, za katero je v sodbi večkrat opozorilo, da je sporna z vidika načela vladavine prava, izključevala dostop do sodišča, ker bi upoštevanje nove ureditve, na podlagi katere je prišlo do predčasne razrešitve, odprlo pot za zlorabe oziroma omejitve dostopa do sodišča v primerih, ko bi šlo za ukrepe zoper posamezne javne uslužbenke in bi bili ti ukrepi vključeni z *ad hoc* določbami, ki ne bi mogle biti predmet sodnega varstva. ESČP odločilo, da je bila kršena pritožnikova pravica dostopa do sodišča iz prvega odstavka 6. člena EKČP.

⁷² V bistvenem enake so bile ugotovitve, stališča in odločitvi ESČP v zadevah *Kulykov in drugi proti Ukrajini*, št. 5114/09, 19. januar 2017; in *Denisov proti Ukrajini*, št. 76639/11, 25. september 2018.

⁷³ Sodba ESČP v zadevi *Baka proti Madžarski*, št. 20261/12, 23. junij 2016. Pritožnika je Parlament Republike Madžarske (madž. *Országgyűlés*) izvolil za predsednika Vrhovnega sodišča Madžarske (madž. *Magyarország Legfelsőbb Bírósága*). Njegov mandat bi moral trajati šest let, vendar mu je zaradi ustavnih sprememb, ki so bile uvedene skozi prehodne določbe Ustave Republike Madžarske (madž. *Magyarország Alaptörvénye*, 2011. április 25) in z zakonom o organizaciji in upravljanju sodišč iz leta 2011 (madž. *Törvény a bíróságok szervezéséről és igazgatásáról*), predčasno prenehal. V prehodnih določbah je bila Kúria predvidena kot pravni naslednik Vrhovnega sodišča Madžarske in je bilo določeno, da mandat predsednika Vrhovnega sodišča Madžarske preneha z začetkom veljavnosti nove ustave. To je povzročilo prenehanje mandata pritožnika 1. decembra 2012, kar je bilo tri leta in pol pred iztekom mandata, za katerega je bil izvoljen oziroma imenovan. Glede na to, da je pritožniku mandat prenehal na podlagi prehodnih določb nove ustave, pritožnik ni imel možnosti izpodbijati odločitve o prenehanju mandata pred sodiščem.

Obravnavana odločitev je ena najpomembnejših odločitev ESČP s področja razrešitev predsednikov sodišč in sodnikov. Pomembna ni samo zaradi presoje kršitev človekovih pravic, temveč odpira tudi vprašanje kršitev splošnih pravnih načel, kot je načelo vladavine prava, in uporabo *soft law*. ESČP je poudarilo, da je nova madžarska ureditev nezdružljiva s pravno državo, ki je neločljivo povezana z EKČP. ESČP načeloma presoja le kršitev pravice do neodvisnega in nepristranskega sodnika v okviru pravice iz prvega odstavka 6. člena EKČP, ne more pa zagotavljati institucionalnega varstva neodvisnosti sodstva. V obravnavani zadevi se je ESČP večkrat sklicevalo na načelo neodvisnosti sodstva in načelo vladavine prava, vendar se ni opredelilo do tega, kako kršitev teh načel vpliva na presojo zatrjevanih kršitev človekovih pravic. Z obravnavano odločitvijo je ESČP sporočilo tudi, da se države pogodbenice ne morejo izogniti svoji obveznosti varovanja temeljnih pravic s sprejetjem ustavnih določb, ki niso predmet sodnega nadzora na nacionalni ravni. Obravnavana zadeva odpira tudi nekatera druga vprašanja, na katera v sodbi ni bilo odgovorjeno ali pa se jih je ESČP le dotaknilo. Razvidna so iz pritrdilnih ločenih mnenj. Tako na primer ni jasno, kakšna je narava ustavnih določb nove madžarske ustave in na čem temelji pristojnost ESČP za presojo skladnosti teh ustavnih določb z EKČP, pa tudi z načelom vladavine prava in načelom neodvisnosti sodstva, ali ima EKČP nadustaven učinek, itd.⁷⁴

4. SKLEP

Sodna praksa ESČP na področju imenovanj in razrešitev sodnikov kot elementa sodniške neodvisnosti je bila do devetdesetih let 20. stoletja precej zadržana. ESČP je načeloma zgolj abstraktno presojalo, ali je sodniku po njegovem imenovanju (ne glede na to, ali ga je imenovala zakonodajna ali izvršilna oblast oziroma sodni svet) z zakonom zagotovljena neodvisnost pred kakršnimikoli navodili. Preverjalo je torej zgolj, ali zakonske ureditve držav pogodbenic na normativni ravni zagotavljajo jamstva, ki naj bi sodnikom zagotavljala zaščito pred morebitnimi zunanjimi pritiski oziroma vplivi, s samimi sistemi imenovanja sodnikov in s konkretnimi (dejanskimi) okoliščinami posameznih primerov pa se je bolj malo ukvarjalo. Poleg tega je ESČP zahtevalo dokaz o tem, da je bila kršena sodniška neodvisnost,⁷⁵ kar je dodatno zniževalo raven varstva pravice do neodvisnega in nepristranskega sodišča. Na problematičnost takega precej »formalnega« pristopa kažejo tudi nekatera ločena mnenja k sodbam ESČP. Formalna jamstva sicer pomenijo bistveni pravni okvir za za-

⁷⁴ O pomanjkljivostih sodbe ESČP v zadevi *Baka proti Madžarski* glej D. Kosar in K. Šipulova, nav. delo, str. 83–110.

⁷⁵ Sodbe ESČP v zadevah *Filippini proti San Marinu*, *Flux proti Moldaviji*, št. 31001/03, 3. julij 2007; in *Zand proti Avstriji*.

gotavljanje neodvisnosti sodnika in so praviloma na v bistvenem bolj ali manj enak način vsebovana v ustavah in zakonih, ki urejajo sodniško službo, vendar pa ustrezna normativna ureditev ne pomeni nujno, da je zagotovljena tudi dejanska neodvisnost sodstva.

Strožji pristop je ESČP razvilo v novejših primerih, ko se je soočilo s primeri očitnih kršitev človekovih pravic v postopkih imenovanj in razrešitev zlasti sodnikov in predsednikov sodišč v državah Srednje in Vzhodne Evrope. Vladavina prava je v tem delu Evrope v primežu različnih interesov močnih interesnih, političnih, poslovnih, hudodelskih in drugih skupin, ki se bodisi skrivoma bodisi javno spopadajo za oblastne privilegije, pri čemer pravo zlorabijo za odstranitev svojih političnih nasprotnikov.⁷⁶ Sodniki in še bolj predsedniki sodišč so pogosto njihove tarče, saj so prav oni tisti, ki jih pri tem onemogočajo. V teh primerih je ESČP preučilo konkretne okoliščine in ovrednotilo njihov pomen v zvezi z zatrjevanimi kršitvami. Oblikovalo je sodno prakso, ki pomeni nadgradnjo preteklih stališč zlasti v smislu večje sprejemljivosti takih sporov tudi z vidika pravic iz prvega odstavka 6. člena EKČP. Pregled novejše sodne prakse ESČP na tem področju kaže, da velika večina primerov izvira prav iz teh držav in jim je skupno tudi to, da opozarjajo na sistemske pomanjkljivosti ureditve sodstva (tudi glede sistema imenovanja sodnikov), še zlasti njegove neodvisnosti, v državah pogodbenicah.⁷⁷

ESČP zagotovo vpliva tudi na izboljšanje ureditve sodstva v posameznih državah in povzroči marsikatero spremembo zakonodaje na tem področju.⁷⁸ Vendar je praviloma vpliv ESČP na zagotavljanje vladavine prava in institucionalne neodvisnosti sodstva omejen oziroma zgolj posreden, saj lahko ESČP le vzpostavi in izoblikuje minimalne standarde varstva človekovih pravic v individualnih postopkih; legitimnost svojega dela lahko brani le s prepričljivimi obrazložitvami. Države pogodbenice so sicer formalno zavezane izvrševati sodbe ESČP tako, da pritožnikom izplačajo pravično zadoščenje ter sprejmejo posamične in tudi splošne ukrepe za njihovo izvršitev v nacionalnem pravnem redu, vendar pa oblikovanje javnih politik in reform spada v pristojnost države. Še največji vpliv na vzpostavitev standardov pravne države ima ESČP

⁷⁶ M. Avbelj in J. Letnar Černič, nav. delo, str. 30–31. O družbenih in političnih razmerah v državah Srednje in Vzhodne Evrope glej tudi D. Kosar in K. Šipulova, nav. delo, str. 83–110.

⁷⁷ O položaju sodstva na Češkem in Slovaškem glej na primer D. Kosar, nav. delo (2016).

⁷⁸ Tako je na primer sodba ESČP v zadevi *Bentham proti Nizozemski*, št. 8848/80, 23. oktober 1985, vodila do spremembe upravnega pritožbenega postopka na Nizozemskem, sodba ESČP v zadevi *Procola proti Luxemburgu*, št. 14570/89, 28. september 1995 pa do spremembe strukture najvišjega upravnega sodstva (glej G. Lautenbach, nav. delo, str. 166–167).

v primerih, ko ugotovi sistemske kršitve človekovih pravic in državi pogodbenici naloži sprejem splošnih ukrepov za odpravo teh sistemskih kršitev (zlasti v pilotnih sodbah). Predstavljena sodna praksa kaže, da prav na področju zagotavljanja neodvisnosti sodstva vpliv ESČP zaradi njegovega opredeljevanja tudi do sistemskih vprašanj ureditve sodstva ni zanemarljiv, čeprav sodna praksa ESČP na tem področju odpira tudi nekatera vprašanja.

ESČP je odločitve v zadevah *Guðmundur Andri Ástráðsson proti Islandiji*, *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. proti Poljski*, *Reczkowicz proti Poljski*, *Oleksandr Volkov proti Ukrajini* in *Baka proti Madžarski* sprejelo s sklicevanjem na mnenja in stališča različnih svetovalnih organov (angl. *soft law*). S takim pristopom ESČP formalno nezavezujoča priporočila različnih svetovalnih organov spreminja v zavezujoča stališča ESČP. Zavezujoči učinki, ki izhajajo iz sodb ESČP, so formalno sicer omejeni le na stranke postopka in torej neposredno zavezujejo le odgovorno državo. Vendar iz 1. člena EKČP izhaja obveznost, da države spoštujejo razlago konvencijskih pravic, ko varujejo človekove pravice, kar sodbam daje *de facto* učinek *erga omnes*.⁷⁹ To pomeni, da imajo vsa zakonodajna telesa držav članic Sveta Evrope in vsa sodišča obveznost spoštovanja razlage EKČP tudi takrat, ko je bila ta razlaga sprejeta v zvezi s kršitvijo, ko država pogodbenica ni bila stranka postopka pred ESČP.

ESČP je sicer večkrat poudarilo, da zahteva, da mora biti sodišče ustanovljeno z zakonom, ni namenjena uvedbi enotne prakse imenovanja sodnikov v državah pogodbenicah, in da samo dejstvo, da ima zlasti izvršilna oblast odločilen vpliv na imenovanja (kot je to v številnih državah pogodbenicah, kjer omejitve izvršilne oblasti s pravno kulturo in drugimi mehanizmi odgovornosti skupaj z dolgoletno prakso izbire visoko usposobljenih kandidatov služijo ohranjanju neodvisnosti in legitimnosti sodstva) samo po sebi ne more pomeniti kršitve pravice do sodišča, ustanovljenega z zakonom, oziroma pravice do neodvisnega sodišča. Očitno je, da ESČP vsaj v državah Srednje in Vzhodne Evrope z vključevanjem mnenj in priporočil različnih stanovskih organizacij posredno spodbuja model upravljanja, nadzora in tudi konstituiranja sodstva prek tako imenovanih (pravo)sodnih svetov. V zvezi s posredno presojo sodnih sistemov v državah pogodbenicah, pri kateri se ESČP opira na *soft law*, kar vodi do čedalje večje »unifikacije« teh sistemov in ignoriranja posebnosti nacionalnih ureditev, se postavlja kar nekaj vprašanj.⁸⁰ Prvič, priporočila svetovalnih organov v zvezi z neodvisnostjo sodnikov običajno sprejemajo telesa, v katerih imajo sodniki najmanj večino, sprejeta so za zaprtimi vrati in brez javne razprave ter brez vpliva drugih dveh vej oblasti in običajno »dajejo več« kot veljavna zave-

⁷⁹ D. Forst, nav. delo, str. 4.

⁸⁰ O vplivu odločitev ESČP na oblikovanje in delovanje nacionalnih pravosodnih sistemov primerjaj D. Kosar, nav. delo (2017), str. 112–123.

zujoča mednarodna pravila. Vprašanje je, ali je prevzemanje takih mnenj in priporočil za splošno pravno zavezujoča pravila ustrezno. Drugo vprašanje v zvezi s temi mnenji in priporočili je, da so pogosto (na primer mnenja Beneške komisije) oblikovana za posamezno državo glede na njene specifične razmere in uveljavljajo različne standarde za tranzicijske demokracije na eni strani in »stare« demokracije na drugi strani. Ker ESČP ne sme oblikovati različnih pravnih standardov za različne države, se postavlja vprašanje, kaj bodo ta novejša stališča pomenila za morebitne bodoče zadeve, ki se bodo pojavile pred ESČP zoper države pogodbenice, ki štejejo za »stare« demokracije in imajo drugače urejene sodne sisteme, ki običajno temeljijo na tradiciji in ki v tistih državah dobro delujejo.⁸¹ Tretje vprašanje je povezano z implementacijo sodb ESČP. Običajno ESČP poda zelo malo navodil, kako implementirati njegovo odločitev. Postopek implementacije je praviloma stvar države pogodbenice. Če pa ESČP ugotovi kršitev človekove pravice do neodvisnega sodišča iz prvega odstavka 6. člena EKČP hkrati s presojo (elementov) sodnega sistema in navajanjem stališč, kako bi ta sistem moral biti oblikovan, s tem posredno določa tudi način implementacije in pravzaprav omejuje države pogodbenice, da same izberejo način, na katerega bodo implementirale sodbo ESČP. Četrto vprašanje, ki ga odpira tak pristop ESČP, je vprašanje vpliva na izvedbo načela delitve oblasti v posameznih državah pogodbenicah. S sprejetjem stališč glede sistemskih vprašanj ureditve sodstva ESČP posredno določa »moč« sodne veje oblasti v posamezni državi, čeprav samo poudarja, da ne daje prednosti posebni teoriji delitve oblasti. In petič, v Evropi imajo (pravo)sodni sveti nalogo, da zagotovijo neodvisnost sodnega sistema in tudi sodnikov.⁸² Njihova učinkovitost in zaupanje, ki ga uživajo, sta odvisna od njihove sestave, načina izvolitve članov, pooblastil, ki jih imajo, transparentnosti postopkov odločanja znotraj njih samih in od njihovega delovanja v praksi.⁸³ Ustrezna sestava teh svetov je glavno jamstvo, da se njihovo delovanje v smislu sodne samouprave in zagotavljanja sodniške neodvisnosti ne sprevržeta v sodniško neodgovornost. Zato je treba zagotoviti, da o sodstvu odločajo sodni funkcionarji, vendar ne izključno. Sodni svet mora biti sestavljen uravnoteženo, njegovi člani morajo biti v skladu z načelom delitve oblasti in načelom ljudske suverenosti (načelo demokratičnosti) imenovani tudi s sodelovanjem drugih dveh vej oblasti, še zlasti, če ima (pravo)sodni svet pristojnost, da imenuje in razrešuje sodnike.⁸⁴

⁸¹ Avstrija in Nemčija na primer ne poznata institucije sodnega sveta. V teh državah nadzor nad sodstvom opravlja ministrstvo za pravosodje (M. Novak, nav. delo, str. 17).

⁸² Prim. M. Matić, nav. delo, str. 153.

⁸³ Prav tam.

⁸⁴ V teoriji je enoglasno sprejeto stališče, da sistem, v katerem bi sodniki sami imenovali sodnike, ne bi bil v skladu z načelom demokratičnosti (S. Nerad, nav. delo, str. 394–395).

Prav tako morajo sistemi, v katerih se sodstvo bolj ali manj upravlja samo, vsebovati ustrezne mehanizme nadzora nad delovanjem sodnikov. Teh vidikov ESČP ne omenja, verjetno zato, ker je problem v državah Srednje in Vzhodne Evrope prav obraten, tj. preveč političnega vpliva na imenovanje članov sodnih svetov in sodnikov, kar spodjeda njihovo neodvisnosti in posledično tudi neodvisnost sodstva. Vendar je treba kljub temu paziti, da ena skrajnost ne pripelje do druge.⁸⁵

Čas bo pokazal, kako bo sodna praksa ESČP vplivala na razvoj sodnih sistemov vključno s sistemi imenovanj in razrešitev sodnikov v Evropi v prihodnosti. Pri vzpostavljanju in ohranjanju pravne države in v njenem okviru tudi neodvisnosti sodnikov pa je treba upoštevati še en »nepraven« dejavnik. Uresničenje konvencijskih pravic in temeljnih vrednot, kot sta vladavina prava (pravna država) in z njo povezana sodniška neodvisnost, je predvsem odvisno od ponotranjenja vrednot ustavne demokracije tako pri posameznikih, ki vsakodnevno izvršujejo funkcije državnih oblasti, kot tudi pri vseh državljankeh in državljanih.⁸⁶ Dokler te vrednote ne bodo ponotranjene v ljudeh, tudi pravo ne more delati čudežev.

Literatura

Matej Avbelj in Jernej Letnar Čer nič: Vladavina prava v primežu boja za moč, v: *Pravna praksa*, 47 (2017), str. 30–31.

Déborah Forst: *The Execution of Judgments of the European Court of Human Rights: Limits and Ways Ahead*, <https://www.icl-journal.com/media/ICL_Thesis_Vol_7_3_13.pdf> (6. 2. 2022).

Mijo Galot in Anna-Maria Getoš: *Novote u imenovanju suca*, v: *Zbornik radova Pravnog fakulteta v Splitu*, <<https://hrcak.srce.hr/100268>> (6. 2. 2022).

David Kosar in Katarina Šipulova: *The Strasbourg Court Meets Abusive Constitutionalism: Baka v. Hungary and the Rule of Law*, *Hague Journal on the Rule of Law*, št. 10 (1), T.M.C. Asser Press, Haag 2018, str. 83–110.

David Kosar: *Persils of Judicial Self-Government in Transitional Societies*. Cambridge University Press, Cambridge 2016.

David Kosar: *Nudging Domestic Judicial Reforms from Strasbourg: How the European Court of Human Rights shapes domestic judicial design*, *Utrecht Law Review*, 2017, <<https://www.utrechtlawreview.org/articles/abstract/10.18352/ulr.368/>> (6. 2. 2022).

⁸⁵ O različnih oblikah sodniške odgovornosti in mehanizmih nadzora v sistemih sodne samouprave na Češkem in Slovaškem glej D. Kosar, nav. delo (2016).

⁸⁶ M. Avbelj in J. Letnar Čer nič, nav. delo, str. 31. O nujnosti udejanjanja načela neodvisnosti sodstva prim. J. Sovdat, nav. delo, str. 322–323.

Geranne Lautenbach: *The Concept of the Rule of Law and the European Court of Human Rights*. Oxford University Press, Oxford 2013.

Marina Matić: *Holandski savet pravosuđa*, v: *Strani pravni život*, 1 (2013), str. 151–163.

Sebastian Nerad: *Predlaganje in imenovanje sodnikov*, v: Igor Kaučič (ur.): *Ustavni položaj predsednika republike*. Inštitut za ustavno pravo, Ljubljana 2016.

Marko Novak: *Institucionalna podhranjenost slovenskega sodstva*, v: *Pravna praksa*, 23 (2013), str. 17–18.

Jadranka Sovdat: *Ustavnopravni vidik neodvisnosti sodstva*, v: *Pravnik*, 134 (2017) 5-6., str. 321–332.

Teng-Chieh Yang: *Rechtsteoretische Grundlagen und gesellschaftliche Bedingungen der richterlichen Unabhängigkeit, Aus der Perspektive der Ausdifferenzierung des Rechts betrachtet*. Duncker & Humblot, Berlin 2013.

PРАВНА FAKULTETA UNIVERZE V LJUBLJANI ŽE KAR 30. NA SVETU

Boštjan Koritnik,

univerzitetni diplomirani pravnik, vodja za odnose z javnostmi, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, podžupan Mestne občine Ljubljana

Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani je bila na lestvici Nica.team o uspešnosti na tekmovanjih *moot court* za leto 2022 uvrščena na 1. mesto v Sloveniji, 13. mesto v Evropi in 30. mesto na svetu. To pomeni, da je bilo leto 2022 za našo fakulteto še boljše kot leto 2021 – ko smo bili denimo uvrščeni na 43. mesto na svetu¹ –, čeprav smo bili že v preteklosti na takih študentskih tekmovanjih odlični. Za kaj sploh gre: tekmovanja *moot court* so simulacije sodnih in arbitražnih postopkov, v katerih študentje nastopajo v vlogi pooblaščenecv strank v sporu. Tekmovanja potekajo v različnih jezikih (običajno angleščina, a tudi francoščina je kar pogosta), študenti pa obravnavajo aktualna pravna oziroma družbena vprašanja z zelo raznolikih pravnih področij, denimo mednarodnega javnega prava, prava Evropske unije, mednarodnega gospodarskega prava, prava človekovih pravic, kazenskega prava, azilnega prava in vesoljskega prava.

Dekan fakultete profesor Saša Zagorc se je zahvalil vsem študentom tekmovalcem, mentorjem, trenerjem, sponzorjem in donatorjem, ki so prispevali k temu izjemnemu rezultatu ljubljanskih ekip v preteklih letih: »Od nekdaj Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani in njeni zaposleni podpiramo in spodbujamo sodelovanje študentov na svetovnih in regionalnih tekmovanjih mladih pravnikov. Imamo utečen sistem prenosa znanja med generacijami študentov, učitelji so pri njihovih dodatnem usposabljanju in napredku izjemno angažirani, podpora pa predano nudijo tudi strokovne službe ter vodstvo, s finančno in siceršnjo pomočjo.« Dodal je, da se fakulteta zaveda prednosti, ki jih tako praktično pridobivanje znanja pomeni za študente, navsezadnje pa rezultati v domačem in tujem okolju dokazujejo tudi kakovost in pomen fakultete v

¹ Nica. team ranking niti ne zajame vseh tekmovanj, na katerih sodelujejo ekipe PF in dosega vrhunske rezultate.

širšem mednarodnem prostoru. »Skrbi me le, da se kdaj zdi, da v tujini bolj cenijo in se zavedajo, kako dobri so naši študenti in tudi učitelji,« je še dodal.

Med najuspešnejšimi mentoricami je zagotovo prof. dr. Vasilka Sancin, ki je še kot tekmovalka s svojo ekipo osvojila naslov prvakov na regionalnem tekmovanju s področja prava človekovih pravic. Vse od leta 2004 uspešno mentorira ekipe študentov na kar sedmih različnih mednarodnih *moot court* tekmovanjih, na katerih ekipe študentov pod njenim vodstvom tradicionalno dosegajo vrhunske rezultate, vključno z naslovom svetovnih pravkov v pisnih memorandumih na največjem mednarodnopravnem tekmovanju *Philip C. Jessup International Law Moot Court Competition* leta 2017, najprej evropskih, nato pa še svetovnih pravkov iz mednarodnega vesoljskega prava na tekmovanju *Manfred Lachs Space Law Moot Court* leta 2019, svetovnih podprvakov iz mednarodnega investicijskega prava *Frankfurt Investment Arbitration Moot Court* leta 2018 in najboljšega memoranduma ter najboljše tujejezične ekipe na tekmovanju iz mednarodnega kazneskega prava *ICC moot court* leta 2021. Leta 2016 je zasnovala in nato v sodelovanju z Mednarodnim odborom Rdečega križa in Uradom Visokega komisarja ZN za begunce začela vsakoletno izvajati novo *moot court* tekmovanje na Pravni fakulteti z naslovom *All-European International Humanitarian and Refugee Law Moot Court Competition*, ki ga je na svoj seznam tekmovanj uvrstila tudi Nica.team, prav tako pa je leta 2013 ustanovila tudi tekmovanje *MUNLawS*, ki vsakoletno poteka na PF, ekipe, ki so se pod njenim vodstvom udeležile tujih *Model United Nations* tekmovanj, pa so praviloma osvojile nazive zmagovalnih delegacij.

Ena od najbolj angažiranih mentoric študentov na mednarodnih tekmovanjih *moot court* je izr. prof., izr. prof. dr. Ana Vlahek, ki je bila v času študija tudi sama tekmovalka in coachinja. Od takrat že več kot 20 let uspešno vodi ekipe Univerze v Ljubljani na tekmovanjih iz poznavanja prava Evropske unije, kjer te redno dosegajo odlične rezultate in se uvrščajo v sam vrh. V letu 2022 je tako »njena« ekipa zopet zmagala na regionalnem tekmovanju iz poznavanja prava EU *Central and Eastern Europe Moot Competition* (CEEMC), v letu 2023 pa se je ekipa, ki je sodelovala na svetovnem tekmovanju iz poznavanja prava EU, *European Law Moot Court* (ELMC), uvrstila med osem najboljših ekip na svetu. V pogovoru je poudarila pomen tekmovanj *moot court* za študente: »Sodelovanje v *moot court* ekipi je za študente zaradi izjemne specializacije na področju, ki ga obravnava posamezno tekmovanje, pogosto odločilno za izbiro nadaljnjega študija in poklicne poti. *Moot court* izkušnja je pomembna tudi pri kandidiranju za delovno mesto ali študij na priznanih tujih univerzah, saj kaže na sposobnost zaznave pravnih problemov, poglobljenega raziskovalnega dela, soočanja z nalogami, priprave pisnih izdelkov, suverenega nastopanja in primerne izražanja, pravnega argumentiranja, timskega dela, poznavanja tu-

jih jezikov, v katerih tekmovanja potekajo, ter s tem tuje pravne terminologije itd. Vendar pa sodelovanje v *moot court* ekipi ni pomembno le za kariero in nikdar ni zgolj tekmovanje, temveč je predvsem forum za pridobivanje znanja, razpravo, izmenjavo idej, utrjevanje kakovostnih medčloveških odnosov, širitev obzorij. Med pripravami na tekmovanje se med sodelujočimi običajno stkejo prijateljstva za vse življenje ter poznanstva, ki so osnova za nadaljnje uspešno sodelovanje.« Poudarila je tudi, da pride na pripravah na tekmovanja kakovost študentov, ki jih dobimo na fakulteto, še posebej do izraza, ter dodala, da vrhunski rezultati, ki jih naše ekipe tradicionalno dosegajo domala na vseh tekmovanjih, ki se jih udeležujejo, kažejo na odličnost mladih pravnikov, ki jih fakulteta pomaga izgraditi.

Eden teh izjemno angažiranih in pronicljivih mladih (bodočih) pravnikov je tudi Walter Maj Vidmar, ki je v zadnjih dveh letih kot tekmovalec in/ali coach sodeloval na CEEMC, ELMC in *Willem C. Vis (East) International Commercial Arbitration Moot*, pri čemer je na slednjem prejel tudi posebno priznanje za govornika »Honorable Mention – Neil Kaplan Award for Best Individual Oral Advocate«. Svoji mentorici dr. Vlahek je – ne da bi vedel, kaj je ta v pogovoru dejala – vrnil žogico in se ji zahvalil za vso strokovno in moralno podporo ter hkrati izrazil svojo hvaležnost fakulteti tudi za finančno podporo, ki jo nudi za sodelovanje in posledično uspehe na tekmovanjih: »Brez fakultete in nje-nega sistema dela, posredovanih znanj in vse podpore, ki smo je deležni, vsi ti rezultati ne bi bili mogoči. Ob tem je treba še posebej izpostaviti, da je način dela, ki ga terja sodelovanje na enem takem tekmovanju, izjemen približek praktičnemu delu, ki nas čaka v prihodnosti, s tem pa tudi neprecenljiv način za dodatno usposabljanje, ki ga bomo ob prihodu na trg dela še kako potrebovali. Prepričan sem tudi, da so naši rezultati garancija, da bodo pri delodajalcih študenti Pravne fakultete Univerze v Ljubljani še naprej najbolj iskani.«

Je pa treba poudariti, da je rangiranje NICA.team, <<https://NICA.team>>, vsakoletno, zato časa za počitek ni. Študenti in mentorji se zelo uspešno udeležujejo na teh tekmovanjih študentov tudi letos, kot je zdaj že kar pričakovano, pobirajo priznanja in nagrade, vse to pa bo del zbira točk za leto 2023. Vsa tekmovanja na lestvico sicer niso vključena, izjemne rezultate pa dosegajo ekipe Pravne fakultete Univerze v Ljubljani pravzaprav povsod, kjer se pojavijo. Pred nekaj tedni so se denimo na Univerzi na Cipru prvič udeležili mednarodne *Model United Nations* konference – UCYMUN. Delegacija 12 študentov Pravne fakultete Univerze v Ljubljani pod vodstvom prof. dr. Vasilke Sancin in doc. dr. Maše Kovič Dine je pobrala več individualnih nagrad in med približno 150 delegati že ob prvi udeležbi odnesla naziv najuspešnejše delegacije tekmovanja. Za prihodnost – vsaj na področju prava – se nam tako očitno ni treba bati.

50 LET PRAVNE INFORMATIKE V SLOVENIJI

Anton Tomažič,

univerzitetni diplomirani pravnik, ustanovitelj in solastnik ter nekdanji vodja razvoja pri družbi IUS Software (Lexpera)

1. UVOD

Pravna informatika je obstajala že toliko časa, kot obstaja pravo, le da je bil njen medij papir (če zanemarimo njeno kameno dobo). Pravniki (in drugi) so morali pač ustrezne pravne norme, njihove izvedbe in komentarje najti v ustreznih knjigah, pri tem pa so si gotovo pomagali tudi na kakšne iznajdljive načine, o katerih se nam danes še sanja ne.

2. V 30 LETIH OD OSNOV DO E-OBJAVLJENIH PREDPISOV ZA VSE

Že leta 1973 je potekalo sodelovanje pri projektu Jugoslovanski pravni informacijski sistem. To vem, ker sem se takoj po diplomi oglasil pri profesorju Lovru Šturmu in ga povprašal, v kateri službi bi jaz kot pravnik lahko imel stik z računalniki. Leta 1974 takih možnosti pač še ni bilo veliko, pa vendar mi je dal dobro priporočilo: Biro za organizacijo in metode pri tedanjem »ministrstvu« – Republiški sekretariat za pravosodje in občo upravo, kjer so se ukvarjali z uvajanjem računalništva v javno upravo. Tam sem šel takoj na tečaj Cobola in kot pravnik užival v delu systemskega analitika. Takrat sem se seznanil s projekti pravnih informacijskih sistemov in po enem letu ugotovil, da noben tak sistem nima niti najmanjše možnosti za uspeh, ker so bili vsi po vrsti administrativno načrtovani in vodeni. Seveda so požrli velike količine denarja, vendar mi je bilo jasno, da je kakovostna informacijska storitev le tista, ki temelji na komercialnih načelih. Za to pa tedaj v Sloveniji ni bilo niti najmanjših možnosti, kot je tudi ni bilo za druge oblike podjetniške pobude.

Kot praktični pravnik v Titovih zavodih Litostroj, kamor sem predsedlal, sem si najprej sam vzdrževal svoj »informacijski sistem« v obliki zvezka, kamor sem

zapisoval podatke o predpisih in njihovih spremembah. Ker sem si pri izdelavi čistopisov zakonov pomagal tudi s striženjem in lepljenjem spremenjenih stavkov v osnovno besedilo, je kolega, ki je bil Srb, to metodo označil kot »resavska škola«, saj naj bi na podoben način delovali že v 15. stoletju menihi pri prepisovanju besedil. Ko sem spoznal, kako hitreje lahko najdem želene pojme, če imam besedilo v digitalni obliki, sem si hitro omislil prvi »register predpisov« ... na Atariju, in njegove prednosti z veseljem kazal tudi drugim kolegom pravnikom.

Moja strast do računalnikov je morala počakati do konca 80. let dvajsetega stoletja, ko je komunizem začel propadati zaradi svoje gospodarske neučinkovitosti in je bila dovoljena zasebna pobuda. Ko so se pojavili osebni računalniki, je bila sproščena ustvarjalnost tudi za tiste ljudi, ki niso imeli dostopa do velikih sistemov ali so celo živeli v državah, kjer ni svobodnega podjetništva. Tako je bilo tudi v mojem primeru: Sinclair, Atari, XT, AT, Macintosh ... Najprej igranje, kmalu pa tudi prvi pravi koristni programi. Skupaj s prijateljem Markom Krečičem sva v »najinih garažah« izdelala prve komercialne programe, med njimi tudi zelo kompleksnega PRAKSA-PC – Pravne, kadrovske in splošne aplikacije na PC-ju. Poleg urejevalnika besedil je vseboval že tako (v DOS-u) napredne funkcionalnosti, kot so delo v oknih, prilagodljive datoteke, serijska pisma, in celo razvedrilno igrice. V takrat edinem softwarskem »podjetju« MikroAdi so prevzeli distribucijo programa, najina kontaktna oseba pa je bil Janez Janša.

In ko sva leta 1988 (točen datum bodo poučeni bralci sami uganili) z Markotom prišla na dogovorjeni sestanek v MikroAdo, Janeza ni bilo. Še dobro pa se spominjam zariplega Igorja Bavčarja, ki je po telefonu že snoval svoj »Odbor za izpustitev Janeza Janše«. Nisem še slutil, da sem priča zgodovinskim dogodkom, vendar pa sem se takoj aktivno vključil. Na svojem skromnem računalniku sem hitro sprogramiral velik napis »Free Janez Jansa« in ga nesel Bavčarju, da ga je obesil na vrata odbora. Sledile so demonstracije, javni protesti, internacionalizacija ... Slovenska pomlad je tudi mene tako zrevoltirala, da sem dal odpoved v Litostroju in postal samostojni podjetnik.

Takoj leta 1988 sem ustanovil podjetje IUS SOFTWARE, leto pozneje pa že pognal IUS-INFO kot prvi komercialni pravni informacijski sistem. Za tiste »predinternetne« čase je bil izredno napreden, saj je med drugim omogočil tudi sprotno komuniciranje med pravniki, prek »Diskusijske liste PRAVNIKI«, ki se je v različnih oblikah ohranila še do danes.

Podjetje, kjer sem bil vodja razvoja, še danes uspešno posluje in se širi ter je privabilo tudi tuje investicije in ima zdaj v treh državah že več kot sto zaposlenih. Mednarodni sklad Royalton Capital Investors II L.P je delnice IUS SOFTWARE pridobil tudi od mene, ker sem svoj delež zmanjšal na manj kot 10 odstotkov v sedanji družbi LEXPERA.

Vizionarji, ki s(m)o v 80. letih dvajsetega stoletja prepoznali ogromen potencial in koristnost digitalne tehnologije, s(m)o sicer takrat kar pogumno začeli s podjetniškim pristopom, vendar je bilo potrebnih še kar precej let in prizadevanj za ozaveščanje kolegov, kako si lahko povečajo produktivnost in konkurenčnost. V okviru Društva pravnikov v gospodarstvu je v ta namen delovala računalniška sekcija, za katero je dal pobudo dr. Mirko Ilešič. Organizirali smo veliko izobraževalnih tečajev in seminarjev na temo »Pravnik in računalnik«. O tem smo veliko pisali tudi v Pravni praksi. V okviru portoroških Dnevov slovenskih pravnikov od leta 1982 dalje pa smo kar celo desetletje organizirali in vodili »Računalniško delavnico«. Pomembno vlogo je pri tem odigral tudi Janez Toplišek, ki je vodil izobraževalne tečaje v družbi MikroAda ter izdal nekaj priročnikov za urejanje besedil.

Na podoben način, kot smo organizirali seminarje »Pravnik in računalnik« tudi po vsej Jugoslaviji (enkrat smo Macintoshe, Atarije, Comodorje in AT-je s čolnom vozili celo na Brione), smo delovali tudi v Portorožu. Zaposili smo komercialne dobavitelje, da so nam posodili računalnike in drugo potrebno opremo ter vse lepo namestili v posebno veliko dvorano Avditorija (kjer so tedaj potekali Dnevi slovenskih pravnikov) in tam z veseljem sprejemali kolege ter jim razlagali, brez česa odslej sploh ne bodo mogli biti (delati). Priznam, da nas je večina računalniških navdušencev v tisti računalniški delavnici prebela dneve od jutra do večera in da drugih rednih predavanj sploh »povohali nismo«. Obiskal in pohvalil nas je celo tedanji predsednik Milan Kučan. O aktivnostih na Dnevih slovenskih pravnikov v Portorožu in tudi o vseh drugih novostih Sekcije za računalništvo je redno poročala Pravna praksa, najprej pod vodstvom »legendarnega« odgovornega urednika Dušana Skoka, pozneje pa predvsem njegovega naslednika Deana Zagorca, s pomočjo takrat novinarjev-urednikov Irene Vovk in Boštjana Koritnika.

Naj omenim še prvi program »*paperless office*« (tako imenovana brezpapirna pisarna), ki smo ga v družbi IUS SOFTWARE naredili za družbo SKB Nepremičnine & Leasing d.o.o. že leta 1994. Naročil jo je direktor Franci Gerbec, ki je tudi sicer vedno v okviru Zveze društev pravnikov v gospodarstvu Slovenije podpiral vsa prizadevanja v smeri modernizacije pravniškega poklica.

Družba IUS SOFTWARE je vedno sodelovala tudi pri digitalizaciji slovenske uprave, pravosodja, Vlade ter Državnega zbora in ta proces pospeševala. Portal IUS-INFO uporabljajo pri svojem delu številni upravni delavci in sodniki od vsega začetka leta 1989, posebno pa še po prehodu na internet leta 1994 – in vse do danes. Vendar ni šlo le za enosmerno naročniško razmerje, temveč tudi za pogodbeno urejeno strokovno pomoč pri modernizaciji državnih organov. Najprej so bili številni naročeni na »zakone na disketi« (kot Služba družbenega knjigovodstva že od leta 1989), pozneje pa vse več na CD-ROM-u. Prvi

register predpisov v elektronski obliki je prevzel tudi Uradni list RS in ga s pomočjo družbe IUS SOFTWARE začel izdajati leta 1996. Skupni projekt Uradni list RS »On-line« iz leta 1997 vsebuje vse vidike problematike elektronske obdelave besedila, elektronskega založništva in publiciranja ter nekatere posebnosti objavljanja. Takšno sodelovanje je omogočilo, da je bila Slovenija ena prvih držav, ki je omogočila prost in brezplačen dostop do pravnih predpisov vsem državljanom kot enega temeljnih pogojev za pravno državo, tj. leta 2001.

3. PRAVO JE ZA »POMOČ« UMETNE INTELIGENCE KOT NALAŠČ

»Daj mi podatke in dal ti bom pravico« – tako so že stari Rimljani postavili osnove pravne informatike! Zato ni čudno (je pa zelo pohvalno), da so na takratnem Ministrstvu za pravosodje ta izrek vzeli za moto velikega mednarodnega dogodka, ki ga je Slovenija organizirala v okviru svojega predsedovanja EU. Mednarodna konferenca »e-Justice & e-Law 2008« je v Portorožu od 1. do 3. junija 2008 gostila približno 400 udeležencev.

Konferenca je utrdila pomembno vlogo, ki jo je Slovenija že tedaj (še?) imela na področju pravne informatike v najširšem smislu. Postalo je jasno, da ne bo dovolj, če se bodo sodišča in javna uprava modernizirala le v smislu izboljšanja »pisarniškega poslovanja« in medsebojno povezanih registrov, temveč se bodo morala dati pravna besedila vse bolj prepoznati računalniku, ki bo iz njih tako lahko »iztisnil« veliko več in tako dosegel tudi veliko večjo učinkovitost. Tisti, ki smo to spoznali že pred tem, smo se že intenzivno ukvarjali z uvajanjem umetne inteligence v pravo.

V zadnjih nekaj letih pa so se pravne informacije (v elektronski obliki) neverjetno razširile, odprle tudi vsem drugim državljanom, tako kot tudi vse druge javne informacije. Internet je pravno informatiko povsem »demo(s)kratiziral«, multipliciral in medsebojno povezal. Nove generacije se osnov računalništva naučijo že v osnovni šoli, splošne informatike v srednji, študenti prava pa se pravne informatike (posebej) ne učijo, temveč jo vsakodnevno uporabljajo. Tako kot ne hodijo na posebne tečaje za mobilno telefonijo, naj bi bili tudi pravno-informacijski pripomočki dovolj preprosti in prijazni za uporabo, da jih lahko hitro »osvoji« vsak povprečno »informacijsko pismeni« uporabnik. Vsem državljanom so brezplačno dostopne vse osnovne (u)pravne informacije, kar se jim seveda zdi samo na sebi razumljivo. Pravniki, ki potrebujejo več teh informacij, pa imajo na voljo profesionalne storitve, ki jim prihranijo veliko časa – tako kot jim ga IUS-INFO.

Vsi trendi zadnjih let in predvsem tudi praksa iz ZDA, kjer imajo najdaljšo tradicijo »pravne informatike«, kažejo naslednje: čim več je (bo) na internetu prostih (pravnih) informacij, večja je (bo) – za profesionalce – potreba po komercialnih informacijskih ponudnikih, ki vse to prefiltrirajo, očistijo, sortirajo, povežejo in prijazno postrežejo. In zato tudi Westlaw ter Nexis-Lexis vodita na čelu velike in (vse bolj) pomembne industrije – pravne informatike. Zdrava in prosta podjetniška pobuda bo seveda poskrbela za tolikšno uporabniško prijaznost in preprostost, da morda ne bo potrebe po kakšnih posebnih (splošnih) usposabljanjih in diplomah uporabe računalnika v pravu.

Morda pa bi bila vendarle koristna ali vsaj zanimiva naslednja napoved starega vizionarja: tako kot si udeleženci sedanjih Dnevov slovenskih pravnikov ne morejo več predstavljati pravniškega dela brez računalnikov, si udeleženci Dnevov slovenskih pravnikov leta 2030 ne bodo več mogli predstavljati pravniškega dela brez – umetne inteligence!

Zato sem že leta 2004 dal pobudo za mednarodni projekt komercialnega pristopa k razvoju umetne inteligence v pravu AI-in-Law in smo celo ustanovili mednarodno družbo AI-in-Law Future Technologies LLC. Ko so me v intervjuju za Dnevnik vprašali: »Pa ne, da nam bodo sedaj sodili računalniki?«, sem jim (pred 13 leti) odgovoril:

»Zakaj pa ne? Ali mislite, da bi bili nesposobni ali celo pristranski? Prav nasprotno! V Ameriki so ugotovili, da v povprečju (beli) sodniki obsodijo črne kriminalce na 20 % višje zaporne kazni, kot pa bele. Pa verjetno niti ne name-noma, ampak podzavestno. Računalniški sodnik pač glede barve kože storilca ne bi imel niti najmanjšega (podzavestnega) predsodka. Da o raznih politič-nih vplivih niti ne govorimo ... Pa da se ne boste ustrašili: računalniki nam (še dolgo) ne bodo sodili, bodo pa lahko odlični (neprecenljivi!) delovni pri-pomočki – sodnikom. Že v okviru zgoraj omenjenega našega projekta bomo v zadnji fazi prišli do kompletnega računalniškega osnutka sodbe – z obra-zložitvijo vred! Kar pomislite, s koliko različnimi spremenljivkami se mora spopasti sodnik (samo predpisov, judikatov in drugih pravnih dokumentov na IUS-INFU je že preko milijon!). To je tako, kot pri šahu: sprva so še zma-govali ljudje, sedaj pa že dolgo računalniki. Umetna inteligenca pa je zelo na-predovala tudi v medicini in je že dokazano, da – če so vneseni vsi podatki o simptomih – računalnik poda zanesljivejšo diagnozo, kot jo lahko zdravnik.«

4. SKLEP

Pravo je med najprimernejšimi področji človeškega delovanja za uvajanje umetne inteligence, saj je načeloma vse določeno s pravnimi pravili in pred-

pisih. Zato je skrajni čas, da se izrabijo nove tehnološke možnosti za to, da se dajo pravna besedila računalnikom prepoznati – (kaj njihovi posamezni deli POMENIJO) – in obogatiti s koristnimi meta podatki. Taki moduli umetne inteligence bodo v pravu postali osnove za vse nadaljnje modernizacije ter informatizacije (povečanje učinkovitosti!) pravosodnih in upravnih sistemov. Ob tem pa se bo povečala tudi kakovost vseh vrst pravnih besedil, vključno z normativnimi akti.

ODGOVORNOST ZAŠČITITI IN NJENE OMEJITVE TER ŠE NEIZRABLJENE PRILOŽNOSTI

Vasilka Sancin,

*univerzitetna diplomirana pravnica, doktorica pravnih znanosti, profesorica
in predstojnica Katedre za mednarodno pravo na Pravni fakulteti Univerze v
Ljubljani*

Grozodejstva, zagrešena nad prebivalstvom skozi celotno zgodovino človeštva, žal pa tudi danes marsikje po svetu, vključno v oboroženem spopadu med Rusijo in Ukrajino, so svetovne voditeljke leta 2005 na do tedaj največjem svetovnem vrhu voditeljev v okviru Organizacije združenih narodov (OZN) vodila v konsenzualno sprejetje Odgovornosti zaščititi (*Responsibility to Protect* – R2P). Pri pisanju relevantnih odstavkov¹ Sklepnega dokumenta omenjenega vrha je imela pomembno vlogo tudi Slovenija.²

R2P temelji na premisi, da je za preprečevanje štirih najhujših grozodejstev (genocida, vojnih hudodelstev, hudodelstev zoper človečnost in etničnega čiščenja) odgovornost primarno na državah samih (prvi steber R2P). Prav tako imajo države odgovornost zaprositi za pomoč mednarodno skupnost, če jih ne zmorejo preprečevati same, slednja pa ima odgovornost tako pomoč ponuditi (drugi steber R2P). V primeru neustreznega odziva držav pa ima mednarodna skupnost odgovornost sprejeti prisilne ukrepe za zaščito ogroženega prebivalstva (tretji steber R2P), ki vključujejo neoborožene prisilne ukrepe (na primer sankcije) in tudi kot skrajnje sredstvo uporabiti silo prek Varnostnega sveta OZN. Predmet kritičnih razprav je pogosto predvsem tretji steber in v njegovem okviru zlasti nezmožnost Varnostnega sveta OZN, ki zaradi uporabe veta stalnih članic ne zmore sprejeti pravočasnih in odločnih ukrepov za zaščito prebivalstva. Te razprave so pomembne, toda prav tako je ključno, da se v

¹ Sklepni dokument (resolucija Generalne skupščine OZN, št. A/RES/60/1), odstavka 138 in 139.

² Takratni stalni predstavnik Republike Slovenije pri OZN v New Yorku veleposlanik Roman Kirn je bil eden od dveh kofacilitatorjev omenjenih dveh odstavkov.

okviru R2P pozornost najprej namenja preprečevanju grozodejstev, torej prevenciji. Pri tem imajo pomembno vlogo že šolski sistemi, ki od najzgodnejših let ustrezno izobražujejo o pomenu temeljnih človekovih pravic, in tudi skupnosti na lokalni ravni ter državne institucije, ki opozarjajo na zgodnje znake politik ali praks, ki bi se lahko razvile v grozodejstva. Pri tem je ključna vloga opolnomočene civilne družbe. Koder države nimajo razvitih zmogljivosti za zgodnje zaznavanje in ukrepanje, je nujno, da je mednarodna skupnost pozorna na take situacije in se pravočasno odzove s pomočjo državi z ogroženim prebivalstvom.

Mednarodna znanstvena konferenca o Odgovornosti zaščititi v teoriji in praksi (*Responsibility to Protect in Theory and Practice*), ki je potekala 11. in 12. maja 2023 na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani (PF),³ se je sklenila s pozivom k okrepitvi sodelovanja za zaščito prebivalstva pred najhujšimi grozodejstvi. Tokratna, že 6. konferenca, je obeležila tudi desetletje od začetka niza bienalnih mednarodnih interdisciplinarnih znanstvenih konferenc o načelu R2P na Pravni fakulteti, ki v razpravi združuje teoretike, raziskovalce in praktike različnih področij, pomembnih za uresničevanje R2P, z vseh koncev sveta.⁴

Niz mednarodnih konferenc sta zasnovali in organizirata prof. dr. Vasilka Sancin kot predsednica konference in doc. dr. Maša Kovič Dine kot konferenčna koordinatorica, obe članici Katedre za mednarodno pravo. Na konferenci je letos sodelovalo več kot 170 udeležencev z vsega sveta, potekala pa je pod častnim pokroviteljstvom predsednice Republike Slovenije Nataše Pirc Musar, ki je v uvodnem nagovoru izrazila odločno podporo Republike Slovenije odgovornosti zaščiti in poudarila, da spodbujanje in varstvo človekovih pravic presegata državne meje.

Aktivnosti PF odločilno pripomorejo k umeščanju Slovenije med vodilne podpornice aktivnosti, ki prispevajo k zaščiti prebivalstva pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, hudodelstvi zoper človečnost in etničnim čiščenjem. Prva znanstvena monografija o R2P,⁵ ki je v slovenskem jeziku problematiko približala širši strokovni in drugi zainteresirani javnosti,⁶ je izšla že leta 2010, pred-

³ Posebna zahvala vsem podpornikom konference, ki so navedeni na spletni konferenčni strani <www.R2Pconference.com> (29. 5. 2023).

⁴ O prejšnjih uspešnih izvedbah tudi na primer v Vasilka Sancin: Odgovornost zaščititi v teoriji in praksi, v: *Pravna praksa*, 32 (2013) 15, str. 29.

⁵ Vasilka Sancin (ur.), Maja Bavdek, Mark Jo Moggi, Nenad Mrdaković, Nastasja Suhadolnik, Katarina Škrbec in Nina Zupan: *Lokalni zločinci – univerzalni zločini: Odgovornost zaščititi*. GV Založba, Ljubljana 2010.

⁶ O R2P so izpod peresa predsednice konference izšli tudi znanstveni članki in pripevki, kot so na primer Vasilka Sancin: Izzivi OZN pri uveljavljanju odgovornosti zaščititi, v: *Teorija in praksa*, 53 (2016) 1, str. 118–134, 261; Vasilka Sancin: Odgovornost zaščititi in njeno globalno, regionalno in državno uveljavljanje, v: Andraž Zidar, Sanja Štiglic

govor k njej pa je napisal prvi posebni svetovalec generalnega sekretarja OZN za R2P Edward C. Luck, ki je med drugim pohvalil celovitost dela in izrazil željo, da bi temu zgledu sledili tudi druge po svetu. Leta 2011 je bila avtorica tega prispevka objavljena, da načelo R2P predstavi članom Evropskega parlamenta v Bruslju,⁷ prav tako pa je o tej tematiki predavala po številnih univerzah in mednarodnih konferencah po vsem svetu.⁸ V okviru niza konferenc R2P so izšla monografska dela v angleščini, ki imajo izjemen odmev po vsem svetu, tako med teoretiki kot tudi praktiki.⁹

in Ana Polak Petrič (ur.): Slovenske misli o mednarodnih odnosih in pravu: prispevki ob 80-letnici dr. Ernesta Petriča. Fakulteta za družbene vede, Založba FDV, Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije, Ljubljana 2016, str. 373–397; Vasilka Sancin: The responsibility to protect: A multidimensional global and universal concept, v: Pravni zbornik, št. 3-4/2010, str. 211–230; Vasilka Sancin: Translating R2P's theory into practice, v: Vasilka Sancin (ur.): Responsibility to protect: Lessons learned and the way forward. Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2019, str. 23–31.

⁷ Vasilka Sancin: Briefing Paper on "Responsibility to protect", maj 2011; <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/droi/dv/201/201106/20110614_309r2pep_en.pdf> (15. 5. 2023).

⁸ Na primer Vasilka Sancin: Challenges in operationalizing Responsibility to Protect: predavanje na Sungkyunkwan University Law School, Seul, 24. maja 2016; Vasilka Sancin: The operationalization of responsibility to protect and state obligations towards refugees: predavanje na East China University of Political Science and Law, Šanghaj, 2. junija 2016; Vasilka Sancin: Responsibility to protect: predavanje na School of Law of the Federal University of Minas Gerais, Belo Horizonte, 20. oktobra 2016; Vasilka Sancin in Manfred Nowak: Responsibility to protect (R2P) – Peace enforcement, humanitarian intervention & UN case studies (Bosnia and Hercegovina, Ruanda, Kuwait-Iraq, Sudan, Libya, Iraq, Syria): predavanje na Straniak Academy for Democracy and Human Rights, Ulcinj, 7. septembra 2016; Vasilka Sancin: Role of international intergovernmental organizations in operationalizing Responsibility to Protect: predavanje na Pravni fakulteti na Universidad Carlos III de Madrid, 2.–5. maja 2016; Vasilka Sancin: Assessment of normative contents of responsibility to protect and its practical implications after its first decade: prispevek na mednarodni konferenci "Human rights and security – justifying exceptions", Palermo, 15.–20. junija 2015; Vasilka Sancin: The normative concept of responsibility to protect in the Northern Iraq and Syria crisis: predavanje v organizaciji Austrian Ministry for Europe, Integration and Foreign Affairs, Dunaj, 15. oktobra 2014; Vasilka Sancin: Challenges before responsibility to protect in its first decade: predavanje na University of Iceland, Faculty of law, Reykjavik, 3. septembra 2014; Vasilka Sancin: Responsibility to protect in theory and practice: predavanje na Pravni fakulteti Univerze v Augsburgu, 30. junija 2013; Vasilka Sancin: Syrian crisis and the responsibility to protect: predavanje na "Bilim ve Sanat Vakfi" (Foundation for Sciences and Arts), Istanbul, 19. septembra 2012.

⁹ Vasilka Sancin (ur.): Responsibility to protect in theory and practice: papers presented at the Responsibility to Protect in Theory and Practice Conference Ljubljana. GV Založba, Ljubljana 2013; Vasilka Sancin (ur.): Responsibility to protect: where do we stand ten years after? Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2015; Vasilka Sancin (ur.): Are we "manifestly failing" R2P? Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2017; Vasilka Sancin (ur.): Responsibility to protect: Lessons learned and the way forward. Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2019; Vasilka Sancin in Maša

Pravkar zaključena konferenca, na kateri je poleg uvodnega nagovora predse-dnice Republike Slovenije Nataše Pirc Musar¹⁰ ter prispevka ministrice za zuna-nje in evropske zadeve Tanje Fajon nastopil tudi posebni svetovalec generalnega sekretarja OZN za R2P George Okoth-Obbo, je obravnavala številne izzive so-dobne mednarodne skupnosti ter posameznih držav pri operacionalizaciji načela R2P, med drugim pa je opozorila tudi na priložnosti, izzive in nevarnosti, ki jih pri delovanju skladno z načelom R2P prinaša umetna inteligenca.¹¹

Slovenija je od 15. do 26. maja 2023 v Ljubljani gostila tudi diplomatsko kon-ferenco za sprejem Konvencije o mednarodnem sodelovanju pri preiskavah in pregonu genocida, hudodelstev zoper človečnost, vojnih hudodelstev in dru-gih mednarodnih hudodelstev (Konvencija MLA).¹² Mednarodno sodelovanje in pomoč sta namreč ključna dejavnika pri preprečevanju nekaznovanosti za najhujša grozodejstva.

Kovič Dine (ur.): *The limits of responsibility to protect*. Pravna fakulteta Univerze v Lju-bljani, Ljubljana 2023.

¹⁰ Nagovor je objavljen tudi v tej številki Pravnika.

¹¹ Pod vodstvom avtorice tega prispevka na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani pote-ka tudi temeljni raziskovalni projekt z naslovom *Razvoj in uporaba umetne inteligence v luči negativnih in pozitivnih obveznosti države zagotavljati pravico do življenja (J5-3107)*, ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije. Več o tem na <www.ai-right-to-life.si>.

¹² Več o tem na <<https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/mla-pobuda/diploma-tska-konferenca>> (15. 5. 2023).

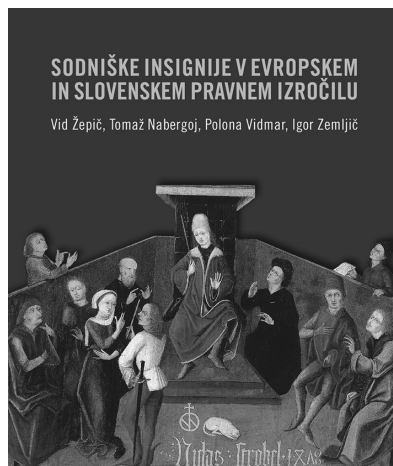
SODNIŠKE INSIGNIJE V EVROPSKEM IN SLOVENSKEM PRAVNEM IZROČILU

Vid Žepič, Tomaž Nabergoj, Polona Vidmar, Igor Zemljič: Sodniške insignije v evropskem in slovenskem pravnem izročilu. Vrhovno sodišče Republike Slovenije, Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta, Ljubljana 2023, 103 strani.

Obiski muzejev, galerij, sakralnih objektov nas zaradi narave umetniških del, pripomočkov in samih stavb navdajajo z idejo, da ima simbolika v življenju ljudi pomembno mesto. Enak vtis dajejo prizori pogreba britanske monarhinje Elizabete II. Ali pravna zgodovina pritrjuje?

Na vprašanje nam lahko pomaga odgovoriti znanstvena monografija **Sodniške insignije v evropskem in slovenskem pravnem izročilu**. Za ta namen je še posebej primerna, saj vsak od štirih avtorjev prihaja z drugega strokovnega področja, zaradi česar v svojem prispevku ponudi pogled na isto tematiko z drugačnega vidika.

V prvem delu znanstvene monografije je **Vid Žepič**, eden od dveh urednikov in asistent na Katedri za pravno zgodovino Pravne fakultete Univerze v Ljubljani, poudaril pomen simbolov oziroma vladarskih insignij pri pojasnjevanju koncepta države kot pravne osebe večinoma neukemu ljudstvu, pri čemer je to v visokem srednjem veku državno oblast pojmovalo personalno. Menilo je, da je oblast istovetna z vladarjevo osebo, torej da obstaja le, dokler je vladar fizično živ. Da bi tak pogled presegli, so vpeljali vladarske insignije kot opredmetenje vladarjeve oblasti, pri čemer njihov obstoj ni bil odvisen od biološkega stanja vladarjevega organizma. Pozneje se je v obliki sodniških insignij razvila zunanja manifestacija sodstva kot komponente oblasti, ki jo je vladar delegiral



na nižjo raven. Avtor se je nato na časovni osi vrnil v antiko in prikazal odnos do simbolov oblasti tiste dobe. Poudaril je, da je bil najpomembnejši atribut magistratske funkcije slonokoščeni kurulski sedež (lat. *sella curulis*). Zanimiva je bila tudi navedba o primernem odnosu rimskih državljanov do magistratov, pri čemer so njihov status stranke sodnih postopkov in naključni mimoidoči razbrali iz insignij. Kronološko je nadaljeval v srednjem in novem veku, kjer se je osredinil zlasti na sodniško palico oziroma žezlo, meč, stol, ornat in knjigo ali kodeks. V sklepnem delu prispevka z naslovom **Sodniške insignije v evropskem pravnem izročilu** je navedel, da je bila sodnikova zunanja podoba dokaj ubrana tako v luči partikularnega kot tudi občepravnega razvoja. Poudaril je, da predstavlja 19. stoletje v razvoju insignij cezuro. Preseganje miselnosti fevdalne družbe in krutega kazenskega pravosodja je namreč narekovala odpoved uporabi sodniške palice in sodniškega meča. Na njuno mesto sta stopila zlasti sodniška veriga in sodniško kladivce. Posebej slednji s kontinentalnopравnim izročilom nima ničesar skupnega. Poudaril je tudi razliko med današnjo prakso, ki izvira iz 19. stoletja, da vsi v dvorani – vključno s sodnikom – med izrekom sodbe stojijo, v srednjem in novem veku pa so morali sodniki sedeti tako med sojenjem kot tudi med izrekom sodbe. Edina sodniška insignija, ki je historično utemeljena in pri nas še vedno v rabi, je sodniška toga.

Slovenske sodniške insignije je naslov drugega dela slikovno zelo bogate monografije, ki ga je pripravil **dr. Tomaž Nabergoj** iz Narodnega muzeja Slovenije. Najprej je namenil pozornost ohranjenim sodniškim palicam in mečem z naših tal. Arheolog je zapisal, da čeprav se tudi v pričujočem delu avtorji najbolj posvečajo sodniškim insignijam ptujskega mestnega sodnika, ne smemo pozabiti, da so vsega skupaj ohranjeni trije sodniški meči in kar deset sodniških palic oziroma žezel, od katerih jih je devet pripadalo trškim ali mestnim sodnikom. Poleg njih med sodniške palice štejemo tudi tako imenovane gorske palice in palice županov kot predsednikov ljudskih sodišč. Dodana vrednost je seznam vseh obstoječih sodniških palic in mečev s podatki o obdobju (v nekaterih primerih celo o letnici) nastanka, materialu, dolžini, imenu sodnika (če je znano), kraju uporabe, lokaciji hrambe ipd. V nadaljevanju se je avtor osredinil na attribute ptujskega mestnega sodnika – sodniško palico in meč s pripadajočo nožnico, ki so izjemni v več pogledih. Ena od posebnosti vseh treh predmetov, ki so kot celota predstavljali sodniške insignije, so napisi, vgravirani bodisi neposredno vanje bodisi v okove, ploščice in trakove na njih, saj razkrivajo imena in letnice delovanja skupno dvaintridesetih mestnih sodnikov od leta 1555 do 1788 ter devetih županov in še štirih mestnih uradnikov od leta 1788 do leta 1894. Avtor je nadaljeval z opisom vseh treh artefaktov ter novimi dognanji, ki bi lahko v prihodnosti olajšala pot do odgovora na vprašanja o njihovem naročilu in izdelavi ter o izvoru mestnega sodnika Jakoba Risa, ki

jih je dal izdelati leta 1555. V tem delu je navedel tudi izsledke naravoslovno-tehničnih analiz, ki so jih izvedli na vseh treh elementih ptujskih sodniških insignij. Med drugim se tako lahko seznanimo tudi z zgradbo predmetov. V predzadnjem delu svojega prispevka je dr. Nabergoj navedel tipološko-kronološko določitev predmetov in primerjave z istovrstnimi artefakti, hranjenimi drugod po srednji Evropi. Za konec je pozornost namenil še znaku izdelovalca meča in mogoči razlagi izvora insignij.

Tretji del z naslovom **Zgodovinski oris uporabe in pomena sodniških insignij na Ptuju** je prispevala **prof. dr. Polona Vidmar** z Oddelka za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. Avtorica je orisala ptujsko mestno sodstvo in sodnika, pri čemer je še posebej poudarila dejstvo, da so meščani svojega sodnika volili sami brez navzočnosti mestnega gospoda, kar je odraz mestne avtonomije najstarejšega mesta na Slovenskem. Po izvolitvi pa je bodoči mestni sodnik za podelitev sodne oblasti kljub temu zaprosil mestnega gospoda, kajti sojenje je predstavljalo pravico, izhajajočo iz kraljeve oblasti. Mestni sodniki sicer niso opravljali zgolj sodnih, temveč tudi upravne in obrambne naloge, ki so izhajale iz ptujskega mestnega statuta. Poleg tega je bil pomemben tudi ekonomsko-socialni status bodočega sodnika, saj so dovolj veliko zasebno premoženje razumeli kot jamstvo za poravnavo škode ob dokazani zlorabi položaja in izhodišče za zastopanje mestnih interesov. Pomembne so bile še poslovne izkušnje, fizična moč, spretnost pri ravnanju z orožjem in poznavanje mestnega prava. Avtorica je opisala predmete, povezane s sojenjem, in njihovo rabo na Ptuju, pri čemer je poudarila vlogo sodniške palice ali žezla kot osrednjega čutila zaznavne reprezentacije sodne oblasti, saj je služila tudi kot prisežni predmet, sodnikovo pokončno držanje insignije ves čas sojenja pa je pomenilo konstitutivni element postopka. Umetnostna zgodovinarica je bralce opozorila na bogato likovno zapuščino, s katero si lahko pomagamo pri ugotavljanju vloge predmetov pri različnih dejanjih, povezanih s podelitvijo sodne oblasti in sojenjem, vendar se moramo zavedati, da ne gre za natančno dokumentacijo dogajanja, zato moramo podobe obravnavati *cum grano salis*. V sklepnem delu svojega prispevka Vidmarjeva obravnava ptujski sodniški meč in palico, ki sta opremljena z več napisi, grbovnima ščitnikoma in upodobitvijo mestnega zavetnika sv. Jurija. Navedla je tudi najpomembnejše družbene in gospodarske značilnosti mesta v času nastanka atributov. Te nam lahko pomagajo razviti in morda nekega dne preveriti hipoteze o orožarski delavnici, v kateri so bile insignije izdelane. Besedilo je sklenila s prikazom primera ljudskega pojmovanja predmetov, povezanih s sojenjem, kajti prgišče prsti z morišča, kamor je padel obsojenčev urin, košček sodne oziroma rabljeve palice, prestopnikov prst, železen žebelj, s katerim so grešnika pribili, kost

mrtvega obsojenca in nekakšno ogrlico so našli v zavoječku, ki ga je meščan in klobučar Stikhl uporabljal kot zaščitni amulet pred roparskimi napadi.

Poslednji del predstavljenega znanstvenega dela z naslovom **Upodobitve sodnikov in njihovih insignij v najstarejših knjigah Centralne pravosodne knjižnice** je prispeval **Igor Zemljič**. Razpisal se je o simbolnih podrobnostih ilustracij dveh najstarejših knjig, ki ju hrani Centralna pravosodna knjižnica. Gre za Bamberški red (*Constitutio Criminalis Bambergensis*) iz leta 1510 in Justinijanove Institucije (*Institutiones*) v beneški izdaji iz leta 1522. Lesorezi iz obeh del, zlasti iz prvega, imajo pomembno informativno vrednost. O tem priča zlasti dejstvo, da ponatise slikovnega materiala v pravnozgodovinski literaturi srečujemo že več kot stoletje. Iz njih razberemo tako potek najpomembnejših faz postopka ter izvršitve sodbe kakor tudi kulturno zgodovino sodstva izpred polovice tisočletja. Seznanijo nas namreč tudi z opravo sodnikov in sodnega osebja, njihovimi insignijami, arhitekturnimi značilnostmi ambienta in pripomočkov za izvedbo dokaznega postopka in njihovo razporeditev pri različnih procesnih dejanjih, ki ima tudi simbolni pomen. Posebej dobrodošle so v tem delu znanstvene monografije reprodukcije ilustracij iz obeh del, saj si bralci tako lažje in nadrobneje predstavljamo opisano. Kljub temu zavedanje morebitnih razkorakov med upodobitvami in dejanskim dogajanjem ne bo odveč.

SKLEP

Izsledki predstavljenega dela, ki ga odlikuje tudi zelo lično oblikovanje, pritrtilno odgovarjajo na vprašanje iz uvoda. Vsi štirje avtorji prikažejo izjemen (simbolni) pomen sodniških insignij kot človeškemu senzornemu aparatu zaznavno manifestacijo oblasti. Menim, da delo ni zanimivo samo za pravnike, arheologe in (umetnostne) zgodovinarje, temveč tudi za ljubitelje slovenske in (srednje)evropske kulturne dediščine. Kakor za pravo, ki družbo (so)oblikuje in se hkrati z njeno preobrazbo spreminja samo, to velja tudi za sodno oblast in njene insignije, ki dokazujejo, da ljudje resnično smo bitja simbolov.

Zala Breclj,

študentka prvostopenjskega študija na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani

AVTORSKI SINOPSIS*Authors' Synopses**Uvodnik*

UDK: 341:005.745(042.5)

PIRC MUSAR, Nataša: Odgovornost zaščititi v teoriji in praksi**Pravnik, Ljubljana 2023, let. 78 (140), št. 3-4**

Predsednica Republike Slovenije Nataša Pirc Musar je v uvodnem govoru konference spomnila, da Slovenija od nekdanj močno podpira načelo odgovornosti zaščititi (Responsibility to Protect – R2P) in je bila del skupine držav, ki so pred skoraj dvajsetimi leti soustvarjale to pomembno načelo. Izpostavila tudi podnebne spremembe kot enega izmed (novih) dejavnikov nestabilnosti in vojne ter ocenila, da se zato v mednarodni skupnosti vse bolj uveljavlja koncept podnebne pravičnosti. Bistvo načela odgovornost zaščititi je po mnenju predsednice priznanje, da se spodbujanje in varstvo človekovih pravic ne ustavita ob državnih mejah. Države imajo primarno odgovornost, da zaščitijo prebivalstvo na svojem ozemlju, mednarodna skupnost pa je skupno odgovorna za zaščito ranljivih skupin pred najhujšimi kršitvami njihovih splošnih človekovih pravic.

Ključne besede: odgovornost zaščititi, genocid, vojna hudodelstva, hudodelstva zoper človečnost, etnično čiščenje, podnebna pravičnost.

Editorial

UDC: 341:005.745(042.5)

PIRC MUSAR, Nataša: Responsibility to Protect in Theory and Practice**Pravnik, Ljubljana 2023, Vol. 78 (140), Nos. 3-4**

In her opening address, the President of the Republic of Slovenia, Nataša Pirc Musar, stated that Slovenia has always been a strong supporter of the Responsibility to Protect (R2P) and was part of a group of countries that co-created this important principle nearly two decades ago. President Pirc Musar also identified climate change as one of the (new) factors of instability and war, concluding that the concept of climate justice is gaining traction in the international community. At the very core of the Responsibility to Protect is the recognition that the promotion and protection of human rights do not stop at national borders. While States have a primary responsibility to protect the population on their territory, the international community shares the responsibility to protect vulnerable groups from most egregious violations of their universal human rights.

Key words: responsibility to protect, genocide, war crimes, crimes against humanity, ethnic cleansing, climate justice.

Znanstveni članek

UDK: 351.95:34

ŠTEMBERGER, Katja: Prepoved *reformatio in peius* v upravnem postopku in nekatera povezana vprašanja**Pravnik, Ljubljana 2023, let. 78 (140), št. 3-4**

Načelo prepovedi *reformatio in peius*, ki je eno temeljnih postopkovnih načel, velja tudi v upravnem postopku, vendar ne v neomejenem obsegu. Upravni postopek se namreč od drugih postopkov razlikuje v tem, da mora v upravnem postopku organ varovati tudi javno korist, varstvo te koristi pa v nekaterih primerih zahteva spremembo odločbe tudi v škodo pritožnika. Prispevek z vidika teorije in sodne prakse analizira načelo prepovedi *reformatio in peius* pri odločanju organov v upravnem postopku, izjeme od tega načela ter nekatera druga povezana vprašanja. V prvem delu prispevek obravnava vsebino prepovedi *reformatio in peius* na splošno ter ureditev tega instituta v nekaterih primerjalnopravnih redih, v drugem delu pa se prispevek osredinja na analizo načela prepoved *reformatio in peius* v slovenski ureditvi upravnega postopka.

Ključne besede: *reformatio in peius*, izjeme od prepovedi *reformatio in peius*, sprememba odločbe v škodo pritožnika, načelo prepovedi *reformatio in peius* pri odločanju organa prve stopnje, nadomestna odločba.

Scientific Article

UDC: 351.95:34

ŠTEMBERGER, Katja: Prohibition of *Reformatio in Peius* in Administrative Procedure and Some Other Related Issues**Pravnik, Ljubljana 2023, Vol. 78 (140), Nos. 3-4**

The principle of the prohibition of *reformatio in peius*, a fundamental procedural principle, is applicable in administrative procedure, though not without limitations. Administrative procedure is distinct from other types of procedures, as it requires the administrative body to protect public interest. In some instances, safeguarding this interest necessitates amending the decision to the appellant's disadvantage. From the perspective of theory and case law, the article analyses the principle of prohibition of *reformatio in peius* within the decision-making of bodies in administrative proceedings, examining the exceptions to this principle and exploring some other related issues. The first section outlines the content of the prohibition of *reformatio in peius* in general and the regulation of this institute in some comparative law regimes. The second section focuses on the analysis of the principle of prohibition of *reformatio in peius* in the Slovenian regulation of administrative procedure.

Key words: *reformatio in peius*, exceptions to the prohibition of *reformatio in peius*, modification of the decision to the detriment of the appellant, the principle of the prohibition of *reformatio in peius* in the decision-making of a first-instance body, a replacement decision.

Znanstveni članek

UDK: 347.962

347.9:342.7:061.1EU

KRABONJA, Andreja: Zagotavljanje sodniške neodvisnosti prek sistema imenovanja in razrešitev sodnikov v sodni praksi Evropskega sodišča za človekove pravice**Pravnik, Ljubljana 2023, let. 78 (140), št. 3-4**

Prispevek obravnava stališča Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP) v zvezi z imenovanji in razrešitvami sodnikov z vidika zagotavljanja neodvisnosti sodnikov predvsem od izvršilne in zakonodajne veje oblasti. Predstavljene so nekatere (naj)pomembnejše odločitve ESČP iz novejšje sodne prakse, v katerih je ESČP ugotovilo kršitev konvencijskih pravic v konkretnih postopkih imenovanj in razrešitev sodnikov oziroma predsednikov sodišč, hkrati pa je posredno presojalo tudi ureditev sodstva vključno s sistemom imenovanja in razrešitev sodnikov v državah pogodbenicah. Čeprav je praviloma vpliv ESČP na zagotavljanje vladavine prava in institucionalne neodvisnosti sodstva omejen oziroma zgolj posreden, saj lahko ESČP le vzpostavi in izoblikuje določene minimalne standarde varstva človekovih pravic v individualnih postopkih, pa ESČP zagotovo vpliva tudi na izboljšanje ureditve sodstva v posameznih državah in povzroči marsikatero spremembo zakonodaje na tem področju. Predstavljena sodna praksa kaže, da prav na področju zagotavljanja neodvisnosti sodstva vpliv ESČP zaradi njegovega opredeljevanja tudi do sistemskih vprašanj ureditve sodstva ni zanemarljiv, čeprav sodna praksa ESČP na tem področju odpira tudi nekatera vprašanja.

Ključne besede: sodniška neodvisnost, imenovanje sodnikov, razrešitev sodnikov, Evropsko sodišče za človekove pravice, načelo delitve oblasti, vladavina prava.

*Scientific Article*UDC: 347.962
347.9:342.7:061.1EU**KRABONJA, Andreja: Ensuring Judicial Independence through the System of Appointment and Dismissal of Judges in the Case-Law of the European Court of Human Rights****Pravnik, Ljubljana 2023, Vol. 78 (140), Nos. 3-4**

This article examines the views of the European Court of Human Rights (the ECtHR) on the appointment and dismissal of judges from the perspective of ensuring the independence of judges, particularly from the executive and the legislature. It presents some of the (most) important recent decisions, in which the ECtHR found a violation of Convention rights in individual procedures for appointing and dismissing judges or court presidents, and indirectly assessed the regulation of the judicial system in the Contracting States, including the system for appointing and dismissing judges. Although the ECtHR's influence on safeguarding the rule of law and the institutional independence of the judiciary is generally limited or only indirect, since it can only establish and develop certain minimum standards of human rights protection in individual proceedings, it can nevertheless have an impact on improving the organisation of the judiciary within the Contracting States and it has in fact encouraged a number of changes of legislation in the relevant field. The presented case law demonstrates that the ECtHR's influence in ensuring the independence of the judiciary is not insignificant, as the ECtHR also addresses systemic issues of the organisation of the judiciary, though its case law in this field has also raised some issues.

Key words: judicial independence, appointment of judges, dismissal of judges, European Court of Human Rights, separation of powers, rule of law.

Drugi članki in prispevki

UDK: 378:34(497.4Ljubljana)

KORITNIK, Boštjan: Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani že kar 30. na svetu**Pravnik, Ljubljana 2023, let. 78 (140), št. 3-4**

Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani je bila na lestvici Nica.team o uspešnosti na tekmovanjih *moot court* za leto 2022 uvrščena na 1. mesto v Sloveniji, 13. mesto v Evropi in 30. mesto na svetu. To pomeni, da je bilo leto 2022 za našo fakulteto še boljše kot leto 2021 – ko smo bili denimo uvrščeni na 43. mesto na svetu –, čeprav smo bili že v preteklosti na takih študentskih tekmovanjih odlični. Tekmovanja *moot court* so simulacije sodnih in arbitražnih postopkov, v katerih študentje nastopajo v vlogi pooblaščenecv strank v sporu. Tekmovanja potekajo v različnih jezikih (običajno angleščina, toda tudi francoščina je kar pogosta), študenti pa obravnavajo aktualna pravna oziroma družbena vprašanja z zelo raznolikih pravnih področij, na primer prava Evropske unije, mednarodnega gospodarskega prava, prava človekovih pravic, kazenskega prava, azilnega prava in vesoljskega prava.

Ključne besede: Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Nica.team, *moot court*, tekmovanje, študenti, simulacija.

Other Articles and Contributions

UDC: 378:34(497.4)Ljubljana)

KORITNIK, Boštjan: University of Ljubljana Faculty of Law 30th in the World**Pravnik, Ljubljana 2023, Vol. 78 (140), Nos. 3-4**

In the 2022 Moot Court competitions, the Faculty of Law at the University of Ljubljana achieved an exceptional ranking on the Nica.team performance scale: 1st in Slovenia, 13th in Europe, and an impressive 30th globally. This result marks a notable improvement from 2021 when our esteemed faculty secured the 43rd position worldwide, itself a testament to our excellence in these student-led competitions. Moot Court competitions serve as simulations of court and arbitration proceedings, with students stepping into the roles of dispute parties' delegates. The competitions, typically conducted in English or French, require students to address timely legal and social issues across a broad spectrum of law fields. These include European Union law, international commercial law, human rights law, criminal law, asylum law, and space law, among others.

Key words: University of Ljubljana Faculty of Law, Nice.team, moot court, competition, students, simulation.

Drugi članki in prispevki

UDK: 34:004(091)

TOMAŽIČ, Anton: 50 let pravne informatike v Sloveniji**Pravnik, Ljubljana 2023, let. 78 (140), št. 3-4**

Čeprav so prvi projekti pravnega informacijskega sistema obstajali že v Jugoslaviji (RSPOUP), so se šele z uvedbo proste podjetniške pobude ter razvojem osebnih računalnikov ustvarili pogoji za učinkovito pomoč pravnikom pri njihovem delu. V pionirskem obdobju je imela vodilno vlogo Sekcija za računalništvo pri Društvu pravnikov v gospodarstvu, ki je organizirala tečaje »Pravnik in računalnik« ter vsakoletno računalniško delavnico v okviru Dnevov slovenskih pravnikov v Portorožu. Prelomna točka je bila profesionalizacija pravne informatike z ustanovitvijo družbe IUS SOFTWARE in njenega pravnega informacijskega sistema IUS-INFO in tudi uvedba predmeta Pravna informatika na pravnih fakultetah v Ljubljani in Mariboru. Kakovost vseh vrst pravnih besedil pa se je še zlasti začela izboljševati v zadnjih dveh desetletjih z moduli umetne inteligence, ki bodo v pravu postali osnova za vse nadaljnje modernizacije ter povečanje učinkovitosti.

Ključne besede: informatika, informacijski sistem, umetna inteligenca, računalnik, društvo, pravnik, pravna fakulteta.

Other Articles and Contributions

UDC: 34:004(091)

TOMAŽIČ, Anton: 50 Years of Legal Informatics in Slovenia**Pravnik, Ljubljana 2023, Vol. 78 (140), Nos. 3-4**

Although the first legal information system projects already existed in Yugoslavia (RSPOUP), it was not until the introduction of a free business initiative and the development of personal computers that the conditions for effective assistance to lawyers in their work were created. During the pioneering period, the Computer Science Section of the Society of Business Lawyers took the lead by organising “Lawyer and Computer” courses and an annual computer workshop as part of the Days of Slovenian Jurists in Portorož. The turning point was the professionalisation of legal informatics with the establishment of IUS SOFTWARE company and its legal information system IUS-INFO, as well as by the introduction of the Legal Informatics course at law faculties in Ljubljana and Maribor. The quality of all types of legal texts has been significantly improved over the last two decades with artificial intelligence modules, which will serve as the legal basis for all future modernisation and efficiency gains.

Key words: informatics, information system, artificial intelligence, computer, society, jurist, law faculty.

Drugi članki in sestavki

UDK: 341.23:005.745(049.3)

SANCIN, Vasilka: Odgovornost zaščititi in njene omejitve ter še neizrabljene priložnosti**Pravnik, Ljubljana 2023, let. 78 (140), št. 3-4**

Mednarodna znanstvena konferenca Odgovornost zaščititi v teoriji in praksi (*Responsibility to Protect in Theory and Practice*), ki je potekala 11. in 12. maja 2023 na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, je obeležila desetletje od začetka niza bienalnih mednarodnih interdisciplinarnih znanstvenih konferenc o načelu R2P na Pravni fakulteti, ki v razpravi združuje teoretike, raziskovalce in praktike različnih področij, pomembnih za uresničevanje R2P, z vseh koncev sveta. Potekala je pod častnim pokroviteljstvom predsednice Republike Slovenije Nataše Pirc Musar, ki je v uvodnem nagovoru izrazila odločno podporo Republike Slovenije odgovornosti zaščiti in poudarila, da spodbujanje in varstvo človekovih pravic presegata državne meje. Te konference R2P tako odločilno pripomorejo k umeščanju Slovenije med vodilne podpornice aktivnosti, ki prispevajo k zaščiti prebivalstva pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, hudodelstvi zoper človečnost in etničnim čiščenjem.

Ključne besede: odgovornost zaščititi, genocid, vojna hudodelstva, hudodelstva zoper človečnost, etnično čiščenje, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani.

Other Articles and Contributions

UDC: 341.23:005.745(049.3)

SANCIN, Vasilka: The Responsibility to Protect and its Limits and Untapped Opportunities**Pravnik, Ljubljana 2023, Vol. 78 (140), Nos. 3-4**

The international scientific conference Responsibility to Protect in Theory and Practice, held on 11 and 12 May 2023 at the Faculty of Law of the University of Ljubljana, marked the tenth anniversary of the launch of the series of biennial international interdisciplinary scientific conferences on the principle of R2P at the Faculty of Law of the University of Ljubljana, which brings together theoreticians, researchers and practitioners from various fields relevant to the implementation of R2P from all over the world. It was held under the honorary patronage of the President of the Republic of Slovenia, Nataša Pirc Musar, who in her opening address expressed the strong support of the Republic of Slovenia to R2P and stressed that the promotion and protection of human rights transcends national borders. These R2P conferences have made a significant contribution to positioning Slovenia as a leading supporter of activities that help protect populations from genocide, war crimes, crimes against humanity and ethnic cleansing.

Key words: responsibility to protect, genocide, war crimes, crimes against humanity, ethnic cleansing, University of Ljubljana Faculty of Law.

Prikaz knjige

UDK: 347.962.081.6(497.4:4)

BRECELJ, Zala: Sodniške insignije v evropskem in slovenskem pravnem izročilu**Pravnik, Ljubljana 2023, let. 78 (140), št. 3-4**

Prispevek je prikaz znanstvene monografije Sodniške insignije v evropskem in slovenskem pravnem izročilu avtorjev Vida Žepiča, dr. Tomaža Nabergoja, dr. Polone Vidmar in Igorja Zemljiča. Gre za dragocen in lično zasnovan prikaz delčka slovenske in (srednje)evropske kulturne dediščine, saj nam z vidikov štirih različnih strok ponuja vpogled v nekatere vidike pravnega življenja in kulturne zgodovine sodstva od antike do 19. stoletja.

Ključne besede: simbolika, pravna tradicija, sodniške insignije, sodniški meč, sodniška palica, kulturno izročilo.

Book Review

UDC: 347.962.081.6(497.4:4)

BRECELJ, Zala: Judicial Insignia in European and Slovenian Legal Tradition**Pravnik, Ljubljana 2023, Vol. 78 (140), Nos. 3-4**

This article provides an overview of the monograph *Judicial Insignia in European and Slovene Legal Tradition* (Sodniške insignije v evropskem in slovenskem pravnem izročilu) written by Vid Žepič, Dr. Tomaž Nabergoj, Dr. Polona Vidmar, and Igor Zemljič. This meticulously researched work delves into the legal traditions and the judicial cultural history from antiquity to the 19th century, exploring the role of symbols in shaping our understanding of this heritage. By synthesising perspectives from four distinct fields of research, the authors reveal the intricate relationships between symbols and legal history, providing a rich and nuanced portrait of both Slovenian and (Central) European cultural heritage.

Key words: symbolism, legal tradition, judicial insignia, judicial swords, judicial staves, cultural heritage.

NAVODILA ZA AVTORJE

1.

Pravnik praviloma objavlja le dela, ki še **niso bila objavljena in tudi ne poslana v objavo** drugemu časopisu. Če pisec že objavljenega prispevka meni, da so posebni razlogi tudi za objavo v Pravniku, mora sporočiti, kje je bil sestavek objavljen oziroma komu je bil poslan v objavo. Če pisec v svojem prispevku navaja ugotovitve, ki jih je argumentiral in/ali izvajal že v kakem svojem drugem delu, je korektno do izdajatelja oziroma založnika tistega besedila, da v sprotni opombi navede, da je o tem že pisal in kje. Če pa dele besedila iz svojega v Pravniku objavljenega članka v identični obliki objavi v drugi publikaciji, mora navesti, da je o tem (širše) že pisal v članku, ki je bil objavljen v reviji Pravnik. Če je bil prispevek pripravljen na podlagi kakšnega drugega prispevka, tj. besedila, ki je bilo pripravljeno z drugim namenom (seminarska naloga, diplomska, magistrska ali doktorska naloga, poglavje v kakem drugem, morda še ne objavljenem knjižnem delu ipd.), je treba to v prvi sprotni opombi izrecno navesti.

Primer: Prispevek je bil pripravljen na podlagi magistrske naloge z naslovom *Hitri postopek in pravna sredstva v ZP-1*, ki sem jo avtor pod mentorstvom dr. Janeza Novaka uspešno zagovarjal 5. maja 2016 na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.

Avtor za uredništvo navede tudi razlike med obema besediloma (npr. v obsegu, upoštevanih novejših podatkih in dodatnih virih), uredništvo pa presodi, ali je objava prispevka primerna.

2.

Prispevki naj bodo poslani po e-pošti (bostjan.koritnik@revija-pravnik.si).

Prispevki morajo biti jezikovno neoporečni, sicer bo besedilo avtorju vrnjeno v popravo oziroma bo objava prispevka zavrnjena. Naslov prispevka in naslovi prve ravni morajo biti zapisani z verzalkami (tj. velikimi tiskanimi črkami), naslovi nižjih ravni pa z malimi črkami. Ime in priimek pisca z izobrazbo, znanstvenim naslovom in/ali akademsko stopnjo ter funkcijo in institucijo, v kateri je zaposlen, naj bosta navedena pod naslovom.

Primer: **Janez Novak**, univerzitetni diplomirani pravnik, doktor upravnih znanosti, svetovalec uprave, Tax-Lex, d. d., Ljubljana.

3.

O objavi odloči uredniški odbor na podlagi pozitivne recenzije, ki je pridobljena v postopku t. i. dvojne anonimizirane recenzije (angl. *double blind review*), ko ne

avtor in ne recenzent (slednji seveda le do morebitne objave članka) ne vesta za ime drugega. Za ta namen mora avtor uredništvu že ob oddaji članka sporočiti, kdo so »kontaminirani« strokovnjaki, ki dejstvo, da je avtor pripravil ta prispevek, že poznajo, saj ti v postopku recenziranja ne smejo sodelovati. Avtorju se odločitev o (ne)objavi oziroma potrebi po dopolnitvi/popravi prispevka sporoči skupaj z (anonimizirano) obrazložitvijo recenzenta.

Prispevke razvršča v rubrike revije uredniški odbor, če pa avtor želi, da se njegov sestavek uvrsti v določeno rubriko, naj to posebej navede. Pri člankih mora pripraviti **sinopsis v slovenščini in angleščini (vključno s prevodom naslova) ter ključne besede v obeh jezikih zaradi spletnega iskalnika**. Sinopsis naj obsega največ 15 vrstic, v enem odstavku. Najprej naj bosta navedena priimek (v celoti z velikimi črkami) in ime pisca, nato pa naslov članka in označba revije.

Primer: NOVAK, Janez: Pravna sredstva v ZP-1, Pravniki, Ljubljana 2008, let. 63, št. 1–3 *oziroma* NOVAK, Janez: Legal Remedies in ZP-1, Pravniki, Ljubljana 2008, Vol. 63, Nos. 1–3.

Avtor lahko, kar je zaželeno, pripravi tudi daljši povzetek v angleščini, ki bo objavljen za člankom v slovenščini. S tem bo dosegel preprostejše razširjanje idej prispevka med tujimi bralci.

Pravnik objavlja prispevke tudi v tujih jezikih (angleščina, francoščina, nemščina, italijanščina, hrvaščina, srbsščina; v latinici), kadar je za to poseben razlog, ki ga avtor sporoči uredništvu, in ga uredništvo na tej podlagi sprejme v objavo. Besedilo mora biti v takem primeru prav tako jezikovno neoporečno, saj podrobnejšega pregleda besedila v tujem jeziku uredništvo ne opravlja, mora pa avtor pripraviti poleg krajših povzetkov v slovenščini in angleščini iz prvega odstavka te točke navodil tudi daljši povzetek v slovenskem jeziku, v dolžini približno 6.000 do 10.000 znakov. V posamezni številki ne bo objavljen več kot en članek v tujem jeziku.

4.

Obseg prispevka je odvisen od teme, ki jo avtor obravnava, pri tem pa je treba upoštevati temeljno vsebinsko zasnovo revije, ki naj bi pokrivala čim več pravnih področij. V rubriki Članki naj prispevki obsegajo največ dve avtorski poli (60.000 znakov s presledki oziroma približno 30 strani s presledkom med vrsticami 1,5) in drugi prispevki v obsegu do ene avtorske pole (30.000 znakov s presledki oziroma do približno 15 strani s presledkom med vrsticami 1,5). Vse pa je šteto skupaj s sprotnimi opombami in seznamom literature. Za objavo prispevkov z večjim obsegom se je treba dogovoriti z uredništvom, v primeru vsebinskih razlogov pa se avtor odpove morebitnemu honorarju, ki ga uredništvo nameni za dodatne stroške obdelave daljšega besedila.

— 5.

Na koncu članka naj bo pri prispevkih, ki so daljši od 30.000 znakov, vedno **seznam uporabljenih virov** s popolnimi bibliografskimi podatki (glej 7. točko) po abecednem redu priimkov, spletne strani pa naj bodo navedene posebej. V tem primeru se v sprotnih opombah (pod črto) navedejo samo prva črka imena in priimek s pristavkom »nav. delo« in stran uporabljenega vira.

Primer: J. Novak, nav. delo, str. 55.

V neposredno sledečih sprotnih opombah pa se zapiše zgolj »Prav tam.« oziroma – če je le stran istega vira druga – »Prav tam, str. 56.«

Če je isti pisec naveden z več deli, se dopiše leto, v katerem je bilo delo objavljeno.

Primer: J. Novak, nav. delo (2005), str. 55.

Če je na koncu prispevka seznam uporabljenih virov, pri spletnih straneh ni treba pisati datuma zadnjega ogleda (ker je ta podatek v seznamu literature).

Opombne številke se pišejo za ločili. Sprotne opombe se končajo s končnim ločilom.

— 6.

Če prispevku ni priložen seznam uporabljenih virov, se navedejo popolni bibliografski podatki (glej 7. točko) samo v tisti opombi, kjer se delo prvič pojavi, pozneje pa se navedejo samo ime in priimek avtorja s pristavkom »nav. delo« in stran uporabljenega vira.

Primer: J. Novak, nav. delo, str. 55.

— 7.

Popolni bibliografski podatki obsegajo:

- **pri knjigah:** ime in priimek pisca, naslov knjige (pri večkratnih izdajah tudi označbo številke izdaje), morebitnega prevajalca in praviloma založbo ter kraj in leto izdaje.

Primer: Janez Novak: Pravna sredstva v ZP-1. Druga izdaja, prevod Mitje Anglista, Pravna založba, Ljubljana 2008.

- **pri zbirkah člankov in poglavjih v knjigah:** poleg pisca članka in naslova ter strani obsega citiranega članka oziroma poglavja tudi naslov zbirke oziroma knjige ter imena in priimki avtorjev oziroma morebitnih urednikov, z označbo, če gre za urednike (ur.).

Primer: Janez Novak: Pravna sredstva v ZP-1, v: Darja Kovač, Luka Kocmut in Mitja Golob: Inflacija prekrškov. Pravna založba, Ljubljana 2008, str. 40–80.

Če so avtorji oziroma uredniki več kot trije, zadošča navedba priimka in imena prvega navedenega ob zbirki, zborniku ali knjigi, nato pa navedba »in drugi«

Primer: Janez Novak: Pravna sredstva v ZP-1, v: Darja Kovač in drugi: Inflacija prekrškov. Pravna založba, Ljubljana 2008, str. 40–80.

- **pri člankih iz revij:** ime in priimek pisca, naslov članka in naslov revije z navedbo letnika, leta izdaje in številke ter strani navedenega članka.

Primer: Janez Novak: Pravna sredstva v ZP-1, v: Pravnik, 125 (2008) 5-8, str. 202–233; številke pomenijo: letnik 125 (leto izdaje 2008), številka revije 5–8.

- **pri spletnih straneh:** simbol < pred in simbol > za imenom spletne strani, brez hiperpovezave in z datumom – mesec se tu zapisuje s številko – v oklepaju.

Primer: <www.pf.uni-lj.si> (5. 5. 2016).

8.

Če se članek sklicuje na **zakonski ali drug pravni predpis**, se ta prvič navede s polnim naslovom že v besedilu z uradno kratico v oklepaju.

Primer: To pa izhaja že iz delitve poglavij v Zakonu o prekrških (ZP-1).

Če uradne krajsave ni, jo izbere pisec.

Primer: To pa izhaja že iz delitve poglavij v Pravilniku o organizacijski strukturi prekrškovnih organov (v nadaljevanju: Pravilnik).

Hkrati se v **sprotni opombi navede številka uradnega lista** (z okrajšanim zapisom letnice), v katerem je bil citirani akt objavljen.

Primer: Uradni list RS, št. 50/07.

9.

Sodne odločbe je treba citirati tako, kot jih označuje sodišče, ki jih je izdalo.

Primer navajanja odločbe Ustavnega sodišča RS:

odločba Ustavnega sodišča RS U-I-23/08 z dne 5. junija 2008.

10.

Avtor mora – ob vsaki prvi objavi – **uredništvu poslati:**

davčno številko in davčni urad, naslov stalnega bivališča (ulica, hišna številka, poštna številka, kraj), naslov za dostavo gradiva v zvezi z objavo v reviji Pravniki (na primer službeni naslov), številko transakcijskega računa (TRR) in točen naziv banke, svojo telefonsko številko in številko mobilnega telefona ter e-poštni naslov.

Morebitne spremembe mora avtor sporočiti uredništvu.

Avtor se s posredovanjem prispevka v objavo strinja z določili založniške pogodbe, ki je na voljo na <www.revija-pravnik.si/sl/Za+avtorje>. Po objavi prispevka bo avtor prejel izpolnjeno pogodbo v elektronski obliki, ki naj jo čim prej odtisne, podpiše in skenirano prek e-pošte vrne uredništvu. Honorirajo se le prispevki, ki so kategorizirani kot znanstveni in izjemoma naročena dela.

Sodelavce revije prosimo, da ta navodila upoštevajo, sicer bo uredništvo objavo prispevka zavrnilo.

Za uredniški odbor odgovorna urednica
dr. Dragica Wedam Lukić

MANUSCRIPTS PREPARATION AND SUBMISSION GUIDELINES FOR PUBLICATION IN THE JOURNAL THE JURIST (PRAVNIK)*

— 1.

As a rule, *The Jurist* only publishes manuscripts which **had neither been published nor sent for publication to any other publisher**. If the author of an already published manuscript considers that special reasons for publishing the same manuscript in *The Jurist* exist, he/she must notify the editor and provide information on where the manuscript has already been published or to which publisher it has been sent for publication. The author has to emphasize the distinctions between the both manuscripts, e.g. in the scope of the manuscript, new information or new data and new sources. It is for the editorial board to decide whether the manuscript is suitable for publication. If the author repeats some of the findings already publicised in some other manuscript, it is only fair to the other publisher to state in the footnote that he/she has already discussed the issue and where the arguments could be found. The same goes *vice versa*, i.e. if the same arguments, already published in *The Jurist*, are used in another manuscript, it has to be stated that the matter has already been discussed in *The Jurist* and in which issue. If the manuscript has been prepared on the basis of another text, i.e. a text prepared for another purpose (doctoral thesis, master's thesis, research etc.), this fact has to be noted in footnote 1 of the manuscript.

— 2.

Manuscripts should be sent in **electronic format** to the following e-mail address: bostjan.koritnik@revija-pravnik.si.

Manuscripts have to be grammatically correct, otherwise the manuscript may be returned to the author or its publication rejected. The title of the manuscript should be written in bold capital letters. The titles in the body of the manuscript should be numbered and written in capital letters; subtitles should be numbered and written in bold lower case letters.

The first and last name of the author, with the scientific and/or academic title, function, and institution of his/her employment should be mentioned below the main title of the manuscript.

Example: **John Smith**, LL.B., doctor of laws, professor at the Faculty of Law, University of Ljubljana

* Prepared with the kind assistance of Grega Strban, Ph.D., Faculty of Law, University of Ljubljana, and Matej Accetto, Ph.D., Faculty of Law, University of Ljubljana.

3.

The author may suggest the classification for his/her manuscript. The final decision on publication is made by the editorial board upon a positive double-blind peer review. To facilitate this review process, the author should remove any identifiable information in the body of the manuscript from the version submitted for review, and should inform the editorial board of the names of any experts who would for any reason, such as collaboration or previous familiarity with the manuscript, be unable to conduct a blind review. The author shall be informed of the decision on the publication as well as a possible request for revision, along with the (anonymized) explanation of the reviewer.

Manuscripts should be accompanied by an abstract and up to five key words, both in Slovenian and English. The cost of preparing the Slovenian abstract (EUR 30.00) may be deducted from the potential author's fee if provided by the editorial board upon request of the author. Abstract should not be longer than 15 lines (or span more than one paragraph), and should include the last name (in capital letters) and first name of the author as well as the title of the manuscript in the corresponding language. The editor will add the information on the volume and issue of *The Jurist*, and the numbers of pages of the published manuscript.

Example: SMITH, John: Pravna sredstva v civilnem procesnem pravu, Pravnik, Ljubljana 2008, let. 63, št. 1–3

... (15 lines of abstract and 5 key words in Slovenian language)

SMITH, John: Legal Remedies in the Civil Procedural Law, Pravnik, Ljubljana 2008, Vol. 63, Nos. 1–3.

... (15 lines of abstract and 5 key words in English language)

The Jurist publishes manuscripts in Slovenian but also in selected other languages (English, German, Italian, Croatian and in Serbian – Latin script), when there is a special reason to do so. The later has to be communicated to the editorial board, which decides on the publication of the manuscript in the suggested language. Manuscript in a foreign language has to be grammatically correct. The editorial board does not perform corrections. In addition to the short (15-line) abstract with five key words in Slovenian and English, the manuscript must also be accompanied with a longer abstract (of 1.000 words) in Slovenian.

4.

The **scope of the manuscript** depends on its subject. One of the basic aims of the journal is to cover all fields of law. Under headings “Articles” and “Discussions” the manuscript should not be longer than 10.000 words, i.e. approximately 30 pages with 1.5 spacing between the lines. Other manuscripts should not be longer than 5.000 words, i.e. approximately 15 pages with 1.5 spacing between

the lines. Footnotes and the bibliography count towards this limit. An advance agreement with the editor is required for longer manuscripts.

5.

Bibliography should be presented at the end of the manuscript, with full bibliographical information, in the alphabetical order of the last names of the authors/editors. Consulted internet sites should be enumerated separately.

In the **footnotes** only the first letter of the first name and the last name with the “*op. cit.*”, and exact page should be mentioned.

Example: J. Smith, *op. cit.*, p. 55.

In case the same author is represented with more than one publication, the year is added in parentheses.

Example: J. Smith, *op. cit.* (2009), p. 55.

If in the footnotes immediately following the previous one the same source is cited again, “*Ibidem*” should be used, with the page number(s) added if distinct from the previous one.

Example: *Ibidem*.

Example: *Ibidem*, p. 56.

Footnotes are inserted after the separator, e.g. after a full-stop. Footnotes end with a separator, e.g. with a full-stop. It is not necessary to cite the date of accessing the internet site (this information is in the list of sources at the end of the manuscript).

In short presentations where there is no list of sources and literature at the end of the manuscript, in the footnote first mentioning the author and the publication full bibliographical information should be cited. The same rule should be applied in the longer abstract.

6.

Full bibliographical information should comprise:

- **Books:** First and last name of the author, book title (also the number of the edition, if applicable), translator (if applicable), publisher, place and year of publication.

Example: John Smith: Legal Remedies in the civil procedural law. 2nd Edition, translation Janez Novak, Legal publishing, Ljubljana 2010.

- **Collection of articles or parts of books:** next to the author, title and exact pages of the article or the book part, also the title of the collection/book, first and last names of authors or editor(s) (marked Ed. or Eds.) should be mentioned.

Example: John Smith: Legal Remedies in the civil procedural law, in: Janez Novak, Maja Medved (Eds.), Civil procedural law. Legal publishing, Ljubljana, 2010, p. 52–79.

If there are more than three authors or editors, it suffices to cite the first one mentioned, followed by the abbreviation “*et. al.*”.

Example: John Smith: Legal Remedies in the Civil Procedural Law, in: Janez Novak et.al., Civil procedural law. Legal publishing, Ljubljana 2010, p. 52–79.

- **Journal articles:** First and last name of the author, title of the article, name of the journal with citing the volume number, year of publishing, issue number, and pages of the article.

Example: John Smith: Legal Remedies in the civil procedural law, in: Pravniki, 127 (2010) 5-8, p. 202–233.

The numbers represent Volume 127 (year 2010) issue number 5-8.

- **Internet sites:** inequality signs (< and >) before and after citing the internet site, no hyperlink, with the date in parentheses.

Example: <www.pf.uni-lj.si> (5/5/2010).

—— 7.

If **legislative act or other legal text** is being cited, it should be accompanied with the full title in the body of the manuscript, with an official abbreviation in parentheses.

Example: As regulated in the Pension and Invalidity Insurance Act (PIIA).

If there is no official abbreviation one (possibly settled) abbreviation should be given by the author.

Example: As regulated in the Pension and Invalidity Insurance Act (hereafter PIIA).

At the same time in the footnote the place of publication (usually Official Gazette) of the legislative act or other legal text should be cited.

Example: ¹⁰ Official Gazette RS, No. 106/99.

—— 8.

Judicial decisions should be cited as marked by the issuing court of law.

Example: Case C-228/07 *Petersen* [2008] ECR I-6989, para. 42.

9.

Upon agreement to have their article published, authors **have to send the following data** to the editorial board: tax number and tax authority, full address, address for sending materials regarding the publication of the contribution (for example the address at work), bank account number, full name of the bank, phone and/or mobile phone number, e-mail address.

Potential changes of these data should be notified to the editorial board.

By sending his/her manuscript, the author agrees with the provisions of the publishing contract provided at <www.revija-pravnik.si/sl/Za+avtorje>. The editorial board may explain those provisions and/or provide an English translation upon request. After the publication of the manuscript the author will receive two copies of the publishing (copy-rights) contract and should return one signed copy as soon as possible.

Authors are **kindly requested to follow these guidelines**. Otherwise the publication of the manuscript may be rejected.

For the Editorial Board
Editor in Chief

Dragica Wedam Lukić, Ph.D., Professor

UPUTE ZA AUTORE*

1.

Pravnik u pravilu objavljuje samo radove koji još **nisu bili niti objavljeni niti poslani na objavu** drugom časopisu. Ako pisac već objavljenog djela smatra da postoje posebni razlozi i za objavu u Pravniku, mora javiti gdje je djelo bilo objavljeno odnosno kome je bilo poslano na objavu. Ako pisac u svome djelu navodi otkrića koja je argumentirao i/ili već izrazio u nekom svojem drugom djelu, korektno je od izdavatelja odnosno izdavača tog teksta, da u bilješci navede da je o tome već pisao i gdje. Ako dijelove teksta iz svog članka objavljenog u Pravniku u identičnom obliku objavi u drugoj publikaciji, mora navesti da je o tome (šire) već pisao u članku koji je bio objavljen u reviji Pravnik. Ako je djelo bilo pripremljeno na osnovi kojeg drugog djela, tj. teksta koje je bilo pripremljeno s drugačijom namjenom (seminarski rad, diplomski, magistarski ili doktorski rad, poglavlje u kojem drugom, možda još neobjavljenom književnom radu i sl.), to je potrebno izričito navesti u prvoj bilješci.

Primjer: Djelo je bilo pripremljeno na osnovi magistarskog rada naslova Brzi postupak i pravna sredstva u Prekršajnom zakonu, kojeg je sam autor pod mentorstvom dr. Janeza Novaka uspješno obranio 5. svibnja 2008. godine na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani.

Autor za uredništvo treba navesti i razlike između oba teksta (npr. u opsegu, u novijim podacima i dodatnim izvorima koji su uzeti u obzir), a uredništvo će odlučiti je li objava djela prikladna.

2.

Radovi moraju biti poslani putem e-pošte (bostjan.koritnik@revija-pravnik.si).

Radovi moraju biti jezično besprijekorni, u suprotnom će se tekst vratiti autoru na popravak odnosno objava djela bit će odbijena. Naslov djela i naslovi prve razine moraju biti napisani velikim tiskanim slovima, dok naslovi nižih razina moraju biti napisani malim slovima. Ime i prezime pisca s obrazovanjem, znanstvenim nazivom i/ili akademskim stupnjem te funkcijom i institucijom u kojoj je zaposlen, navode se ispod naslova.

* Prijevod je rad Nikoline Krtinić, sudskog tumača za hrvatski jezik (e-mail: knikolina@gmail.com). Izmijene su rad Boštjana Koritnika.

Primjer: **Hrvoje Novak**, sveučilišni diplomirani pravnik, doktor upravnih znanosti, docent na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, savjetnik uprave, Tax-Lex, d. d., Zagreb.

3.

O objavljivanju odlučuje uređivački odbor na temelju pozitivne dvojne anonimne recenzije (eng. double blind review), kod koje recenzentima nije poznato ime autora do objave članka. Radi toga autor treba uredništvu kod predaje članka javiti imena »kontaminiranih« stručnjaka, kojima je poznato, da je autor pripremio taj članak. Ti stručnjaci u postupku recenzije ne smiju sudjelovati. Autoru se informacija o (ne)objavi odno-sno potrebi da se članak dopuni/ispravi javlja zajedno sa objašnjenjem anonimnog recenzenta.

Radove razvrstava u rubrike revije urednički odbor, a ako autor želi da se njegov rad uvrsti u određenu rubriku, neka to posebno navede. Kod članaka se mora pripremiti **sinopsis na slovenskom i engleskom jeziku (uključujući i prijevod naslova) te ključne riječi na oba jezika zbog internetske/web tražilice**. Sinopsis može imati obim od najviše 15 redova. Prvo neka se navedu prezime (u cijelosti s velikim slovima) i ime pisca, a zatim naslov članka i oznaka revije.

Primjer: NOVAK, Hrvoje: Pravna sredstva u Prekršajnom zakonu, Pravnik, Ljubljana 2008, god. 63, br. 1–3 *odnosno* NOVAK, Hrvoje: Legal Remedies in the Minor Offences Act, Pravnik, Ljubljana 2008, Vol. 63, Nos. 1–3.

Autor može – uredništvo to priželjkuje – pripremiti i duži sažetak na engleskom jeziku, koji će biti objavljen nakon članka na izvornom jeziku (koji dakle nije engleski). Time će postići jednostavnije širenje ideja djela među inozemnim čitateljima.

Pravnik objavljuje djela i na inozemnim jezicima (engleski, francuski, njemački, talijanski, hrvatski, srpski; u latinici), kad za to postoji poseban razlog, o kojem autor treba obavijestiti uredništvo i kojeg uredništvo na toj osnovi prihvati u objavu. U tom slučaju tekst mora biti i jezično besprijekoran jer uredništvo ne lektorira tekstove na inozemnom jeziku, a autor mora, uz kraće sažetke na slovenskom i engleskom jeziku iz prvog stavka ove točke uputa, pripremiti i duži sažetak na slovenskom jeziku, u duljini od približno 6.000 do 10.000 znakova. U pojedinačnom broju neće biti objavljen više od jedan članak na inozemnom jeziku.

4.

Opseg djela zavisi od teme koju autor obrađuje, ali pritom je potrebno poštivati temeljnu sadržajnu osnovu revije koja bi trebala pokrivati što više pravnih područja. U rubrici Članci radovi trebaju imati maksimalan opseg od dvije autorske pole (60.000 znakova s razmacima odnosno približno 30 strana s razmacima

između redova 1,5), a i drugi radovi do jedne autorske pole (30.000 znakova sa razmacima odnosno do približno 15 strana s razmacima između redova 1,5). U sve navedeno ubrajaju se i bilješke i popis literature. Za objavu djela u većem opsegu potreban je dogovor s uredništvom.

— 5.

Na kraju članka treba biti **popis upotrijebljenih izvora** s potpunim bibliografskim podacima (vidi 7. točku) raspoređen po abecednom redu prezimena, a web stranice neka budu navedene odvojeno. U tom slučaju u bilješkama (ispod crte) navodi se samo prvo slovo imena i prezime s napomenom „nav. rad“ i stranom upotrijebljenog izvora.

Primjer: J. Novak, nav. rad, str. 55.

U bilješkama koje neposredno slijede jedna drugu, navodi se samo „Baš tamo.“ odnosno – ako je samo strana iste literature druga – „Baš tamo, str. 56.“

Ako je isti pisac naveden s više radova, dopiše se godina u kojoj je rad bio objavljen.

Primjer: J. Novak, nav. rad (2005), str. 55.

Ako je na kraju rada naveden popis upotrijebljene literature, kod web stranica ne treba pisati datum zadnje posjete (jer je taj podatak u popisu literature).

Brojevi bilješki pišu se nakon interpunkcijskih znakova. Bilješke završavaju konačnim interpunkcijskim znakom.

— 6.

Ako djelu nije priložen popis upotrijebljenih izvora, potpuni se bibliografski podaci navode (vidi točku 7.) samo u onoj bilješci u kojoj se rad prvi put pojavi, a kasnije se navode samo ime i prezime autora s dodatkom „nav. rad“ i strana upotrijebljenog izvora.

Primjer: J. Novak, nav. rad, str. 55.

— 7.

Potpuni bibliografski podaci obuhvaćaju:

- **kod knjiga:** ime i prezime pisca, naslov knjige (kod knjiga s više izdanja i oznaku broja izdanja), potencijalnog prevoditelja i u pravilu izdavatelja te mjesto i godinu izdanja.

Primjer: Janez Novak: Pravna sredstva u Prekršajnom zakonu. Drugo izdanje, prijevod Mitje Anglista, Pravna založba, Ljubljana 2008.

- **kod zbirke članaka i poglavlja u knjigama:** osim pisca članka i naslova te strana opsega citiranog članka odnosno poglavlja i naslov zbirke odnosno knjige te imena i prezimena autora odnosno potencijalnih redaktora, s oznakom, ako su redaktori ili urednici (ur.).

Primjer: Janez Novak: Pravna sredstva u Prekršajnom zakonu, u: Darja Kovač, Luka Kocmut, i Mitja Golob: Inflacija prekršaja. Pravna založba, Ljubljana 2008, str. 40–80.

Ako postoji više od tri autora odnosno redaktora, uz zbirku, zbornik ili knjigu, dovoljno je navesti prezime i ime prvog navedenog, i zatim navesti „i drugi“.

Primjer: Janez Novak: Pravna sredstva u Prekršajnom zakonu, u: Darja Kovač i drugi: Inflacija prekršaja. Pravna založba, Ljubljana 2008, str. 40–80.

- **kod članka iz revija:** ime i prezime pisca, naslov članka i naslov revije s navodom godišta, godine izdanja i broja te strane navedenog članka.

Primjer: Janez Novak: Pravna sredstva u Prekršajnom zakonu, u: Pravnik, 125 (2008) 5–8, str. 202–233; brojevi znače: godište 125 (godina izdanja 2008), broj revije 5–8.

- **kod web stranica:** simbol < prije i simbol > nakon naziva web stranice, bez poveznice i s datumom – mjesec se tu piše s brojem – u zagradama.

Primjer: <www.pf.uni-lj.si> (5. 5. 2016).

8.

Ako članak upućuje na **zakonski ili drugi pravni propis**, on se prvi put navodi s punim nazivom već u tekstu, sa službenom skraćenicom u zagradama.

Primjer: To proizlazi već iz podjele poglavlja u Prekršajnom zakonu.

Ako službena skraćenica naziva ne postoji, skraćenicu odabire pisac.

Primjer: To proizlazi već iz podjele poglavlja u Pravilniku o organizacijskoj strukturi prekršajnih organa (nastavno: Pravilnik).

Istovremeno se **u bilješci navodi broj Narodnih novina** u kojima je citirani akt bio objavljen.

Primjer: Narodne novine RH, br. 50/07.

9.

Sudska rješenja potrebno je citirati jednako kao što ih označava sud koji ih je izdao.

Primjer navođenja odluke Ustavnog suda RH:

odluka Ustavnog suda RH U-I-23/2008 od dana 5. lipnja 2008.

— 10.

Autor mora – uz svaku prvu objavu – **uredništvu poslati:**

adresu prebivališta (ulica, kućni broj, poštanski broj, mjesto), adresu za dostavu gradiva u vezi s objavom u reviji Pravnik (npr. službena adresa), svoj telefonski broj i broj mobitela te e-mail/elektroničku adresu.

Autor mora obavijestiti uredništvo o potencijalnim izmjenama.

Autor je s posredovanjem rada u objavu suglasan s odredbama izdavačkog ugovora koji je dostupan na <www.revija-pravnik.si/sl/Za+avtorje>. Nakon objave djela, autor će primiti ispunjen ugovor u elektroničkom obliku, kojeg treba što prije potpisati i vratiti skeniranog uredništvu putem e-maila.

Suradnike revije molimo da poštuju ove upute jer će u suprotnom uredništvo odbiti objavu njihovog rada.

Za urednički odbor
odgovorna urednica
dr. Dragica Wedam Lukić

ZAGOTAVLJAMO TRAJNO ENERGIJO.



Sodobno življenje je vse bolj odvisno od elektrike. Električna energija je življenjska energija sodobne družbe. Elektro Gorenjska smo zato odgovorno predani zagotavljanju trajne, kakovostne, vzdržne in stabilne oskrbe naših uporabnikov z električno energijo.

Smo Skupina Elektro Gorenjska. Zagotavljamo trajno energijo.

www.elektro-gorenjska.si



skupina
elektro
gorenjska



Študentska organizacija
Univerze v Ljubljani

